

**Sairaanhoitaja, lähihoitaja, ensihoitaja –
Tehy-sanastoa tekemässä**

Tiina Järvelä
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Käännöstiede (englanti)
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2015

Tampereen yliopisto

Käännöstiede/englanti

Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

JÄRVELÄ, TIINA: Sairaanhoitaja, lähihoitaja, ensihoitaja - Tehy-sanastoa tekemässä

Pro gradu -tutkielma, 89 sivua, 4 liitesivua, tiivistelmä 1 sivu, englanninkielinen lyhennelmä 14 sivua.

Toukokuu 2015

Tiivistelmä

Ulkomailla työskentely on entistä houkuttelevampi vaihtoehto terveydenhoitoalan ammattilaisille, erityisesti sen jälkeen kun Suomi liittyi Euroopan Unioniin. Yhteiset menettelytavat ja säännöt kuten direktiivi ammattipätevyysien tunnustamisesta on tehnyt ammattitaitoisen työvoiman muuttamisen maasta toiseen helpommaksi. Sosiaali- ja terveydenhoitoalan koulutusten sisältöjä ei kuitenkaan vielä ole yhtenäistetty, minkä vuoksi voi olla vaikea arvioida, vastaako oma koulutus toisen maan tutkintoja. Tämä on kuitenkin oleellinen tieto, kun arvioidaan koulutusten antamia kelpoisuuksia.

Tässä pro gradu -tutkielmassani olen laatinut pienen terveydenhoitoalan terminologisen sanaston, joka pyrkii antamaan vastauksen terveydenhoitoalan termien vastaavuuteen. Tutkin aluksi terminologian ja sanastotyön teoriaa, käsitteiden ja termien muodostusta ja käsiteanalyysiä. Sen jälkeen tarkastelen kahden valitsemani maan (Suomi ja Iso-Britannia) terveydenhoitoalan koulutusjärjestelmiä ja pyrin näitä vertailemalla löytämään yhteneväisyyksiä käytettyjen termien välillä. Sen jälkeen laadin käsitejärjestelmät ja määrittelen termit. Lopuksi laadin sanaston käyttäen apuna sanastotyön peruseriaatteita.

Tämä tutkielma on syntynyt todellisesta tarpeesta. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattijärjestö Tehyn kansainvälisessä yksikössä joudutaan usein vastaamaan kysymykseen ”miten tutkintoni tulisi kääntää englanniksi?”. Pyrin vastaamaan tähän kysymykseen tässä tutkielmassani. Vertailukohteeksi valikoitui Ison-Britannia, koska se on yksi suosituimmista kohteista muualle töihin lähtevien terveydenalan ammattilaisten parissa.

Tutkimukseni aikana huomasin, että tutkielman tarkoitus huomioon ottaen oli mahdotonta käsitellä kaikkia sosiaali- ja terveydenhuollon termejä, koska tutkinto- ja virkanimikkeiden kirjo on huomattavan laaja sekä suomalaisessa että brittiläisessä järjestelmässä. Myöskään vastaavuuksien löytäminen näiden välillä ei ole yksinkertaista johtuen erilaisista historiallisista järjestelmistä. Sen vuoksi rajasin tutkielmani koskemaan ainoastaan eritasoisten sairaanhoitajien, terveydenhoitajien, ensihoitajien ja kättilöiden koulutuksia, koska näistä kaikista saadaan sairaanhoitajan pätevyys.

Aiemmissa tämän alan sanastoissa ei ole määritelty termejä, minkä vuoksi niiden vastaavuuksista ei ole täyttä varmuutta. Olen omassa tutkielmassani pyrkinyt käsiteanalyysin pohjalta antamaan termeille määritelmät sekä suositellut mielestäni parhaita käännösvastineita. Laatimani sanasto on tutkielman liitteenä.

Asiasanat: terminologia, sanastotyö, sairaanhoitaja, hoitotyön koulutus

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	1
1.1.	Tutkimuksen lähtökohdat	1
1.2.	Tutkimuksen tavoite ja rajausta	2
1.3.	Tutkimuksen teoriatausta, tutkimusaineisto ja -menetelmät	4
2.	SANASTOTYÖSTÄ.....	5
2.1.	Yleiskieli ja erikoiskieli.....	5
2.2.	Terminologian teoriasta.....	8
2.3.	Terminologian historiasta	9
2.4.	Tarkoite, käsite, määritelmä ja termi	10
2.4.1.	Käsitteen muodostus ja käsitepiirteet	12
2.4.2.	Määritelmä.....	14
2.4.3.	Termi	18
2.4.4.	Käsitesuhteet ja käsitejärjestelmät.....	21
2.5.	Käytännön sanastotyö.....	25
2.6.	Monikielinen sanastotyö.....	27
2.7.	Sanastotyö meillä ja maailmalla	29
3.	TEHY.....	32
3.1.	Laillistetut ja nimikesuojatut ammattihenkilöt	33
3.2.	Sairaanhoitajien liikkuvuus	34
3.3.	Työskentely Euroopan Unionin alueella	36
4.	SAIRAANHOITAJIEN KOULUTUS SUOMESSA.....	37
4.1.	Sairaanhoitajakoulutuksen historiaa	38
4.1.1.	Ylihoitajat.....	40
4.1.2.	Apusisaret ja apuhoitajat	40
4.2.	Sairaanhoitajien koulutus nykyään	41
4.2.1.	Sairaanhoitajien peruskoulutus.....	41
4.2.2.	Sairaanhoitajien erikoistumisopinnot	42
4.2.3.	Ylempi AMK.....	43
4.3.	Perushoitajasta lähahoitajaksi.....	44
4.4.	Kättilö	45
4.5.	Terveydenhoitaja	47

4.6.	Ensiohvitaja	48
5.	SAIRAANHOITAJIEN KOULUTUS ISO-BRITANNIASSA.....	50
5.1.	Sairaanhoitajien koulutus nykyään	51
5.1.1.	Ei-rekisteröity hoitohenkilökunta	51
5.1.2.	Rekisteröintiin johtava koulutus.....	52
5.2.	Kättilö	53
5.3.	Terveydenhoitaja	54
5.4.	Ensiohvitaja	54
5.5.	Rekisteröityjen sairaanhoitajien virkanimikkeet	55
5.5.1.	<i>First level nurse</i>	56
5.5.2.	<i>Second level nurse</i>	56
5.5.3.	<i>Specialist nurse</i>	57
5.5.4.	<i>Manager</i>	57
5.5.5.	Ei-rekisteröity henkilökunta	58
6.	KÄSITEANALYYSI	59
6.1.	Apuhoitaja.....	66
6.2.	Lähihoitaja ja perushoitaja.....	67
6.3.	Sairaanhoitaja ja erikoissairaanhoitaja	70
6.4.	Kättilö	74
6.5.	Terveydenhoitaja	75
6.6.	Ensiohvitaja	76
7.	LOPUKSI	77
	LÄHTEET	80
	LIITE	90
	ENGLISH SUMMARY	I

1. JOHDANTO

1.1. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tutkimukseni lähtökohta on laatia sosiaali- ja terveystieteen ammattiliitto Tehylle terveydenhuoltoalan ammattinimikkeistä koostuva ”Tehy-englanti -sanasto”. Sanastoon kokonaisiin sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattinimikkeistä ja koulutukseen liittyviä termejä suomesta englanniksi.

Tutkimukseni syntyi käytännön tarpeesta: Tehy toimii nykyään yhä enemmän myös kansainvälisillä areenoilla (esim. edunvalvonta EU-tasolla, kehitysyhteistyö ja hoitajien liikkuvuus), minkä vuoksi esimerkiksi muihin maihin töihin lähtevät sairaanhoitajat (tai tänne muualta töihin tulevat) kaipaavat tietoa siitä, millaisia termejä sairaanhoitajista ja muusta hoitohenkilökunnasta käytetään eri maissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksissa on eroja eri maiden välillä ja yhtenevää hoitohenkilökunnan nimikkeistöä ei ole helppoa löytää (mutta esimerkiksi lääkäriiliitto on julkaissut sanaston lääketieteen alan ammattinimikkeistä ja erikoisaloista, joka löytyy osoitteesta <http://www.laakariliitto.fi/files/sanastot.pdf>).

Sosiaali- ja terveystieteen tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES ja Tekniikan Sanastokeskus ovat laatineet kaksi sosiaali- ja terveydenhuollon sanastoa (Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasasiakirjasanasto ja Sosiaali- ja terveydenhuollon laatusanasto), mutta nämä sanastot eivät sisällä terveydenhuoltoalan tutkintanimikkeistä. Tutkintanimikkeistä löytyy sen sijaan esimerkiksi Suomalais-englantilaisesta sanastosta hoito-, kuntoutus- ja sosiaalialan henkilökunnalle (Matikainen 2001) sekä Terveydenhuollon sanastosta (Nieminen-Hyrkäs 2011). Lisäksi Opetushallitus on koostanut Ammatillisen koulutuksen tutkintanimikkeet englanniksi -sanaston. Näissä sanastoissa ei kuitenkaan ole mitenkään määritelty termejä eikä otettu huomioon vaihtelua eri kielialueiden välillä. Onkin vaikea tietää, mitkä termit vastaavat toisiaan ja onko esimerkiksi kaikille Suomessa käytössä oleville hoitoalan nimikkeille englanninkielistä vastinetta ylipäätään olemassa. Mielenkiintoinen kysymys on myös se, että jos vastaavaa termiä ei ole, miten termi voitaisiin sellaisissa tapauksissa kääntää tai millaista vastinetta siitä voisi käyttää.

Tarve termien harmonisoinnille on huomattu myös kansainvälisesti, sillä sairaanhoitajien kansainvälinen neuvosto (The International Council of Nurses) ja terveydenhoitoalan standardisointijärjestö (The International Health Terminology Standards Development Organisation IHTSDO) ovat solmineet yhteistyösopimuksen, jonka myötä pyritään sanaston harmonisointiin ja eri terveydenhoitojärjestelmien parempaan yhteistyöhön. Tämän työn on tarkoitus valmistua tosin vasta vuoden 2016 aikana, joten tähän tutkimukseeni siitä ei ollut apua. (ICN 2014.)

1.2. TUTKIMUKSEN TAVOITE JA RAJAUS

Alun perin tutkimukseni tavoite oli tehdä mahdollisimman laaja terveydenhoitoalan sanasto, joka kattaisi kaikki TEHY:n jäsenten ammattinimikkeet. Tämä toteutui jossain määrin sanastotyön kurssille tekemässäni sanastossa, jossa on mukana satakunta alan termiä. Kurssin avulla opin käytännön sanastotyötä ja kävinkin sen tätä tutkimusta silmälläpitäen. Tutkielmaani varten tuota sanastoa piti kuitenkin rajata, sillä kaikkien sanastossa olevien termien taustojen tarkka tutkiminen olisi ollut liian työlästä tutkielman luonne huomioon ottaen.

Seuraavaksi ajattelin keskittyä nykyisen koulutusjärjestelmämme tuottamiin tutkintonimikkeisiin. Kysymykseksi asetin: Mitkä englanninkieliset termit vastaavat alla lueteltuja suomenkielisiä sosiaali- ja terveydenhoitoalan tutkintoja? Onko kaikille termeille löydettävissä vastineet? Jos ei, mitä lähinnä vastaavaa termiä tai ilmaisua voisi ao. termin kohdalla käyttää?

- bioanalytiikko AMK /laboratoriohoitaja
- ensihoitaja AMK
- fysioterapeutti AMK
- jalkaterapeutti AMK
- kätilö AMK
- naprapaatti AMK
- optometrismi AMK
- osteopaatti AMK
- röntgenhoitaja AMK

- sairaanhoitaja AMK
- suuhygienisti AMK/hammaslaborantti/hammasteknikko AMK
- terveydenhoitaja AMK
- toimintaterapeutti AMK
- lähihoitaja (perushoitaja)
- terveystieteiden kandidaatti, terveystieteiden maisteri

Tutkimukseni edetessä totesin, että edellä mainitut ammattikorkeakoulutermit on melko tarkkaan määritelty ja niille löytyy käänkösvastineet. Esimerkiksi Opetusministeriön julkaisu Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon antaa kaikille edellä mainituille tutkintonimikkeille käänkösvastineeksi mallin Bachelor of Health Care (and Social Services joissakin tapauksissa). Tulinkin siihen tulokseen, että edellä mainittujen AMK-termien tutkiminen ei olisi tutkimukseni kannalta riittävän mielenkiintoinen kysymys. Sen sijaan mielenkiintoiseksi kysymykseksi nousi sairaanhoitajien vuosien varrella vaihtuneet nimitykset: apusisar, apuhoitaja, sairaanhoitaja (opistoasteen koulutus) ja erikoissairaanhoitaja monine erikoistumisvaihtoehtoineen sekä perushoitaja-lähihoitaja -akseli. Päätinkin keskittyä tutkielmassani näiden termien tarkasteluun, koska tutkielmani on nimenomaan alun perin noussut tarpeesta vastata sairaanhoitajien lisääntyneen liikkuvuuden mukanaan tuomaan ongelmaan tutkintotermien vastaavuudesta. Lisäksi otin mukaan edellä luetellusta ammattikorkeakoulututkinto-listasta sairaanhoitajan nykyisen tutkinnon sekä siihen liittyen ensihoitajan, kättilön ja terveydenhoitajan tutkinnot, sillä nämä kolme ammattiryhmää saavat laillistuksen myös sairaanhoitajiksi.

Päätin jättää tämän tutkimuksen ulkopuolelle sairaaloissa käytössä olevat virkanimikkeet (ylihoitaja, osastonhoitaja, lääkintävahtimestari jne.), koska näiden selvittäminen olisi ollut tutkielman luonteeseen nähden liian haastavaa, vaikkakin tarvetta myös näiden termien selvittämiseksi olisi ollut. Tässä tutkielmassa eivät ole mukana myöskään sellaiset termit kuin apuvälineteknikko (AMK), estenomi (AMK), hammasteknikko (AMK), liikunnan ohjaaja (AMK) tai optometrismi (AMK), koska nämä eivät oikeuta Tehy-jäsenyyteen, vaikka ne kaikki ovat koulutuksia sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla.

Maat, joita tulen tässä tutkimuksessa pääasiassa vertailemaan, ovat Suomi ja Iso-Britannia. Iso-Britannia valikoitui tutkimukseen siksi, että sinne on muuttanut työn perässä paljon suomalaisia

sairaanhoidajia viime vuosina. Tutkiessani lähihoitajan käsitettä jouduin kuitenkin jossain määrin perehtymään myös muiden englanninkielisten maiden koulutukseen. Lisäksi olen tarkastellut käsiteanalyysiä tehdessäni soveltuvien osin myös muita Yhdysvalloissa käytössä olevia termejä. Muut englanninkieliset maat (kuten Irlanti, Australia, Uusi-Seelanti ja Kanada) olen kuitenkin pääasiassa joutunut rajamaan tämän tutkimuksen ulkopuolelle tutkimukseen käytettävissä olevan ajan ja tutkielman laajuuden vuoksi.

1.3. TUTKIMUKSEN TEORIATAUSTA, TUTKIMUSAINNEISTO JA -MENETELMÄT

Tutkielmani on kvalitatiivinen tutkimus, joka asettuu sanastotyön ja terminologian tutkimuskenttään. Työssäni esittelenkin lyhyesti terminologian ja sanastotyön peruseriaatteita ja niitä hyödyntäen olen myös laatinut sanastoni. Lisäksi tutkielmani sisältää vertailevaa tutkimusta, sillä tutkimukseni aikana tulen vertailemaan Iso-Britannian ja Suomen terveydenhoitoalan koulutusjärjestelmiä keskenään saadakseni selville, millaisia hoitajia eri järjestelmissä koulutetaan ja kuinka nämä koulutukset vastaavat toisiaan. Näiden tutkimusten perusteella teen käsiteanalyysin, jonka avulla tavoitteeni on luoda sairaanhoitaja-sanasto suomesta englantiin. Tutkimusaineistoni koulutusjärjestelmistä tulen keräämään pääasiassa internetistä, koska sieltä tieto löytyy helposti ja ajantasaisesti.

Tämä tutkielma koostuu seitsemästä varsinaisesta luvusta, lähdeluettelosta sekä tutkimukseni tuloksena syntyneestä sanastosta. Lisäksi tutkielman lopussa on englanninkielinen lyhennelmä. Tämän johdanto-osuuden jälkeen käsittelen sanastotyötä ja terminologiaa. Luvussa kolme esittelen lyhyesti tutkielmani toimeksiantajaa Tehyä ja sairaanhoitajien liikkuvuutta, johon työni pohjautuu. Luvuissa neljä ja viisi esittelen Suomen ja Iso-Britannian sairaanhoitajakoulutusta ennen ja nyt. Luvussa kuusi teen käsiteanalyysia ja sen pohjalta määrittelen termit ja niiden käännosvastineet. Viimeisessä luvussa teen johtopäätöksiä ja esitän ajatuksiani tutkimuksen tekemisestä.

2. SANASTOTYÖSTÄ

Sanastotyön lähtökohtana pidetään Nuopposen (1999: 92) mukaan käsitteistä lähtevää systemaattista työskentelytapaa eli sitä, että erikoisalan käsitteistö ja sen muodostamat käsitejärjestelmät selvitetään pohjaksi käsitteiden määrittelylle ja termien valinnalle.

Tässä luvussa tarkastelen sitä, millaista sanastotyö on, mitä tietoja ja taitoja sanaston tekijältä edellytetään ja kuinka sanaston tekeminen käytännössä etenee. Aluksi tarkastelen kuitenkin yleiskielen ja erikoiskielen eroja, käsitteiden, määritelmien ja termien suhteita sekä käsitejärjestelmien laatimista ja sitä, miksi käsitteiden ja niiden välisten suhteiden määrittely on tärkeää sanaston tekemiselle.

2.1. YLEISKIELI JA ERIKOISKIELI

Suomen kieli, niin kuin mikään muukaan kieli, ei ole yksi yhtenäinen kielijärjestelmä, vaan siitä voidaan erottaa useita osakieliä ja eri-ikäisiä kerrostumia. Kieli ja kielen rakenteet muuttuvat ajan myötä, eikä vanhempia tekstejä (kuten vaikkapa Kalevalaa) ole kaikkien enää helppo ymmärtää. (Haarala 1981: 9.)

Yleiskieli on *Sanastotyön käsikirjan* (1989: 11) mukaan kieltä, jota kieliyhteisön kaikki jäsenet ymmärtävät. Suomen yleiskieli on tietoisesti kehitetty vuosisatojen aikana ja se on yhteinen kaikille väestöryhmille. Yleiskieltä käytetään kouluissa, sillä kirjoitetaan sanomalehtiä ja sitä kuulee puhuttavan radiossa ja televisiossa. Yleiskielen laaja ymmärrettävyys perustuu perinteisiin ja tuttuihin sanoihin, joiden merkitys tarkentuu kontekstissa. Tämä riittää jokapäiväisissä viestintätilanteissa. Kun tulee tarve yleiskieltä suurempaan täsmällisyyteen, joudutaan turvautumaan ilmaisuihin, jotka avautuvat vain asiantuntijoille. Näin syntyy ns. erikoiskieliä, tiettyjä eriytyneitä kielenkäyttömuotoja. Esimerkiksi ammattikielet ovat tällaisia erikoiskieliä. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 11.)

Sagerin (1990: 105) mukaan erikoiskieli on yleiskielestä johdettu ja siihen pohjautuva puoli-autonominen ja kompleksinen semioottinen järjestelmä. Erikoiskielten käyttö on rajattu ihmisille, joilla on alan erikoiskoulutusta ja jotka käyttävät kieltä kollegoidensa ja muiden saman aihepiirin

kanssa toimivien henkilöiden kanssa. Erikoiskieli eroaa yleiskielestä siten, että siinä käytetään termejä tavanomaisten sanojen lisäksi. Termien merkitys täytyy erikseen opetella ja erityiskielellä tapahtuva kommunikaatio onnistuu vain, mikäli molemmat osapuolet tuntevat termit.

Yleiskieltä ja erikoiskieltä erottavatkin sekä yksittäiset sanat, ilmaisut että sanontatavat. Suurin ero on kuitenkin sanastossa. Ammattikielen erikoisilmaukset eli termit liittyvät tarkasti rajattuihin ja määriteltuihin käsitteisiin, joiden sisältöön konteksti ei vaikuta. Jotta kaikki tietäisivät mistä puhutaan, on olennaista, että käsitteet vastaavat toisiaan ja termit ovat kaikille samat. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 11.)

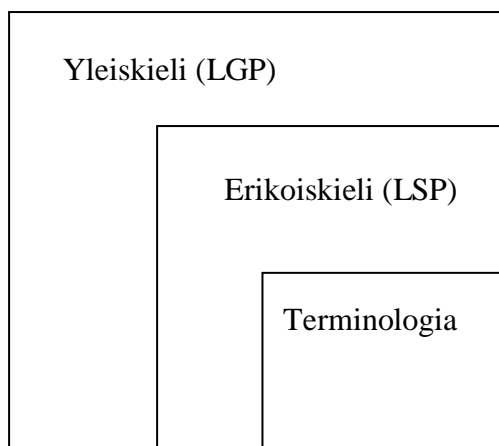
Ammattikieli on työkalu, jonka avulla erikoisalan käsitemaailmaa muokataan ja kuvataan (Haarala 1981: 11). Ammattikielen tulee täyttää alan sisäiset viestintätarpeet. Sen tulee toimia niin asiantuntijoiden välisessä viestinnässä kuin opetuksessa. On kuitenkin haitaksi, jos ammattikielen sisältö on niin vaikeaa, että se ei avaudu ulkopuolisille. Tällainen kieli vaikeuttaa viestintää esimerkiksi viranomaisten ja nk. suuren yleisön välillä. Hämärät tai harhaanjohtavat nimitykset voivat tuoda ongelmia vaikkapa lääkärin ja potilaan väliseen kommunikaatioon tai käyttöohjeiden ymmärrettävyyteen. Hyvän ammattikielen tulisikin noudattaa yleiskielen korrektein kielenkäytön normeja. (Haarala 1981: 11–12.)

Sanastotyön käsikirjan (1989: 12) mukaan kielen tulisi olla

- täsmällistä
- loogista
- selkeää
- tarpeeksi laajasti ymmärrettävää
- helppokäyttöistä
- kielellisesti moitteetonta

Erikoiskielet eivät ole staattisia, vaan ne muuttuvat ja kehittyvät. Yksiselitteisyyden, tarkkuuden ja loogisuuden turvaamiseksi erikoiskieliä on myös tietoisesti suunniteltava ja huollettava. Samat termit voivat olla käytössä useilla aloilla mutta eri merkityksissä, mikä voi puolestaan aiheuttaa epäselvyyttä. Rajaa yleiskielen ja erikoiskielten välille voi myös olla toisinaan vaikeaa vetää.

(Haarala 1981: 10–12.) Picht ja Draskau (1985: 21–22) huomauttavat lisäksi, että kun puhutaan erikoiskielestä, viitataan usein käytännössä terminologiaan. Terminologia on siis osa erikoiskieltä. Kuvassa 1 kuvataan yleiskielen, erikoiskielen ja terminologian välistä suhdetta Pichtin ja Draskaun (1985: 22) mukaan (käännös oma).

Kuva 1. Yleiskielen, erikoiskielen ja terminologian suhde (Picht - Draskau 1985: 22).

Ammattikielen käytöllä voidaan myös korostaa kuulumista johonkin tiettyyn ryhmään. Monilla aloilla ammattikielen rinnalle on syntynyt myös nk. ammattislangi, joka ei kuitenkaan yleensä sovellu asiatyyliseen viestintään. Varsinainen ammattikieli tulisi kehittää niin helppokäyttöiseksi esimerkiksi sanastotyön avulla, ettei tarvetta ammattislangin käyttöön ole. (*Sanastotyön käsikirja* 1989:12.)

Erikoiskielet eivät kuitenkaan ole Nuolijärven (1999: 13) mukaan saarekkeita, joihin olisi pääsy vain ammattiin tai erikoisalaan vihkiytyneille, vaan yleiskieli ja erikoiskielet ovat limittäin ja niiden välinen suhde elää koko ajan. Molemmat antavat aineksia toisilleen, eikä kenenkään kieli käsitä vain toisen kielimuodon sanastoa. Erikoiskielet koetaan usein vaikeiksi siksi, että niissä on itselle vierasta termistöä, mutta myös yleiskieli voi olla vaikeaa siksi, ettemme tunne käyttötilanteen taustoja. Nuolijärvi huomauttaa myös, että kirjoitetun ja puhutun kielen välillä voi olla suuria eroja, sillä puhetilanteet tuottavat toisenlaisia termejä kuin kirjoitetun kielen tilanteet. Puhutuille erikoiskielille on tyypillistä runsas metaforien ja arkisanojen käyttö erikoismerkityksessä. (Nuolijärvi 1999: 15.)

Joskus ammattilaiset voivat kiistää oman alansa erikoistermistön tarpeellisuuden kiinnittäessään huomiota vain ulkoisen viestinnän tarpeisiin. Ammattilaiset kuitenkin tarvitsevat sisäiseen viestintään omaa termistöään ja tarkkaa käsitteistöään. Terminologian teoriasta on apua pohdittaessa erikoisalojen sisäisten ja ulkoisten viestintäongelmien syitä ja mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja. Myös erikoisalojen tekstien laatimisessa voidaan käyttää apuna terminologian menetelmiä. Ne voivat olla avuksi esimerkiksi alan käsitteistöön tai termistöön tutustuessa tai tekstin jäsentelyssä. (Nuopponen 1999: 93.)

2.2. TERMINOLOGIAN TEORIASTA

Terminologia on oppi käsitteistä ja niitä kuvaavista termeistä. Terminologia tutkii käsitteitä, niiden välisiä suhteita, käsitejärjestelmiä, määrittelyä, termejä ja termien valintaperusteita. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 22.)

Reyn (1995: 96–98) mukaan kaikki yhteiskunnallinen toiminta lähtee tarpeesta. Terminologialle syntyy tilaus silloin, kun meille tulee tarve saada asioille nimet voidaksemme ymmärtää ja hallita niitä. Terminologian voidaankin sanoa tyydyttävän kolmenlaisia tarpeita:

1. Tarve systemaattiselle termien kuvailulle. Termistöjä tarvitaan tiettyjen erikoisalojen ja niiden muodostaminen erikoiskielen käyttöön.
2. Tarve erikoisalan tiedon välittämiseen: koulutus, tiedottaminen ja kommunikaatio eri kielillä vaativat koherenttia ja yleisesti hyväksytyä terminologiaa. Tämä puolestaan johtaa kolmanteen ja vaikeimmin täytettävään tarpeeseen:
3. Tarve standardisointiin ja sisäiseen koherenssiin, joka on olemassa kaikilla kielenkäytön alueilla ja erikoisaloilla, kun muodostetaan teorioita ja välitetään tietoa.

Terminologian teoria ja menetelmät ovatkin Nuopposen (1999: 92) mukaan syntyneet alun perin erikoisalojen tarpeesta yhtenäistää ja ohjailta näiden alojen termistöä, toisin sanoen standardisoinnin tarpeesta. Terminologian menetelmiä on myöhemmin kehitetty soveltumaan laajemminkin eri alojen termistöjen kartoittamiseen, termiongelmien ratkaisemiseen ja sanastojen laatimiseen.

Terminologia ei Sagerin (1990: 1) mielestä ole kuitenkaan oma tieteenalansa, vaan pikemminkin aihe, jota on hyvä käsitellä muiden oppiaineiden yhteydessä. Sagerin (1990: 3) mukaan terminologia voidaan käsittää kolmella eri tavalla:

1. toiminta: ne käytännöt ja menetelmät, joiden avulla termejä voidaan kerätä, kuvailla ja esittää
2. teoria: se olettamuksien, argumenttien ja päätelmien joukko, jota tarvitaan käsitteiden ja termien välisten suhteiden selittämiseen
3. tietyn erikoisalan sanasto

Terminologiaa on kuvattu poikkitieteelliseksi toiminnaksi, koska se saa vaikutteita muista tieteenaloista. Esimerkiksi filosofia, psykologia ja lingvistiikka ovat tarjonneet terminologiaan teorioita ja metodeja. Nykyään terminologia liitetään kuitenkin yleensä sanastojen, sanakirjojen ja termipankkien tekemiseen. (Sager 1990: 3–4.)

2.3. TERMINOLOGIAN HISTORIASTA

Picht ja Draskau (1985: 23) nimeävät systemaattisen terminologian nimekkäimmiksi luojiksi 1500-luvulla eläneen Andreas Versaliuksen sekä 1700-luvulla vaikuttaneet Antoine Lavoisierin, Claude Louis Bertholletin ja Carl Linnaeuksen. Schmitz (2006: 578) mainitsee vielä Alfred Schlomannin, joka julkaisi seitsemäntoista monikielistä systemaattisesti rakennettua sanastoa eri aloilta vuosien 1907 ja 1932 välillä. Rey (1995: 11) menee vieläkin pidemmälle ajanlaskumme alkuun ja nostaa Platon *Kratyloksen* (360 eaa) ensimmäiseksi terminologiaa käsitteleväksi teokseksi.

Termien ja termijärjestelmien kehittämien alkoi kuitenkin varsinaisesti 1800-luvun loppupuolella. Alkuun kerättiin erityisesti biologian, kemian ja muiden luonnontieteiden alojen nimistöjä. Termistöjen tieteellisen tutkimuksen uranuurtajana ja terminologian isänä pidetään yleisesti itävaltalaista professori Eugen Wüsteria (1898–1977), jonka vuonna 1931 julkaistussa väitöskirjassa *Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik* esitettiin ensimmäistä kertaa terminologian teorian perusteet. Hänen luentoihinsa perustuva teos *Einführung in die Allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie* on soveltavan terminologian urauurtava teos. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 22.)

Nuoposen (1999: 96) mukaan Wüster piti tärkeänä sanastojen systemaattista laatimista eli käsitejärjestelmien selvittämistä sanastonlaadinnan perustana. Käsitejärjestelmien analysoinnin avulla selvitetään alan käsitteistö ja käsitteiden väliset suhteet. Wüster korosti myös erikoisalojen sanastojen termiartikkeleiden järjestämistä laaditun käsitejärjestelmän mukaisesti. Hän käsitteli myös nk. teemajärjestelmiä, joiden avulla esitettävät asiat järjestetään tietyn näkökulman mukaiseen järjestykseen.

Eugen Wüsterin teoriaa terminologian standardisoimistehtävästä on myös kritisoitu vuosikymmenien ajan, sillä terminologien eteen tulee käytännön työssä tilanteita, joihin vallitseva teoria ei tarjoa ratkaisuja. Sosioterminologiaksi kutsuttu suuntaus onkin sitä mieltä, että kieli alistuu huonosti standardisoitavaksi, sillä kieli on abstrakti rakennelma, joka on alituisessa muutoksessa. Kieli muokkaa todellisuutta ja todellisuus kieltä, ja kielen käyttö peilaa käyttäjiensä tietämystä, mielipiteitä ja asemaa. (Pihkala 2001: 6.)

Sosioterminologien mukaan esimerkiksi erikoisalan tai asiantuntijoiden määrittelemine on mahdotonta, sillä lähes kaikki alat edellyttävät poikkitieteellistä osaamista. Kansainvälistyminen ja tietotekniikka ovat tuoneet lisää vaatimuksia alalle kuin alalle. Myös viestintätilanteet muuttuvat sen mukaan, keitä tilanteeseen osallistuu. Jopa termien tarkka merkitys tulisi sosioterminologien mukaan neuvotella vasta itse viestintätilanteessa, koska silloin ilmauksen tuottajalla on mahdollisuus valita vastaanottajien tietotasoon sopiva ilmaus. Lisäksi määritelmät ja käsitejärjestelmät ovat jatkuvassa muutoksen tilassa, sillä myös niihin liittyvä tieto kehittyy. Sosioterminologien mukaan onkin välttämätöntä antaa käsitteille useita määritelmiä, jotta niiden koko monimuotoisuus saataisiin kuvattua. (Pihkala 2001: 6.)

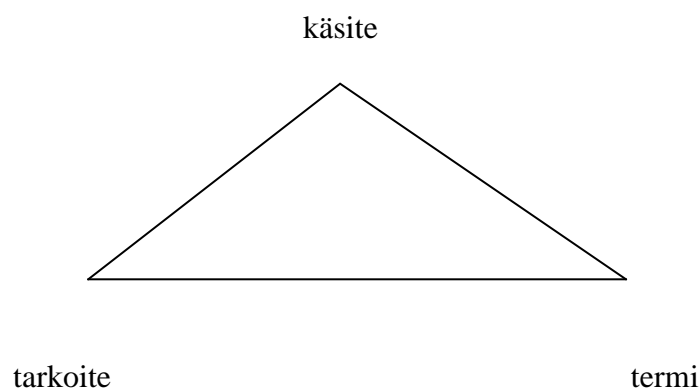
Tämä problematiikka tuli eteen myös omassa tutkimuksessani, kun pohdin käsitteen 'sairaanhoitaja' sisältöä. Sairaanhoitajalla voidaan tarkoittaa sekä koulutuksen saanutta ammattihenkilöä että sairaanhoitajan toimessa toimivaa henkilöä. Onko näillä eroa ja onko niiden välillä tehtävä ero? Mikä merkitys on eri viestintätilanteissa, puhutaanko koulutuksesta vai ammatista? Ja toisaalta, onko potilaan näkökulmasta merkitystä, kummasta puhutaan?

2.4. TARKOITE, KÄSITE, MÄÄRITELMÄ JA TERMI

Terminologian teoria koostuu Nuoposen (1999: 91) mukaan termistöjen ja käsitteistöjen tarkastelussa ja muodostamisessa tarvittavista perusteista, joiden lähtökohtana on termin, käsitteen

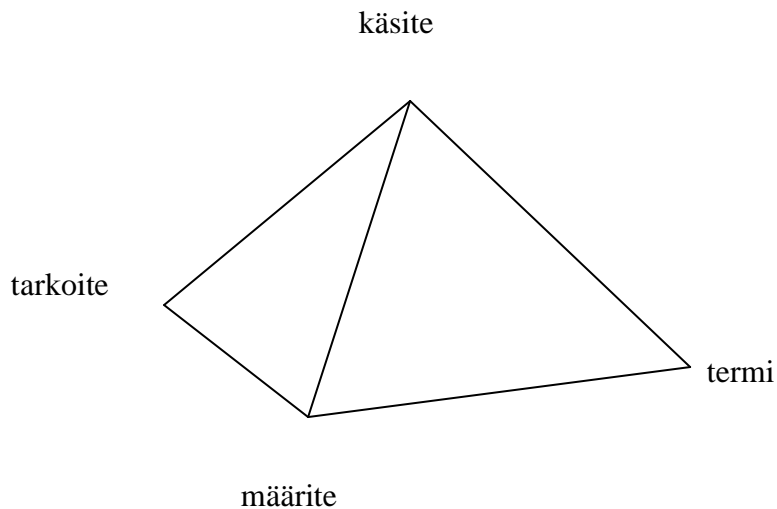
ja tarkoitteen erottaminen toisistaan. Myös Suonuudin (1997: 9) mukaan kaiken terminologiatyön tulisi perustua käsitteiden ja niiden välisten suhteiden analysointiin ja jäsentämiseen. Erityisesti uusilla aloilla on tavanomaista, etteivät alan käsitteistöt ole selvästi määriteltyjä eivätkä käsitteiden väliset rajat tarkkoja. Epäselvä käsitteistö aiheuttaa myös merkitykseltään epämääräisiä termejä. Tutkijalle on kuitenkin tärkeää luoda määritelmien avulla selvyys tutkimuksessaan käyttämäänsä käsitteistöön. (Nuopponen 1999: 94.)

Sanastotyön käsikirjan (1989: 25) mukaan käsite on tarkoitteesta ajattelun avulla muodostettu mielikuva, määritelmä sen kielellinen kuvaus ja termi käsitteen kielellinen tunnus. Sagerin (1990: 22) mukaan termit ovat symboleja, jotka kuvaavat käsitteitä. Tämänäyttöisestä merkityssuhteen kuvausta voidaan mallintaa esimerkiksi kolmiolla, jossa nimityksen ja tarkoitteen välillä on kytkevä elementtinä käsite. Tällaisista malleista on Haaralan (1981: 19) mukaan tunnetuin on kuvassa 2 esitetty nk. Ogdenin ja Richardsin kolmio:

Kuva 2. Ogdenin ja Richardsin semanttinen kolmio: tarkoitteen, käsitteen ja termin suhde

Suonuuti (1997:10) lisää edelliseen kuvaan vielä määritteen ja muodostaa kuviosta kuvassa 3 nähtävän pyramidin, jonka huipulla on ajattelun tuote eli käsite. Jotta voisimme puhua tästä käsitteestä, tulee käyttää vakiintuneita ilmaisuja eli termejä tai käsitteitä kuvaavia määritteitä (pyramidin alakulmat).

Kuva 3. Tarkoitteen, käsitteen, määritelmän ja termin välinen suhde.

Meitä ympäröivät lukemattomat tarkoitteet voivat olla konkreettisia (esineitä, ihmisiä, eläimiä) tai abstrakteja (ominaisuuksia, tapahtumia). Tarkoite voi Haaralan (1981: 18) mukaan olla tiettyyn aikaan ja paikkaan sidoksissa oleva ainutkertainen yksilötarkoite. Aineellisia yksilötarkoitteita voivat olla vaikkapa Eiffel-torni. Aineettomista yksilötarkoitteista voidaan mainita esimerkiksi Thaimaan tsunami. Kun yksilötarkoitteesta otetaan pois sen yksilölliset piirteet, siitä tulee yleistarkoite. Myös näitä on sekä aineellisia että aineettomia, kuten mikä tahansa torni tai tsunami luonnonilmiönä. (Haarala 1981: 19.)

Ihmisille on luonteenomaista näiden tarkoitusten luokittelu ja jäsentäminen. Tämä tapahtuu muodostamalla ajatuskokonaisuuksia, käsitteitä. Käsité on olemassa vain ihmisten mielessä ajattelun elementtinä. Siitä voidaan puhua vasta, jos sille annetaan nimi tai symboli, esimerkiksi termi. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 24.)

2.4.1. Käsitteen muodostus ja käsittepiirteet

Kun ajattelemme jotain tarkoitetta, valitsemme joukon ominaisuuksia, jotka parhaiten kuvaavat tätä tarkoitetta. Nämä ominaisuudet ovat käsittepiirteitä, joista muodostuu tarkoitetta vastaava käsité (Suonuuti 2006: 11). Yksilökäsité muodostetaan keräämällä tietystä ainutkertaisesta tarkoitteesta saatavat tiedot ja yhdistämällä kaikki yleisesti hyväksyttävät ja todennettavat lausumat. Yleiskäsité puolestaan muodostetaan yleistarkoitteen ominaisuuksista (Haarala 1981: 20). Esimerkiksi puun

käsitepiirteitä ovat se että se on kasvi, korkea, pitkäikäinen ja että sillä on jäykkä runko sekä oksia (Suonuuti 2006: 11).

Käsitepiirre on tarkoitteen ominaisuus, joka voidaan havainnoida tai mitata. Käsitepiirteitä käytetään käsitteiden luonnehtimiseen, rajaamiseen ja erottamiseen sekä käsitteiden keskinäiseen vertailuun. Jokaiseen käsitteeseen kuuluu suuri määrä piirteitä, mutta kaikkien avulla ei voida erottaa käsitteitä toisistaan (esimerkiksi monet asiat ovat kovia tai pehmeitä). Suonuudin (2006: 12) mukaan erottavia piirteitä ovat sellaiset, jotka yksinään tai yhdessä toisen piirteen kanssa määrittävät käsitteen ja erottavat sen muista käsitteistä. Määritelmässä tulisikin käyttää vain näitä erottavia piirteitä, jotta niiden avulla voidaan tehdä määritelmiä ja valita termejä. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 26.)

Käsitepiirteitä voidaan luokitella esimerkiksi sisäisiin ja ulkoisiin piirteisiin. Sisäisiä käsitepiirteitä ovat vaikkapa materiaali, muoto, väri ja koko. Ulkoisilla piirteillä viitataan tarkoitteiden väliseen vertailuun. Ulkoisia piirteitä ovat mm. suhdepiirteet (sijainti, aika, syy), funktiopiirteet (tarkoitus, käyttötapa, ominaisuudet) ja syntypiirteet (keksijä, valmistaja, myyjä, valmistustapa). (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 27.)

Sagerin (1990: 25–26) mukaan käsitteitä voidaan luokitella neljällä tavalla:

- a. Käsitteet luokitellaan niiden ominaisuuksien mukaan tiettyyn luokkaan (esimerkiksi planeetat tai hyveet)
- b. Käsitteet luokitellaan kategorioihin niitä yhdistävien piirteiden mukaisesti (esimerkiksi nelijalkaiset eläimet, jotka voidaan edelleen jakaa koti- ja villieläimiin)
- c. Käsitteet voidaan erotella niiden välisten suhteiden perusteella (esim. tuolit ja pöydät ovat huonekaluja, jotka puolestaan voidaan jakaa toimistoissa käytettäväksi huonekaluiksi ja kodeissa käytettäväksi huonekaluiksi)
- d. Käsiteloukkien välisiin suhteisiin voidaan vaikuttaa toimintojen tasolla (esim, kemikaalinen reaktio – kemiallinen yhdiste)

Näillä neljällä tavalla voidaan luokitella käsitteitä luokan, ominaisuuden, suhteiden ja toimintojen mukaan. Luokat vaihtelevat tilanteiden ja aihepiirien mukaan. Edelleen Sager (1990: 26)

huomauttaa, että käsitteet voidaan erotella sanaluokkien mukaan substantiiveihin, adjektiiveihin ja verbeihin.

2.4.2. Määritelmä

Käsitteet ovat abstrakteja mielikuvia, jotka syntyvät jokaisen omassa mielessä. Jotta voisimme puhua niistä, tarvitsemme määritelmiä ja termejä (Suonuuti 2006: 11). Määritelmä on käsitteen kielellinen kuvaus, joka perustuu käsitettä kuvaavien piirteiden luetteloon (Sager 1990: 39).

Määritelmän ja termin paikkaa voidaan vaihtaa tekstissä niin, että käytetään määritelmään termin sijasta ja päinvastoin (ns. korvaavuusperiaate). Määritelmän tehtävä on sanastotyön käsikirjan (1989: 41) mukaan

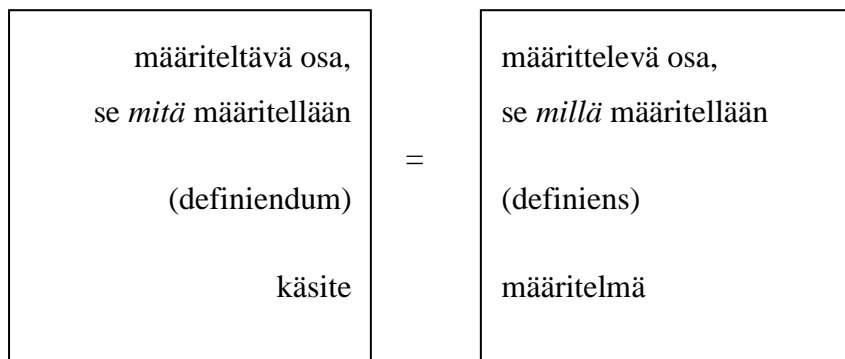
- yksilöidä käsite niin, että se eroaa muista käsitteistä
- määrittellä käsitteen suhteet muihin käsitteisiin
- luoda normit käsitteen käyttöä ja normatiivista sanastotyötä varten.

Kalliokuusen (1999: 45) mukaan määritelmä tulee muotoilla niin, että se sisältää käsitteen yksilöimisen ja rajaamisen kannalta olennaiset erottavat käsitepiirteet. Käsitepiirteiden avulla voidaan määrittää käsitteen intensio eli sisältö ja ekstensio eli rajata käsitteen alaan kuuluvat tarkoitteet. Mitä suurempi ala on, sitä vähemmän sillä on ominaispiirteitä, ja vastaavasti mitä yksityiskohtaisempia piirteet ovat, sitä pienempi on käsitteen ala. Kalliokuusen mielestä yksi onnistuneen määritelmän kirjoituksen perusteita on intension ja ekstension välisen keskinäisen suhteen ymmärtäminen, ”sillä määritelmien täsmällisyys ja loogisuus voidaan todeta vain vertaamalla määritelmään sisältyviä käsitepiirteitä alaan kuuluviin tarkoitteisiin” (Kalliokuusi 1999: 45).

Määritelmässä käytetään kaikille tuttuja yleiskielen sanoja ja se kirjoitetaan selkeällä ja helposti ymmärrettävällä yleiskielellä. Määritelmä annetaan aina yksikkömuodossa, ellei kyseessä ole monikollinen käsite (housut, saksat). Määritelmä aloitetaan pienellä kirjaimella ja se pyritään kirjoittamaan yhden virkkeen mittaiseksi, mutta kielen selkeyden vuoksi tästä voidaan joustaa (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 56). Asiasisällön tulee olla todellisuutta vastaava eikä se saa sisältää virheellistä tai epärelevanttia tietoa (Kalliokuusi 1999: 45). Tulee kuitenkin muistaa myös se, että absoluuttisia tai aina ja joka tilanteessa päteviä tai ”oikeita” määritelmiä ei ole olemassakaan, vaan

käsitteitä tarkastellaan aina tietyssä viitekehyksessä ja tietyn näkökulman mukaan (Kalliokuusi 1999: 50). Sanaston laatijalla saattaa olla eri näkökulma kuin sanaston käyttäjällä, mikä tulee esille esimerkiksi teknisiin laitteisiin liittyvissä määritelmissä: käsitteet voidaan määritellä joko käyttötarkoituksen tai teknisten ominaisuuksien mukaan ja näin päätyä aivan erilaisiin mutta yhtä oikeisiin määritelmiin. Tulkintaongelmia esimerkiksi sanastoissa voidaan välttää esittämällä selkeästi, mitä näkökulmaa määrittelyssä on käytetty. (Kalliokuusi 1999: 50–52.) Tässä tulee mielestäni esiin myös sosioterminologioiden esittämä ajatus kielen taipumisesta huonosti standardisoitavaksi, koska jos asiat voidaan esittää eri näkökulmista ja määritellä eri tavoin ja kaikki ovat yhtä hyväksyttäviä, onko kieli silloin standardisoitua? Mielestäni ei.

Määritelmä ja käsite voidaan ajatella yhtälöksi, joka on esitetty kuvassa 4 (mukailtu Kalliokuusen 1999: 47 ja Haaranen 1981: 43 mukaan, kursivointi oma):

Kuva 4. Käsitteen ja määritelmän yhtälö.

2.4.2.1. Määritelmätyyppejä

Määritelmä voidaan muodostaa monin eri tavoin. Yleensä käytetään vain sisältömääritelmää ja joukkomääritelmää tai näiden yhdistelmiä, mutta joissain tapauksissa voidaan käyttää myös vaikkapa kontekstimääritelmää. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 41.)

Sisältömääritelmä

Sisältömääritelmä eli intensionaalinen määritelmä kuvaa käsitteen sisällön. Koska kaikkien käsitepiirteiden luetteloiminen on yleensä mahdotonta, kuvaukseen muodostavat lähimmän hierarkkisen yläkäsitteen nimitys sekä siitä erottavat olennaispiirteet. Olennaisiksi katsotaan ne

piirteet, joiden avulla käsite voidaan erottaa muista. (Haarala 1981: 45.) Esimerkiksi maastoajoneuvo on ajoneuvo, joka sopii käytettäväksi tiestön ulkopuolella.

Alamääritelmä eli joukkomääritelmä

Alamääritelmä eli ekstensionaalinen määritelmä rajaa käsitteen alan ilmoittamalla kaikki tarkoitteet, jotka kuuluvat käsitteen alaan, määriteltävän käsitteen kaikki alakäsitteet tai menettely, joka johtaa käsitteen alaan kuuluvan tarkoitteen syntymiseen (Haarala 1981: 46). Esimerkiksi:

viikonpäivä
maanantai, tiistai, keskiviikko, torstai, perjantai, lauantai, sunnuntai

Joukkomääritelmää voidaan Kalliokuusen (1999: 46) mielestä käyttää vain silloin, kun tietyn jaotteluperusteen mukaiset alakäsitteet voidaan luetella tyhjentävästi. Suonuudin mukaan (2006: 21) joukkomääritelmän käyttö edellyttää, että siinä lueteltavat käsitteet on jo määritelty tai ne ovat ennalta tuttuja. Koska joukkomääritelmä kuvaa käsitettä ainoastaan sen alakäsitteiden avulla, ei se kaikkien terminologioiden mielestä täytyä määritelmälle asetettuja vaatimuksia. Tästä kiistanalaisuudesta kertoo lisää esimerkiksi Kalliokuusi (1999: 46–48).

Nominaalimääritelmä

Nominaalimääritelmän tarkoitus on pelkästään kuvata sanan merkitystä. Tyypillisimmillään nominaalimääritelmä on pelkästään synonyymi; tarkoitus on kuvata määriteltävän sanan merkitys synonyymisen ilmauksen avulla (Haarala 1981: 44). Kalliokuusen (1999: 44) mukaan nominaalimääritelmät eivät kerro itse käsitteestä mitään vaan ne ainoastaan ohjaavat käsitteen suuntaan. Nominaalimääritelmät ovat tavanomaisia yleiskielen sanakirjoissa.

Kontekstimääritelmä

Kontekstimääritelmät ovat käsitteen sisältöön viittaavia kuvauksia, jotka on joko sijoitettu tiettyyn tekstiyhteyteen tai jotka käyvät ilmi tekstiyhteydestään. Kontekstimääritelmiä käytetään paljon tieteellisissä artikkeleissa ja oppikirjoissa sekä toisinaan myös sanakirjoissa.

Koostemääritelmä

Esimerkiksi tietosanakirjojen määritelmät rakentuvat erityyppisistä määritelmistä, jotta saadaan aikaan mahdollisimman monipuolinen käsitteen tai sen tarkoitteiden kuvaus. Koostemääritelmä on siis edellä kuvattujen määritelmien yhdistelmä. (Haarala 1981: 46.)

2.4.2.2. Määritelmävirheitä

On olemassa erilaisia näkemyksiä siitä millaiset määritelmät ovat virheellisiä tai hylättäviä. Kalliokuusen (1999: 48) mukaan määritelmien oikeellisuutta voidaan tarkastella vertaamalla määritelmään kirjatun asiasisällön suhdetta käsitteen alaan kuuluviin tarkoitteisiin. Sanastoissa useimmiten esiintyvät virhetyypit ovat kehämääritelmät, liian suppeat tai liian laajat määritelmät sekä epätäydelliset määritelmät. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 57.) Suonuuti (2006: 24) lisää luetteloon lisäksi negatiiviset määritelmät.

Kehämääritelmä

Sanastotyön käsikirjan mukaan ”kehämääritelmä syntyy, kun käsite määritellään oman terminsä avulla (sisäinen kehä) tai kun useita käsitteitä määritellään vastavuoroisesti toistensa avulla (ulkoinen kehä)”. Sisäiset kehämääritelmät on yleensä helpompi havaita kuin ulkoiset. Esimerkiksi jos ’ikivihreä puu’ määritellään puuksi, jolla on ikivihreät lehdet, on kyseessä sisäinen kehä. Hierarkkisen järjestelmän ulkoinen kehä syntyy usein vieruskäsitteiden välille. Esimerkiksi:

ikivihreä puu
puu, joka ei menetä talvikautena lehtiään

lehtensä pudottava puu
puu, joka ei ole ikivihreä

Korvaavuusperiaatteen avulla eli korvaamalla termi sen määritelmällä voidaan testata, perustuuko määritelmä virheelliseen kehäpäätelmään (Kalliokuusi 1999: 48).

Spiraalmääritelmä

Spiraalmääritelmä on kyseessä silloin, kun termi korvataan määritelmässä sanan synonyymilla. *Sanastotyön käsikirjan* (1989: 58) mukaan tällöin on tuloksena kaksi virhettä: ensinnäkin käsite määritellään kehänä itsellään, toiseksi se rajataan itsensä alakäsitteeksi lisäpiirteellä.

Epätäydellinen määritelmä

Määritelmän tulisi olla mahdollisimman täydellinen. Epätäydellinen määritelmä on kyseessä silloin, kun määritelmästä puuttuvat olennaispiirteet joko kokonaan tai osittain. Epätäydellinen määritelmä voi olla liian laaja tai liian suppea. Epätäydelliset määritelmät ovat usein riittävän tarkkoja

yleissanakirjoihin, mutta erikoisalan sanastossa niitä ei pitäisi käyttää. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 62.) Epätäydellisissä määritelmässä olennaispiirteitä voidaan korvata sanoilla eräs, esimerkiksi, jne.

Liian laaja tai suppea määritelmä

Määritelmä on liian laaja silloin, kun se ei tarjoa tarkkoja tietoja, joiden avulla termi voidaan selkeästi erottaa muista. Esimerkiksi puun määritelmä 'korkea kasvi, joka kasvaa monia vuosia' ei tarjoa riittävästi yksilöivää tietoa. Liian suppea määritelmä puolestaan rajaa käsitteen liian tarkasti, jolloin määritelmän ulkopuolelle jää siihen kuuluvia tarkoitteita. Esimerkiksi havupuun määrittelemisen ikivihreäksi puuksi, jolla on neulamaiset lehdet, sulkee määritelmän ulkopuolelle esimerkiksi lehtikuuset, jotka pudottavat neulasensa eivätkä ole siis ikivihreitä. (Suonuuti 1997: 21–22.)

Epätäydelliset joukkomääritelmät

Joukkomääritelmässä tulee luetella kaikki käsitteen alaan kuuluvat tarkoitteet tai hierarkkiset alakäsitteet. Ilmaisuja kuten jne, ym, ja mm ei tule käyttää. Epätäydellistä luetteloa voidaan sen sijaan käyttää esimerkiksi määritelmää täydentävissä huomautuksissa (Suonuuti 2006: 30).

Negatiivinen määritelmä

Yleensä määritelmän tulisi kuvata sitä mitä käsite on, eikä sitä mitä se ei ole. Negatiivinen määritelmä kuvaa sen, mitä piirteitä tai tarkoitteita käsitteeseen ei kuulu. Jos tiettyjen piirteiden puuttuminen on kuitenkin olennaista, voi myös negatiivinen määritelmä olla hyväksyttävissä. (Suonuuti 2006: 26.)

Hylättävä negatiivinen määritelmä:
lehtensä pudottava puu: puu, joka ei ole ikivihreä

Hyväksyttävä negatiivinen määritelmä:
kaljupää: ihminen, jonka päässä ei ole hiuksia

2.4.3. Termi

Termien katsotaan kuuluvan erikoisalojen kieleen. Haaralan (1981: 15) sanoin ”selvin peruste, jonka mukaan ilmaus voidaan luokitella kuuluvaksi erikoiskieleen, on eksaktiin määritelmään perustuva merkityksen tarkkarajaisuus ja invarianssi”. Erikoiskielen sanan merkitys ei riipu käyttäjistä tai kontekstista, vaan määritelmästä. Määritelmä antaa termille vaihtelemattoman

sisällön ja käytön rajat. Termi on siis jonkin tarkasti määritellyn käsitteen nimitys. Nimityksen on lisäksi oltava ammattialalla yleisesti hyväksytty virallisuonteiseen viestintään. Näin esimerkiksi slangisanat rajautuvat termistön ulkopuolelle. Lisäksi nimityksen tulee olla vakiintunut ammattikielen käyttöön ennen kuin se saa termin aseman. (Haarala 1981: 16.)

Haaralan (1981: 16) mielestä termi voidaankin määritellä edellä mainittujen vaatimusten mukaan seuraavasti: ”Termi on jonkin erikoisalan kielenkäyttöön (erikoiskieleen) kuuluva ilmaus, joka on

- tarkasti määritellyn käsitteen nimitys,
- alalla yleisesti tunnettu ja hyväksytty,
- käyttöön vakiintunut.”

Nimityksiä ei tulisi muuttaa turhaan, sillä muutokset aiheuttavat aina häiriöitä viestintätilanteisiin. Koska kieli kehittyy ajan kanssa, joudutaan kuitenkin toisinaan tilanteisiin, joissa termi ei esimerkiksi enää vastaa vallitsevia kieliopin tai yleisen kielenkäytön normeja, tai vaikkapa jossa tarkoitteesta on saatu merkittävää uutta tietoa. (Haarala 1981: 32–33.)

Kääntäjien, terminologioiden ja muiden kielen kanssa toimivien ongelmana on usein se, ettei ole olemassa valmiita termejä. Esimerkiksi tutkija ja suunnittelija tuottavat uutta tietoa ja uusia tuotteita ja voidakseen kertoa niistä muille, joutuvat myös muodostamaan uusia nimityksiä. Tällöin perustiedot terminmuodostuksen periaatteista voivat olla avuksi. (Nuopponen 1999: 95.)

Globaalistuvassa maailmassa uudet käsitteet ja tuotteet ovat usein kansainvälisiä. Huomattava määrä erikoisalojen termeistä onkin nykyään lainasanoja muista kielistä. Lainasanat olisi kuitenkin hyvä mahdollisimman pian korvata joko yleislainalla tai omalla sanalla, jotta ne olisi helpompi sopeuttaa esimerkiksi omaan taivutusjärjestelmäämme. Ilman vierassanoja ei kuitenkaan tulla toimeen, ja monet nimitykset ovat jo niin vakiintuneita kielenkäyttöömme, ettei niiden muuttaminen enää ole mielekäästä.

Uusien termien ilmestyminen kieleen on joskus niin ongelmaton, että tuntuu kuin ne olisivat olleet aina käytössä. Tällaiset termit hyväksytään helposti ja ne leviävät nopeasti yleiseen käyttöön. Joskus termiä taas joudutaan etsimään pitkäänkin, eivätkä kaikki ehdotetut termit koskaan vakiinnu (esim. näköradio). Helpoimmin termistöön sopeutuvat yleiskielen pohjalta muodostetut sanat. Ne on yleensä helppo maallikonkin ymmärtää tai ainakin saada jonkinlainen käsitys sisällöstä. Uuden

käsitteen sisältöön sopiva termi saattaa olla tarjolla myös toisen erikoisalan kielessä. Tällöin merkityksen selväräjaisuus riippuu määritelmän sisällöstä. (Haarala 1981: 34–35.)

Haaralan (1981: 37) näkemyksen mukaan hyvä termi on lyhyt, muista tarpeeksi erottuva ja kieliopillisesti moitteeton. Lisäksi hyvä termi on helppo ääntää, kirjoittaa ja taivuttaa. Termi voi olla rakenteeltaan joko yksittäinen sana, yhdyssana tai sanaliitto. Suurin osa termeistä on yksikkömuotoisia substantiiveja, mutta myös adjektiivit ja verbit voivat olla termejä. Suonuutin (2001: 32) käsityksen mukaan termi voi olla myös monikkomuotoinen. Substantiiviset termit muodostetaan usein johtamalla ne adjektiiveista tai verbeistä lähinnä siitä syystä, että substantiiville on helpompaa kirjoittaa määritelmä. Toiminnan ja ominaisuuden hahmottaminen olioina auttaa myös rajaamaan niiden alkua ja loppua. Adjektiivien tai verbien käytölle ei kuitenkaan ole teoreettista tai käytännöllistä estettä. (Haarala 1981: 18.)

2.4.3.1. Homonymia ja synonymia

Homonymia tarkoittaa sitä, että samaa termiä vastaa useampi käsite, jotka ovat toisistaan riippumattomia (esimerkiksi kangas tarkoittaa sekä lankakudosta että metsätyyppiä) (Haarala 1981: 41). Synonymiassa puolestaan samaa käsitettä vastaa useampi termi. Yleiskieltä synonymit rikastuttavat, mutta erikoiskielessä ne voivat olla ongelmallisia. Synonymien käyttö voi heikentää ymmärrettävyyttä erityisesti alan ulkopuolisille, jotka eivät tunne alan termien välisiä suhteita.. Kaikki synonymien käyttö ei kuitenkaan ole tuomittavaa, vaan niiden käyttö voi olla paikallaan esimerkiksi eri sovellusaloilla (kauppanimi ja kemiallinen nimi) tai jos termillä on sekä omakielinen että lainatermi. Osittaissynonymeillä ilmaistaan vivahde- ja tyylieroja, ja ne ovat yleisiä yleiskielessä. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 71–72.)

Sanastotyön kannalta on tärkeää, että kaikki yleisesti käytetyt synonymit ovat sanastossa mukana. Kansainvälisen standardin ISO 919 mukaan vain yksi synonyymeista voi olla suositeltava, muut ovat sallittuja tai hylättäviä. Suomalaisen käytännön mukaan synonyymi voi olla ensisijaisesti suositettu, ensisijaisesti suositettavan termin kanssa samanarvoinen, sallittu vaikka ei suositettu tai kokonaan hylättävä (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 163). Suonuuti (2001: 32) lisää, että myös lyhenne voi olla termi, jos se on yleisin esiintyvä muoto (esim. DNA). Tällöin pidempi muoto on annettava synonyyminä.

2.4.3.2. Polysemia ja antonymia

Polysemia tarkoittaa puolestaan sitä, että tietty nimitys viittaa kahteen tai useampaan käsitteeseen, joilla on tiettyjä yhteisiä käsitepiirteitä (esimerkiksi lehti: kasvin tai kirjan). Antonymia taas on kahden vastakkaisen käsitteen välinen suhde (esim. nousuvesi-laskuvesi).

2.4.4. Käsitesuhteet ja käsitejärjestelmät

Terminologian ja sanastotyön lähtökohta on käsite ja sen analysointi. Analysointi perustuu käsitepiirteisiin ja käsitteiden välisiin suhteisiin. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 28.) Jotta käsitteet voitaisiin määritellä, ne tulee ensin analysoida eli selvittää, mistä on kysymys. Varsinainen käsiteanalyysi on kuitenkin muutakin kuin yksittäisen käsitteen tutkimista. Suonuutin (1999: 29) mielestä siihen kuuluu aina myös käsitteiden välisten suhteiden selvittäminen. Käsitteet eivät ole toisistaan riippumattomia ilmiöitä, vaan ne liittyvät toisiin käsitteisiin monin eri tavoin muodostaen erilaisia käsitejärjestelmiä. Suonuutin mukaan käsiteanalyysiä voisi verrata palapelin kokoamiseen: kun palat on saatu paikoilleen, paljastuu koko kuva. Käsiteanalyysiä voisikin markkinoida käsitteiden liitostekniikkana eikä teoriana, joka usein mielletään turhana tai vaikeana. Käsiteanalyysin tuloksena on käsitejärjestelmä sekä joukko toisiinsa sopivia määritelmiä. (Suonuuti 1999: 29.)

Käsitejärjestelmien kuvaaminen graafisesti on sekä työväline että tapa esittää käsiteanalyysin tulokset sanaston käyttäjälle. Nykäsen (1999: 16) mielestä kaaviot auttavat hahmottamaan tarkasteltavaa käsitteistöä suurempana kokonaisuutena kuin vain joidenkin määritelmien tasolla ja käsitekaaviot palvelevat sekä terminologia että kohdealan asiantuntijoita. Yksi kuva voi sanastotyössäkin kertoa enemmän kuin tuhat sanaa.

Sanastoa tehtäessä käsitteet sijoitetaan paikalleen käsitejärjestelmään. Käsitejärjestelmä pyritään esittämään mahdollisimman yksiselitteisesti. Suuret kokonaisuudet jaetaan niin, että ne on helppo hahmottaa (esimerkiksi 10–20 käsitettä yhteen kaavioon). Lisäksi käsitejärjestelmä rakennetaan sellaiseksi, että siihen on tarvittaessa helppo lisätä uusia käsitteitä. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 38.)

Käsitejärjestelmä tai sen analyysi harvoin voi olla täydellinen, joten käsitekaavioonkin on ilmaistava, miksi tarkastelu on jätetty vaillinaiseksi. Voi olla, että jotkut käsitesuhteet ovat osoittautuneet epäolennaisiksi tai niistä ei tiedetä tarpeeksi. Useimmiten epäolennaiset asiat

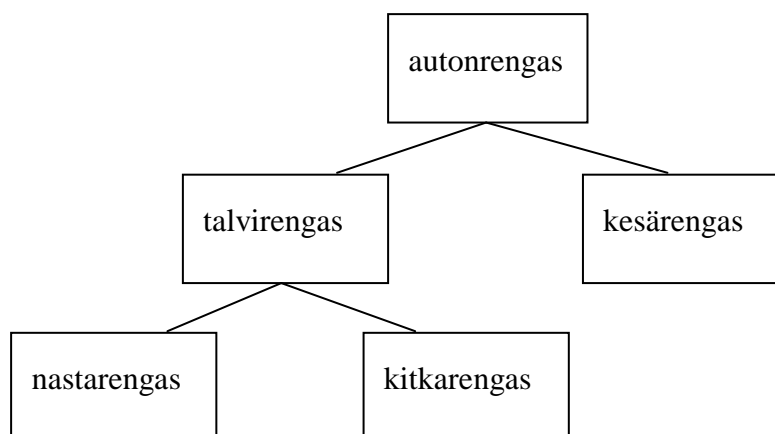
kannattaa jättää piirtämättä, mutta toisinaan niitä voidaan osoittaa esimerkiksi katkoviivalla tai piirtämällä käsitekaavioon tyhjä viiva, jonka alapäässä ei ole käsitettä. (Nykänen 1999: 19–21.)

Yleensä sanastotyössä käytetään kolmea käsitejärjestelmän perusmallia, joita tarkastelen seuraavaksi tarkemmin. Nämä mallit ovat:

- hierarkkinen käsitejärjestelmä
- koostumussuhteinen käsitejärjestelmä
- funktiosuhteinen käsitejärjestelmä

2.4.4.1. Hierarkiasuhteinen käsitejärjestelmä

Hierarkkisessa käsitesuhteessa kahdella käsitteellä on samat käsitepiirteet. Alakäsitteellä on lisäksi yksi tai useampi lisäpiirre, joka erottaa sen yläkäsitteestä. Yläkäsitteen ala eli ekstensio on laajempi kuin alakäsitteen, sillä se sisältää vähemmän piirteitä eli se on laajempi käsite. Yläkäsitteellä on yleensä useita alakäsitteitä. Alakäsitteet sisältävät enemmän piirteitä, mutta niiden ala on suppeampi. Alakäsitteet ovat puolestaan toistensa vieruskäsitteitä. Vieruskäsitteillä on kullakin yksi samaan piirrelajiin kuuluva lisäpiirre, joka erottaa ne toisistaan. (Haarala 1981: 21–22.) Sagerin (1990: 30) sanoin kaikki mitä voidaan sanoa yläkäsitteestä, voidaan sanoa myös alakäsitteestä, mutta ei päinvastoin, sillä alakäsitteellä on vähintään yksi vain sille ominainen lisäpiirre, joka erottaa sen yläkäsitteestä. Graafisesti hierarkiasuhdetta kuvataan puudiagrammilla (kuva 5).

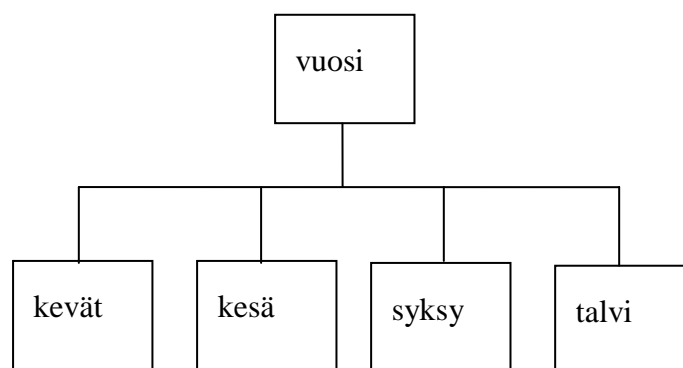

Kuva 5. Puudiagrammi käsitteestä autonrenkas.

Varsinkin hierarkkisille käsitejärjestelmille on tavallista, että yläkäsitteistä voidaan siirtyä alakäsitteisiin monella eri perusteella. Tällainen moniulotteisuus tulee kuvata myös käsitejärjestelmässä niin, että lukija pystyy hahmottamaan mitkä ovat toisilleen rinnasteisia vieruskäsitteitä ja mitkä eivät (Nykänen 1999: 18). Moniulotteisissa käsitejärjestelmissä on usein nk. näennäisluokkia, joilla on merkitystä vain järjestelmän rakentamisessa (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 34). Eri ulottuvuuksia osoittavat käsitejärjestelmän haarat voidaan merkitä joko nimeämättömillä haarakohdilla tai, kuten nykyään useimmiten, paksummalla viivalla kuin varsinaisia käsitesuhteita kuvaavat viivat. Tämän ulottuvuusviivan viereen tai sitä pitkin voidaan lisäksi kirjata muutamalla sanalla, millaisin kriteerein alakäsitteitä on jaoteltu. (Nykänen 1999: 18–19.)

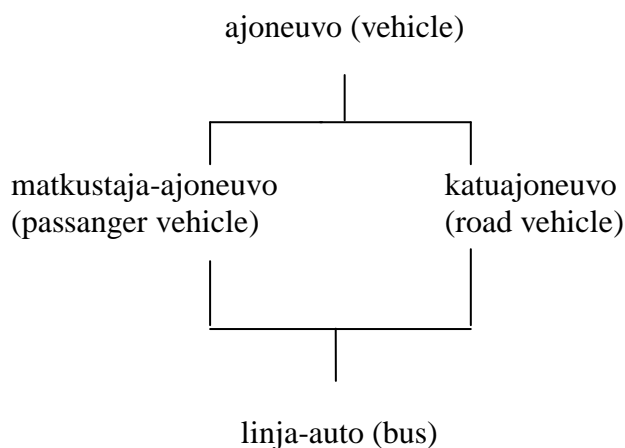
2.4.4.2. Koostumussuhteinen käsitejärjestelmä

Koostumussuhteisessa käsitejärjestelmässä kuvaillaan kokonaisuuden ja sen osien välistä suhdetta. Ylemmän tason käsite on nimeltään kokonaisuuskäsite ja alemmat osakäsitteitä (Haarala 1981: 24). Esimerkiksi rengas koostuu vanteesta, navasta, niitä yhdistävistä pinnoista sekä sisä- ja ulkorengaasta, ja vanteet, napa, pinnat ja renkaat muodostavat pyörän (Sager 1990: 32). Koostumussuhde ilmaistaan kampadiagrammina, josta esimerkki kuvassa 6.

Kuva 6. Vuoden ja vuodenaikojen koostumussuhteet kampadiagrammina.

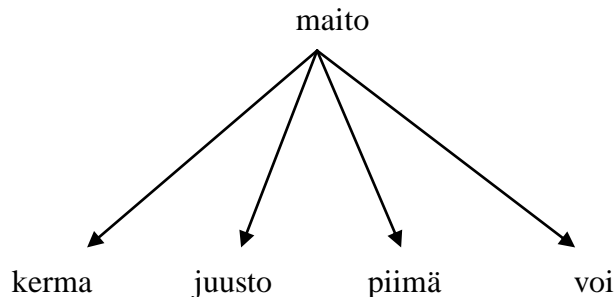
Sager esittelee myös monitahoisen suhteen, jossa käsite voidaan asettaa käsitejärjestelmään useampaan kuin yhteen paikkaan. Esimerkiksi linja-auto voi olla sekä matkustaja-ajoneuvo että katuajoneuvo, joiden yläkäsitteenä puolestaan on ajoneuvo. Kuvassa 7 on esimerkki tällaisesta tilanteesta.

Kuva 7. Monitahoinen käsitejärjestelmä.

2.4.4.3. Funktiosuhteinen käsitejärjestelmä

Hierarkkiset ja koostumussuhteiset järjestelmät rakentuvat yleensä aineellisia tarkoitteita kuvaavista käsitteistä. Funktiosuhteisessa käsitejärjestelmässä esiintyy useimmiten toiminnallinen käsite toiminnan ja sen suorittajan, kohteen, välineen tai toimintatavan välillä. Funktiosuhteisessa käsitejärjestelmässä saattaa kaikkien käsitteiden välillä olla eri suhde. Yläkäsite on eräänlainen näkökulma, josta käsin alakäsitettä tarkastellaan. (Haarala 1981: 25.)

Kuva 8. Raaka-aineen ja tuotteiden funktiosuhteet nuolidiagrammina.

Funktiosuhteita voivat olla esimerkiksi syy-seuraussuhde, tapahtumasuhde (edeltävän ja seuraavan ilmiön välinen suhde), geneettinen suhde (tuottajan ja tuotteen välinen suhde), instrumentaalinen suhde (toiminnan ja siinä käytetyn välineen välinen suhde), tuotantosuhde (raaka-aineen ja siitä valmistetun tuotteen välinen suhde) tai suureen ja sen mittayksikön välinen suhde. Graafisesti funktiosuhde esitetään nuolilla (kuva 8) tai taulukkona. (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 31–32.)

2.4.4.4. Sekakoosteiset käsitejärjestelmät

Jos käsitejärjestelmä on hyvin laaja ja yksityiskohtainen, sen käsitteitä voidaan pilkkoa ja rakentaa monella tapaa. Tällöin muodostuu nk. sekakoosteisia käsitejärjestelmiä. Sekakoosteisessa käsitejärjestelmässä on käytössä useampia edellä mainittuja järjestelmiä. Sekakoosteiset järjestelmät sopivat hyvin suurten käsitejoukkojen loogisten yhteyksien kartoitukseen ja kuvaukseen. (Haarala 1981: 25–26.)

2.5. KÄYTÄNNÖN SANASTOTYÖ

Olli Nykäsen ja Virpi Kalliokuusen (1999: 174) laatiman *Sanastotyön sanaston* mukaan sanastotyö on työtä, jonka tarkoituksena on kerätä, analysoida, tallentaa, muokata tai esittää käsitteitä ja niiden nimityksiä koskevaa tietoa. Sanastotyö voi olla deskriptiivistä eli käytössä olevien termien ja käsitteiden tutkimista tai normatiivista, jolloin pyritään yhtenäistämään ja standardisoimaan käsitteitä ja termistöjä (Nuopponen 1999: 92). Kalliokuusi ja Nykänen (1999: 174) puolestaan määrittelevät sanastotyön työksi, jonka tarkoituksena on kerätä, analysoida, tallentaa, muokata tai esittää käsitteitä ja niiden nimityksiä koskevaa tietoa.

Sanastotyyppejä taas ovat muun muassa terminologiset sanastot, asiasanastot, ontologiat sekä tietojärjestelmien ja sovellusten integrointia tukevat sanastot. (JHS-suositus 179: 10).

Sanastotyön käsikirjan (1989:13) mukaan sanastotyöhön liittyy

- termien ja käsitteiden inventointi
- käsitteiden välisten suhteiden selvittäminen
- käsitteiden määrittelemine
- termien yhdistäminen käsitteisiin ja päinvastoin
- syntyneiden tietojen tallentaminen eri tavoin, esimerkiksi sanastoihin ja termipankkeihin

Sanastotyö edellyttää tieteellisen terminologian periaatteiden soveltamista sekä ao. ammattialan asiantuntijoiden ja sanastotyön asiantuntijoiden, terminologioiden, välistä yhteistyötä. Erikoisalan sanaston tekijällä on oltava riittävästi arvovaltaa ja tietoa omalta alaltaan, jotta sanastosta tulisi

yleisesti hyväksyttävä (Haarala 1981: 13). Sanastotyötä tehdään yleensä eri aloilla perustamalla hankekohtaisia tai pysyviä sanastoryhmiä (*Sanastotyön käsikirja* 1989: 13).

Heidi Suonuudin (2006: 42–44) mukaan käytännön sanastotyön voidaan katsoa toimivan lyhykäisyydessään seuraavasti:

1. TYÖN ORGANISOINTI

Työtä varten perustetaan työryhmä, jonka jäseninä ovat aiheen asiantuntijat. Lisäksi ryhmälle on hyvä palkata koulutuksen saanut terminologi. Kerätään tietoa terminologiatyöstä ja asianomaisesta alasta, määritellään kohderyhmä, käytettävät kielet ja arvioidaan käytettävissä olevan materiaalin luotettavuus. Lisäksi päätetään käsitteiden määrä, alustava aikataulu sekä tallennusväline.

2. TIEDON TALLENTAMINEN JA JÄSENTELY

Analysoidaan materiaali ja valitaan käytettävät käsitteet. Luodaan käsitejärjestelmä ja kerätään termejä, määritelmiä ja muuta relevanttia tietoa.

3. KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Käsitteet määritellään käsitejärjestelmän mukaisesti. Viitataan luotettaviin lähteisiin aina kun voidaan. Käytetään riittävän tarkkoja määrittelyitä, joista on hyötyä kohdeyleisölle. Kirjataan vain yksi määritelmä yhdelle käsitteelle.

4. MÄÄRITELMÄVIRHEIDEN VÄLTÄMINEN

Vältetään liian laajojen tai liian kapeiden määritelmien käyttämistä. Käytetään vain tarvittava määritelmä ja annetaan mahdollinen lisätieto erikseen. Vältetään ulkoisia ja sisäisiä kehämääritelmiä. Kirjataan määritelmään mitä käsite on, ei sitä, mitä se ei ole.

5. MÄÄRITTEIDEN MUODOSTAMINEN

Pyritään ilmaisemaan asiat lyhyesti. Käytetään vain yleiskielen sanoja, jotka ovat selviä kohdeyleisölle, tai erikoisalan termejä, jotka on selitetty muualla sanastossa. Käytetään yksikkömuotoa, pientä alkukirjainta.

6. TERMIEN VALINTA

Termit arvioidaan ja luokitellaan hyväksyttävyyden mukaan. Tutkitaan ja arvioidaan lähivastineet, synonyymit ja homonyymit.

7. LUONNOKSEN VIIMEISTELY

Valitaan sanaston muoto ja termien järjestys. Kirjoitetaan alkusanat sekä liitteet. Annetaan määritelmät ja termit asiantuntijoiden tarkistettavaksi.

Suonuuti huomauttaa myös, että yllä olevista työvaiheista moni voi olla käynnissä samanaikaisesti, minkä huomasin itsekin omassa työssäni. Etenkin materiaalin kerääminen kesti koko prosessin ajan, sillä aina kun eteen tuli uusia kysymyksiä, piti niihin etsiä vastauksia. Prosessi ei siis missään vaiheessa ollut staattinen, jossa olisin saanut yhden asian valmiiksi ja päässyt siirtymään seuraavaan, vaan prosessi eli ja muuttui viime hetkiin asti. Erityisen vaikeana koin termien määrän rajaamisen ja toisaalta määritelmien kirjoittamisen. Tähän vaikutti varmasti oma kokemattomuuteni sanaston tekijänä, sillä enemmän kokemusta omaavan olisi varmasti helpompaa raamittaa työtään. Suonuuti (2006) kehottaakin ensimmäistä kertaa sanastotyöhön ryhtyviä turvautumaan kokeneeseen terminologiaan aina, kun se on mahdollista. Tämän tutkimukseni puitteissa tuo avun saaminen ei ollut ajan ja paikan asettamien haasteiden vuoksi mahdollista, vaan jouduin turvautumaan pääasiassa kirjallisiin lähteisiin.

2.6. MONIKIELINEN SANASTOTYÖ

Suomessa tehtävä sanastotyö on usein monikielistä, mikä asettaa työlle omat haasteensa. Vastaavuuksien etsiminen termeille ja käsitteille eri kielissä ja kulttuureissa kuuluu mm. monien kääntäjien, kielten opettajien, teknisten kirjoittajien ja terminologioiden työhön. Erikoisalojen termistöjä ei tulisi esittää pelkästään sanaluetteloina, joissa annetaan lähtökielinen termi ja sille erikieliset vastineet. Tarvitaan määritelmät, jotka tuovat esiin käsitteiden olennaiset piirteet ja erot lähellä oleviin käsitteisiin. (Nuopponen 1999: 94.) Määritelmien puuttumisen koin itsekin puutteeksi käydessäni läpi jo olemassa olevia sanastoja, sillä ilman määritelmiä oli vaikea arvioida, minkä tasoisesta koulutuksesta kulloinkin oli puhe. Hanks (2006: 117) painottaa, että erikoisalojen sanastot poikkeavat laajemmista sanakirjoista siinä mielessä, että niissä annetaan termeille usein muutakin tietoa kuin pelkkä määritelmä. Näin toimin myös omassa työssäni, sillä erityisesti

sairaanhoidajien kohdalla on mielestäni tarpeen antaa lisätietona mm. ajanjakso, jona tiettyä koulutusta on annettu.

Vaikka vieraisissa kielissä ei ole yleensä tarpeen tehdä yhtä laajaa selvitystyötä kuin lähtökielessä, on myös vastinekielten käsitteitä ja rakenteita tutkittava sopivien vastineiden löytämiseksi. Kukin kieli tuo mukanaan omat haasteensa ja ongelmien ratkaisuun on vaikeaa löytää yhtä mallia, jota voitaisiin käyttää kaikissa kieliversioissa. (Kalliokuusi – Seppälä 1999: 77.)

Alustavien vastine-ehdokkaiden haku voidaan aloittaa jo siinä vaiheessa, kun pohditaan mitä käsitteitä sanastoon ylipäätään otetaan mukaan. Vastineiden sopivuutta voidaan arvioida, kun lähdekielen käsitteet on valittu ja ainakin alustavasti määritelty. Sen jälkeen voidaan tarvittaessa etsiä puuttuvia vastineita. Kalliokuusen ja Seppälän (1999: 78) mukaan vastineiden arvioinnin lähtökohtana on lähdekieli, jonka avulla valitut käsitteet määritellään. On tarkasteltava myös käsitteen ja termin välistä suhdetta lähdekielessä, jotta saadaan selville, onko käytössä synonyymeja tai viitataan samalla termillä useisiin käsitteisiin. Vastinehaussa kannattaa käyttää kaikkia löytyneitä synonyymeja, mutta homonymia- ja polysemiatapauksissa (termiä käytetään myös jonkun muun käsitteen nimityksenä) on oltava tarkkana, ettei vastineeksi valita väärään käsitteeseen viittaavaa termiä. (Kalliokuusi – Seppälä 1999: 78.) Myös Suonuuti (1997: 33) varoittaa näistä niin kutsutuista petollisista ystävästä (*false friends*), termeistä jotka muistuttava toisiaan ulkoisesti mutta tarkoittavat eri asioita.

Kun lähdekielen käsitteet on saatu hahmoteltua, voidaan vertailla käsitteiden vastaavuuksia eri kielissä. Käsitteiden vastaavuutta verrataan tutkimalla mahdollisen vastineen taustalla olevan käsitteen olennaispiirteitä ja verrataan niitä lähdekielen käsitteen olennaispiirteisiin. Löydetyn vastineen avulla etsitään mahdollisia synonyymeja ja niiden löytyessä tutkitaan ovatko ne keskenään tasavertaisia tai onko joku niistä useammin käytetty kuin muut. (Kalliokuusi – Seppälä 1999: 78.)

Jos eri kielten välillä vallitsee täydellinen käsitevastaavuus, on kyseessä termivastine. Kohdekieleessä on silloin olemassa käsite, joka vastaa täydellisesti lähdekielen vastinetta ja kohdekieleessä on sille vakiintunut termi. (Kalliokuusi – Seppälä 1999: 78.)

Erikielisten käsitteiden vastaavuus voi vaihdella aihealueen mukaan. Erikoisaloilla, joissa tehdään paljon kansainvälistä tutkimustyötä, käsitejärjestelmät muodostuvat helposti samankaltaisiksi. Jos taas alaan vaikuttavat vaikkapa maantieteellinen sijainti tai yhteiskunnallinen rakenne, voivat erot

eri kielten välillä olla suuria. Joskus käsitteiden rajat voivat olla epätarkkoja, joskus käsitteet voivat olla laajempia tai suppeampia. Jos kohdekielellä on käsite, joka vastaa lähdekielen käsitettä osittain ja sillä on käytössä vakiintunut termi, voidaan kyseistä termiä kutsua lähivastineeksi. Lähivastavuuden kriteerien täytyminen täytyy tutkia tapauskohtaisesti tarkastelemalla, onko eri kielten käsitteillä riittävästi olennaisia yhteisiä käsitepiirteitä. (Kalliokuusi – Seppälä 1999: 79.)

Tavanomaista on myös tilanne, että kohdekielestä ei löydy lähdekielen käsitettä vastaavaa käsitettä. Viestinnällisistä syistä voi kuitenkin olla tarpeen muodostaa vastine. Tällöin voidaan antaa suositus käännösvastineesta eli uudesta vieraskielisestä termistä. Vastine on muodostettava niin, että se kuvaa käsitteen olennaisen sisällön. Käännösvastineen muodostamista tulee käyttää harkiten eikä uusien termien muodostaminen ole tavanomaista normatiivisessa sanastotyössä. (Kalliokuusi – Seppälä 1999: 79.)

Sanakirjojen ja sanastojen käyttäjille on olennaista tietää, miten hyvin käsitteet vastaavat toisiaan. Sanastoilta edellytetään luotettavuutta ja tarkkuutta. Sanastonlaatija joutuu puolestaan ottamaan huomioon projektin asettamat vaatimukset, terminologisen työn kriteerit ja vaikkapa kirjoitusasujen erilaiset vaihtoehdot. Lisäksi yleensä aika asettaa omat rajoituksensa vastinetyölle. Täysin aukottoman ja virheettömän vastinetyön tekeminen onkin yleensä mahdotonta. Aina ei ole myöskään mahdollista turvautua syntyperäisen alan asiantuntijan apuun, vaan sanastonlaatija on lähdekirjallisuuden ja oman kielitaitonsa varassa. Koska vastaavuuksien ongelmat ovat aina kieli- ja käsitekohtaisia, on sanastonlaatijan itse arvioitava, miten eroavaisuuksia kussakin tapauksessa käsitellään ja esitetään ja mitkä periaatteet ohjaavat vastineiden valintaa. Olivatpa ratkaisut millaisia tahansa, tulisi niissä pyrkiä johdonmukaisuuteen ja yhtenäisyyteen lopputuloksen luotettavuuden lisäämiseksi. (Kalliokuusi – Seppälä 1999: 81, 87, 90.)

2.7. SANASTOTYÖ MEILLÄ JA MAAILMALLA

Suomessa sanastotyötä tekee esimerkiksi Sanastokeskus TSK, sanastotyöhön ja erikoisalojen termien käyttöön liittyvä asiantuntijaelin. Sanastokeskus on perustettu vuonna 1974 nimellä Tekniikan Sanastokeskus ry. Sen tarkoitus on paitsi tuottaa sanastoja, myös kehittää sanastotyön metodiikkaa ja pitää yllä siihen perustuvaa osaamista. Alkuvuosina painotus oli tekniikan eri alojen ammattisanastoissa, koska perustajien joukossa oli pääasiassa tekniikan alan järjestöjä (Suomen

Teknillinen Seura, Insinööriliitto ja Tekniska Föreningen i Finland) (Nykänen 1999: 6). Nimensä järjestö lyhensi vuonna 2004 vastaamaan paremmin laajentunutta toiminnan alaa.

Sanastokeskuksen toiminta perustuu sen internetsivujen (www.tsk.fi) mukaan ”terminologian teorian ja sitä soveltavien käytännön menetelmien vankkaan hallintaan ja kehittämiseen”. Sen palveluihin kuuluu termiaineiston tuottaminen ja julkaiseminen, termistönhuolto ja terminologinen neuvonta, sanastotyön menetelmien kehittäminen ja koulutus sekä terminologia-alan kansainvälinen yhteistyö. Sillä on myös sanakirjoihin erikoistunut kirjasto ja sanastotyöhön liittyvä tietopalvelu. Sanastokeskus toimii yhteistyössä muiden terminologian alalla toimivien yhteisöjen kanssa (esim. Kotimaisten kielten keskus Kotus).

Sanastotyötä tehdään myös kansainvälisillä areenoilla. Pohjoismaiset sanastokeskukset tekevät yhteistyötä NORDTERMin puitteissa. NORDTERM on vuonna 1976 perustettu terminologisen työn sekä terminologian koulutuksen tai tutkimuksen parissa toimivien organisaatioiden yhteistyöelin, jonka toiminta virallistettiin vuonna 1987. NORDTERMin tarkoituksena on toimia pohjoismaisena foorumina ja yhteydenpidon kanavana terminologian alalla. NORDTERM osallistuu myös terminologian tutkimukseen, sanastotyöhön ja hankkeisiin. (Nordterm 1997: 12–14.)

Standardisoitujen sanastojen laatijoista suurimmat ovat kansainvälinen standardisoimisjärjestö International Organization for Standardization (ISO) ja elektroteknologian standardisoimisjärjestö International Electrotechnical Commission (IEC). ISO on 164 jäsenmaan muodostama kansallisten standardisoimiselinten verkosto, jossa Suomea edustaa Suomen standardisoimisliitto SFS. Perustamisensa vuonna 1947 jälkeen ISO on tuottanut yli 19 000 kansainvälistä standardia, joilla on merkittävä vaikutus teknologian, teollisuuden ja kaupan aloilla. Standardien laadimisesta huolehtii yli 3 300 teknistä komiteaa ja Genevessä sijaitseva pääsihteeristö. (ISO.)

ISO:n teknisen komitean ISO/TC 37:n (Terminology and other language and content resources) tehtävänä on laatia terminologian teoriaa ja sanastotyön menetelmiä käsitteleviä standardeja. Tähän mennessä TC 37 on julkaissut neljäkymmentä standardia, ml. ISO 639, joka määrittää kielten kaksi- ja kolmekirjaimiset lyhenteet sekä ISO 704, joka määrittelee terminologiatyön pääperiaatteet ja menetelmät. ISO on pyrkinyt pitkään luomaan ohjeistusta myös termien muodostukselle. Yleismaailmallisen ohjeistuksen luominen on kuitenkin vaikeaa eri kielten konventioiden vuoksi (Sager 1990: 88).

Kansainvälisen terminologisen työn keskeinen järjestö on puolestaan vuonna 1971 perustettu International Information Centre for Terminology (INFOTERM). Sen pohjana on terminologian isäksikin kutsutun itävaltalaisen Eugen Wüsterin elämäntyö. Wüster oli perustanut jo 1930-luvulla oman yksityisen terminologiakeskuksensa ja vuodesta 1951 lähtien hän toimi ISO/TC 37-komitean Itävallan edustajana. Vuonna 1969 häneltä pyydettiin suunnitelma kansainvälisen terminologiatiedotuskeskuksen perustamiseksi, minkä pohjalta UNESCO ja Itävallan standardisoimisliitto solmivat sopimuksen Infoterm perustamisesta. 1996 Infotermistä tuli itsenäinen tuottoa tavoittelematon organisaatio, jonka tehtävä on tukea ja koordinoida kansainvälistä yhteistyötä terminologian alalla. (30 Years of Infoterm: 3, 5.)

Infoterm jakaa joka kolmas vuosi Eugen Wüster -palkinnon merkittävistä saavutuksista terminologian alalla. Vuonna 1998 palkinto myönnettiin Vaasan yliopiston ruotsin kielen emeritusprofessori Christer Laurénille. (Eugen Wüster Prize.)

Sanastotyötä tekevät myös monet kansainväliset järjestöt kuten EU ja YK. Ne toimivat useilla kielillä ja tarvitsevat mittavat käännöspalvelut toimintansa tueksi. Esimerkiksi EU:n komission käännöspalvelu tuottaa paitsi käännöksiä kaikilla EU:n virallisilla kielillä¹ myös paljon muuta hyödyllistä tietoa kääntäjille ja muille toimijoille. EU:n monikielinen termipankki IATE puolestaan on ollut kaikkien käytettävissä vuodesta 2007 lähtien. IATE:n kehittämiseen osallistuvat kaikki EU:n toimielimet ja se sisältää noin 8,5 miljoonaa termiä EU:n toimialoilta kaikilla unionin virallisilla kielillä.

---

¹ EU:ssa on virallisia kieliä 24: bulgaria, englanti, espanja, hollanti, iiri, italia, kreikka, kroatia, latvia, liettua, malta, portugali, puola, ranska, romania, ruotsi, saksa, slovakki, sloveeni, suomi, tanska, tšekki, unkari ja viro.

3. TEHY

Tehy on vuonna 1982 perustettu sosiaali- ja terveysalan ammattijärjestö, jonka jäseninä voivat olla työssäkäyvät, alan tutkinnon jo suorittaneet tai sitä vasta opiskelevat. Tällä hetkellä Tehyllä on noin 153 000 jäsentä, joista opiskelijoita on noin 23 000. Suurin osa Tehyn jäsenistä (93 %) on naisia. Jäsenistä valtaosa työskentelee kunta-alalla, vajaat 20 % yksityisellä sektorilla ja pieni osa valtion palveluksessa.

Liiton tehtävä on Tehyn sääntöjen mukaan

valvoa ja parantaa [jäsentensä] yleistä taloudellista asemaa ja palvelussuhteen ehtoja sekä ammatillisia, sosiaalisia ja oikeudellisia etuja, toimia työolosuhteiden kehittämiseksi ja osallistua koulutuksen, ammattitaidon sekä terveyden- ja sosiaalihuollon kehittämiseen (Tehyn säännöt §2.2).

Tehy esimerkiksi neuvottelee virka- ja työehtosopimukset, antaa palvelussuhteisiin liittyvää neuvontaa, kouluttaa luottamustehtävissä toimivia ja toimii työyhteisöjen ja työsuojelun kehittämiseksi sekä pyrkii takaamaan jäsenilleen kilpailukykyisen ja oikeudenmukaisen palkkauksen toimimalla aktiivisesti edunvalvontayössä.

Tehy on koko historiansa ajan toiminut myös Suomen rajojen ulkopuolella. Hoitohenkilökunnan liikkuvuus, EU:n päätökset ja halu auttaa kehitysmaiden ay-liikkeitä ovat tuoneet kansainvälisyyden osaksi liiton edunvalvontatyötä. Osallistumalla kansainvälisen tason edunvalvontaan Tehy pyrkii seuraamaan ja ennakoimaan kansainvälisten sopimusten ja lainsäädännön vaikutuksia Suomeen ja tehläisiin. EU:n suuren merkityksen vuoksi Tehyn kansainvälisen toiminnan painopiste on nykyään Eurooppa-tason vaikuttamisessa ja erityisesti Euroopan parlamentin toiminnan seuraamisessa.

3.1. LAILLISTETUT JA NIMIKESUOJATUT AMMATTIHENKILÖT

Tehyläisten ammatit ovat joko laillistettuja tai nimikesuojattuja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Tämä tarkoittaa sitä, että terveydenhuollon ammattihenkilöiltä Suomessa edellytetään koulutuksen lisäksi Valviran (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto) myöntämää oikeutta harjoittaa ammattia laillistettuna ammattihenkilönä, ammatinharjoittamislupaa tai oikeutta käyttää terveydenhuollon ammattihenkilön nimikesuojattua ammattinimikettä. Vain oikeuden saanut henkilö voi harjoittaa ao. ammattia Suomessa. Luvattomasta terveydenhuollon ammattihenkilönä toimimisesta voidaan tuomita joko sakko- tai vankeusrangaistukseen².

Hoitotyön ammattilaiset määritellään ammatinharjoittamislaisissa ja -asetuksessa. Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) toisessa pykälässä määritellään terveydenhuollon ammattihenkilöt seuraavasti:

Tässä laissa tarkoitetaan terveydenhuollon ammattihenkilöllä:

1) henkilöä, joka tämän lain nojalla on saanut ammatinharjoittamisoikeuden (*laillistettu ammattihenkilö*) tai ammatinharjoittamisluvan (*luvan saanut ammattihenkilö*); sekä

2) henkilöä, jolla tämän lain nojalla on oikeus käyttää valtioneuvoston asetuksella säädettyä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä (*nimikesuojattu ammattihenkilö*).

Laillistettuja ammattihenkilöitä ovat lain mukaan lääkäri, hammaslääkäri, proviisori, psykologi, puheterapeutti, ravitsemusterapeutti, farmaseutti, sairaanhoitaja, kätilö, terveydenhoitaja, fysioterapeutti, laboratoriohoitaja, röntgenhoitaja, suuhygienisti, toimintaterapeutti, optikko ja hammasteknikko. Näitä ammatteja saa harjoittaa vain laillistuksen saanut ammattihenkilö.

---

² Rikoslaki 44:3§ (24.5.2002/400):” Luvaton terveydenhuollon ammattitoimen harjoittaminen.

Joka ilman laillista oikeutta toimii terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettuna ammattihenkilönä, on tuomittava *luvattomasta terveydenhuollon ammattitoimen harjoittamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi”.

Nimikesuojatun ammattihenkilön ammattinimikkeitä ovat Terveystieteiden ammattihenkilöistä annetun asetuksen (28.6.1994/564) 1§:n mukaan apuvälineteknikko, jalkaterapeutti, koulutettu hieroja, kiropraktikko, naprapaatti, osteopaatti, lähihoitaja, psykoterapeutti, sairaalafyysikko, sairaalageneetikko, sairaalakemisti, sairaalamikrobiologi ja sairaalasolubiologi.

Vuoden 2008 alusta tuli voimaan muutos, jolla apuhoitaja, hammashoitaja, jalkojenhoitaja, kuntohoitaja, lastenhoitaja, lääkintävahtimestari-sairaankuljettaja, mielenterveyshoitaja, mielisairaanhoitaja ja perushoitaja poistettiin asetuksesta, koska kyseisiä koulutuksia ei enää järjestetä Suomessa. Edellä lueteltujen nimikkeiden mukaisen nimikesuojauksen saaneet katsotaan kuitenkin edelleen terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain ja asetuksen tarkoittamiksi terveydenhuollon ammattihenkilöiksi ja heillä on oikeus käyttää ammattinimikettään.

Nimikesuojattujen ammattihenkilöiden ammateissa voivat toimia muutkin henkilöt, joilla on hoitamaansa tehtävään riittävä koulutus, kokemus ja ammattitaito. Heillä ei kuitenkaan ole oikeutta käyttää nimikesuojattua ammattinimikettä. (Valvira.)

Edellä mainittujen ammattioikeuksien lisäksi Valvira myöntää ulkomailla koulutuksensa suorittaneille luvat ja oikeudet harjoittaa ammattiaan Suomessa sekä ylläpitää terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammattirekisteriä (Terhikki).

3.2. SAIRAAHOITAJIEN LIIKKUVUUS

Yhä useammat terveydenhuollon ammattilaiset käyttävät hyväkseen EU:n tuomaa mahdollisuutta liikkua maasta toiseen työn perässä. Suomalaisia terveydenhuollon työikäisiä ammattilaisia oli ulkomailla vuoden 2009 alussa yhteensä hieman yli 10 000. Kuten taulukosta 1 näkyy, sairaanhoitajia heistä oli 3 775. Vuonna 2008 suomalaisia sairaanhoitajia oli eniten Ruotsissa (1 485). Muita suosittuja maita olivat Norja (595), Englanti (365), Sveitsi (310), Saksa (215) ja USA (195). Ulkomailla työskentelevien määrä on hiukan laskenut viime vuosina johtuen osaksi Suomen parantuneesta työtilanteesta. Lähtijöitä oli vuonna 2000 noin tuhat, kun vuonna 2008 enää noin puolet siitä. Noin puolet suomalaisista sairaanhoitajista palaa takaisin Suomeen parin vuoden sisällä lähdöstään. (Ailasmaa 2010.)

Taulukko 1. Ulkomailla olleet suomalaiset työikäiset sairaanhoitajat ja vastaavat vuosina 2000 ja 2005 – 2008

	2000	2005	2006	2007	2008
Ruotsi	1640	1680	1640	1565	1485
Norja	800	640	630	605	595
Saksa	300	250	245	230	215
UK	300	380	355	355	365
Sveitsi	330	330	325	310	310
USA	170	190	200	200	195
muut yhteensä	580	630	615	615	610
Yhteensä	4120	4100	4010	3880	3775

Sosiaali- ja terveydenhuollon puolella Suomessa puolestaan työskenteli vuonna 2007 4 440 henkilöä, joilla oli joku muu kuin Suomen passi (taulukko 2). Terveydenhuollon puolella näistä työskenteli 1 910, joista sairaanhoitajia noin 950. Sairaanhoitajia on Suomeen tullut mm. Virosta, Venäjältä, Filippiineiltä ja Somaliasta (Koivuniemi 2012: 30). Määrät ovat kasvaneet kaksinkertaisiksi vuodesta 2000 vuoteen 2007, mutta ovat edelleen suhteellisen pieniä (vain noin 1,3 % koko henkilöstöstä). (Ailasmaa 2010.)

Taulukko 2. Sosiaali- ja terveyspalvelujen ulkomaalainen henkilöstö (lukumäärät)

	2000	2005	2006	2007
Terveyspalvelut	800	1 440	1 680	1 910
Sosiaalipalvelut	1 410	1 920	2 190	2 540
Sosiaali- ja terveyspalvelut yhteensä	2 210	3 360	3 870	4 440
Osuus toimialan koko henkilöstöstä %	0,5	1,0	1,1	1,3

Sairaanhoitajien liikkua maasta toiseen onkin tärkeää tietää, millaisia töitä voi hakea ja millaisin ehdoin. Tutkintonimikkeet ja koulutusjärjestelmät vaihtelevat maasta toiseen, eikä aina voi tietää tarkasti, vastaako oma koulutus toisen maan vaatimuksia. Millä termillä voi kertoa omasta koulutuksesta tai työkokemuksesta, jos vastaavaa ei löydy siitä maasta, mihin haluaisi lähteä? Mistä voi tietää, mikä englanninkielinen termi vastaa parhaiten omaa koulutusta, varsinkin jos koulutuksesta on jo aikaa? Mm. näihin ongelmiin oma tutkimukseni pyrkii tarjoamaan vastauksia.

3.3. TYÖSKENTELY EUROOPAN UNIONIN ALUEELLA

Euroopan unionin kansalainen ei tarvitse työlupaa toisessa EU-maassa työskentelyyn (poikkeuksena uusin jäsenmaa Kroatia, jonka osalta on vielä toistaiseksi joitakin rajoituksia). Kansalaisilla on oikeus asettautua mihin tahansa Euroopan unionin jäsenvaltioon ja asua ja työskennellä siellä joko ammatinharjoittajana tai toisen palveluksessa työntekijänä samoin ehdoin kuin sen maan kansalaisetkin³. Ammattipätevyyden tunnustamista voidaan silti vaatia riippuen siitä, millaista työtä aikoo tehdä. Direktiiviä 2013/55/EU ammattipätevyyden tunnustamisesta sovelletaan silloin, kun ammatti, jota halutaan harjoittaa toisessa jäsenvaltiossa, on säännelty kyseisessä jäsenvaltiossa.

Ammatti on säännelty, kun sen hankkiminen ja harjoittaminen edellyttää vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännön tai hallinnollisen määräyksen mukaisesti tiettyä, tarkoin määrättyä ammattipätevyyttä. Seuraavat ammatit ovat säänneltyjä (koulutuksen vähimmäisvaatimukset on yhdenmukaistettu) kaikissa EU:n jäsenmaissa: lääkäri, yleissairaanhoidosta vastaava sairaanhoitaja, hammaslääkäri, eläinlääkäri, kättilö, proviisori ja arkkitehti. Näiden ammattien hakijalla on oltava direktiivissä 2013/55/EU mainittu ammattipätevyys (eli koulutusta osoittava asiakirja ja mahdollisesti siihen liitetty todistus). Ammattipätevyyteen on sisällyttävä direktiivissä asetettujen vähimmäiskoulutusvaatimusten mukainen koulutus. Kättilön ammatin kohdalla on lisäksi erityisvaatimuksia⁴. Tietoa eri maiden säännellyistä ammateista EU:n alueella voi etsiä esimerkiksi Euroopan unionin Sinun Eurooppasi -sivustolta.⁵

---

³ Euroopan yhteisön perustamissopimuksen toinen osa: Unionin kansalaisuus.

http://eur-lex.europa.eu/fin/treaties/dat/12002E/pdf/12002E_FI.pdf. Katso myös esimerkiksi

http://ec.europa.eu/finland/news/topics/citizens/index_fi.htm#2, jossa tietoa Euroopan kansalaisen oikeuksista.

⁴ Automaattinen tunnustaminen perustuu suoritettuun koulutukseen. Näin ollen jos kättilön koulutus on ollut täysipäiväistä ja kestänyt vähintään kaksi vuotta tai 3 600 tuntia ja siihen osallistuminen on edellyttänyt yleissairaanhoidosta vastaavan sairaanhoitajan koulutusta vastaavaa todistusta, ammattipätevyys tunnustetaan automaattisesti. Jos sitä vastoin yleissairaanhoidosta vastaavan sairaanhoitajan koulutusta on seurannut 18 kuukauden pituinen kättilön koulutus, automaattinen tunnustaminen voidaan myöntää vain, jos ammattia on harjoitettu vähintään vuoden ajan. Jos kättilön koulutus on kestänyt vähintään kolme vuotta eikä siihen osallistuminen ole edellyttänyt, että henkilöllä on tutkintotodistus, todistus tai muu asiakirja, joka osoittaa oikeuden tulla hyväksytyksi yliopistoihin tai korkeakouluihin, automaattinen tunnustaminen toteutetaan ainoastaan, jos ammattia on harjoitettu vähintään kahden vuoden ajan. (Käyttöopas s.29.)

⁵ http://europa.eu/youreurope/citizens/work/abroad/qualifications-for-employment/index_fi.htm.

Jos ammattia ei ole säännelty, ammattia voi harjoittaa vapaasti eikä ammattipätevyyden tunnustamista tarvitse hakea. Henkilö voi alkaa harjoittaa ammattia vastaanottavassa jäsenvaltiossa samoin edellytyksin kuin kyseisen jäsenvaltion omat kansalaiset. Viranomaisen myöntämää tunnustamistodistusta ei tarvitse esittää.

Suomessa säänneltyjen ammattien harjoittamiseen antaa luvan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira. Yhdistyneissä Kuningaskunnissa luvan ammatinharjoittamiseen antaa Nursing and Midwifery Council (NMC), jonka tehtävä on mm. rekisteröidä kaikki Iso-Britanniassa ammattia harjoittavat sairaanhoitajat ja kätilöt.

NMC hyväksyy suomalaisista sairaanhoitajien tutkinnoista rekisteriin suoraan Suomessa 1.1.1994 jälkeen hankitun sairaanhoitajan tutkinnon ja sairaanhoitaja AMK-tutkinnon. Jos koulutus on aloitettu ennen 1.1.1994, on saatava Valviralta todistus siitä, että hakija on harjoittanut sairaanhoitajan ammattia kolmen vuoden ajan viimeisten viiden vuoden aikana. Muissa tapauksissa täytyy toimittaa selvitys suoritetuista opinnoista, jotta NMC voi verifioida koulutuksen pätevyyden. (Finland.) Pätevyyden hyväksyntä voi edellyttää ammattipätevyydestin hyväksymistä. Tämän testin avulla voidaan varmistaa, että hakijalla on vaadittavat tiedot ja taidot (Adaptation).

Aiemmin NMC hyväksyi rekisteriin suoraan EU:n alueelta tulevat toisen asteen sairaanhoitajat (lyhyemmän noin kaksivuotisen koulutuksen saaneet sairaanhoitajat; vastaa suomalaista lähihoitajakoulutusta), mutta nykyään he joutuvat kouluttautumaan ”tavallisiksi” sairaanhoitajiksi, joko aloittamalla koko sairaanhoitajakoulutuksen alusta tai täydentämällä omaa koulutustaan osallistumalla kahden viimeisen vuosikurssin opintoihin.

4. SAIRAANHOITAJIEN KOULUTUS SUOMESSA

Tässä kappaleessa esittelen suomalaisen terveydenhoitokoulutuksen sisältöä ja rakennetta. Seuraavaksi esittelen vastaavan koulutusjärjestelmät Isossa-Britanniassa. Pyrin koulutuksia vertailemalla tutkimaan, vastaavatko niistä saatavat tutkinnot toisiaan vai poikkeavatko ne toisistaan ja jos, niin missä määrin. Sen jälkeen teen käsiteanalyysin ja vedän johtopäätökset siitä, löytyykö

koulutuksia vertailemalla apua hoitohenkilökunnan termien määrittelyyn. Ennen kuin tarkastelen näitä tutkintoja tarkemmin, luon lyhyen katsauksen sairaanhoitokoulutuksen historiaan.

4.1. SAIRAANHOITAJAKOULUTUKSEN HISTORIAA

Suomalainen yleissairaalarjestelmä syntyi 1700-luvulla perustettujen lääninsairaaloiden myötä, yli sata vuotta ennen muodollisen sairaanhoitajakoulutuksen alkua. Ensimmäiset valtion yleiset sairaalatkin perustettiin jo 1800-luvulla, ennen kuin Suomessa edes oli koulutettua sairaanhoitohenkilökuntaa saatavilla. Sairaanhoitajien oppimattomuus kuitenkin esti tehtävän arvostuksen nousun ja sairaanhoitajat rinnastettiin pitkään palvelijattariin. Vasta koulutuksen aloittaminen mahdollisti myös säätyläisperheiden tyttärien hakeutumisen sairaanhoitajattaren uralle. (Sorvettula 1998: 20, 24.)

Perustaa sairaanhoitajien koulutukselle loivat 1860-luvulla toimintansa aloittaneet diakonissalaitokset. Diakonissoiksi opiskelevilta vaadittiin evankelisluterilaisen uskon tunnustamista sekä 1800-luvun loppupuolelta kansakoulukurssin suorittamista. (Sarkio 2007: 67–68). 1900-luvun alkupuolella diakonissojen koulutus sopeutettiin vähitellen vastaamaan uudistettua sairaanhoitajien koulutusta ja esimerkiksi sotavuosina diakonissat osallistuivat sairaanhoitoon siinä missä sairaanhoitajatkin. (Sorvettula 1998: 29–36.)

Vuonna 1877 perustettu Suomen Yhdistys Haavoitettujen ja Sairasten Sotilaiden Hoitoa Varten (josta tuli myöhemmin Suomen Punainen risti) alkoi järjestää kolmen kuukauden mittaisia sairaanhoitajakursseja yhdessä Helsingin yleisen sairaalan kanssa. Pääsyvaatimuksena oli 25 vuoden ikä ja yläkansakoulun päästötodistus. (Sarkio 2007: 51, 68–69.)

Sairanhoitajakoulutuksen katsotaan virallisesti alkaneen Suomessa vuonna 1889, kun Helsingin yleinen sairaala aloitti ensimmäisen sairaanhoitajakoulutuksen ammatillisen kurssin eli nk. kirurgin kurssin⁶. Kurssit kestivät kuusi kuukautta ja pitivät vähitellen kolmivuotiseksi.

Pääsyvaatimuksena oli ylemmän kansakoulun suorittaminen. Koulutuksesta vastasivat ylihoitajat ja

---

⁶ Tämä ajankohta katsotaan sairaanhoitajakoulutuksen alkamisajankohdaksi siitäkin huolimatta, että sekä Punainen Risti että diakonissalaitos olivat kouluttaneet hoitohenkilökuntaa jo aikaisemmin. Tähän ajankohtaan ovat kallistuneet myös mm. Sorvettula (1998: 64) ja Sarkio (2007: 71).

lääkärit. Kirurgisesta sairaalasta valmistuneiden tutkinto (vanhempi tai nuorempi sairaanhoitaja) riippui oppilaan pohjakoulutuksesta. Helsingin kaupungin sairaanhoitajakoulusta eli Marian sairaalan sairaanhoitajakoulusta valmistui nk. vanhempia sairaanhoitajia, joilla oli kelpoisuus toimia osastonhoitajina ja ylihoitajina, kun taas lääninsairaalat vastasivat vuodesta 1893 lähtien nuorempien sairaanhoitajien kouluttamisesta. (Sarkio 2007: 71, 74–75, 78.) Vuodesta 1918 lähtien lääninsairaalan kurssien pituudeksi säädettiin vuosi (Sorvettula 1998: 65).

Sairanhoitajien rekisteröimisen aloittaminen vuonna 1915 vähensi kouluttamattomien sairaanhoitajien käyttöä, vaikka esimerkiksi maaseudulla palkattiin vielä pitkään kouluttamattomia tai heikosti koulutettuja henkilöitä kiertäviksi sairaanhoitajiksi (Sarkio 2007: 244–246).

Vuonna 1929 sairaanhoitajien koulutus siirrettiin kahdeksaan valtion ylläpitämään sairaanhoitajakouluun ja opiskelujen pituudeksi tuli kolme vuotta, johon sisältyi neljän kuukauden valmistava koulu sekä puolen vuoden erikoistumisjakso. Pohjakoulutuksena vaadittiin ylempi kansakoulu (poikkeuksena Helsingin kaupungin sairaanhoitajakoulu, joka vaati pohjakoulutukseksi vuodesta 1955 lähtien ylioppilastutkintoa). 1950-luvulla kouluja perustettiin vähitellen lisää. Osa sairaanhoitajia kouluttaneista laitoksista oli nimeltään sairaanhoitajatarkouluja, jotkut sairaanhoitaja-terveysisarkouluja, sairaanhoitajaopistoja tai sairaanhoito-opistoja. Vasta vuonna 1968 nimet yhtenäistettiin sairaanhoito-oppilaitoksiksi. Kuriositeettina mainittakoon, että ensimmäiset miehet valmistuivat sairaanhoitajiksi vasta vuonna 1965 Tampereen II sairaanhoito-oppilaitoksesta (Sarkio 2007: 41, 59.)

Vuonna 1957 erikoistumisjakso erotettiin peruskoulutuksesta, josta tuli nyt 2,5-vuotinen. Lukuvuoden mittaisen erikoistumisjakson käytyään opiskelija päteväytyi erikoissairanhoitajan ja osastonhoitajan tehtäviin. Erikoistumiskoulutus oli vapaaehtoista, paitsi jos halusi esimiestehtäviin. (Sarkio 2007: 6, 79, 86, 161–162.) Erikoistumisalan opiskelija sai valita seuraavilta aloilta: lasten sairaanhoito, leikkaussali ja anestesiologia, psykiatrinen hoito, sisätautien ja kirurginen sairaanhoito tai terveysisartyö. Ennen erikoistumisjaksolle hakeutumista täytyi hankkia vuoden työkokemus. (Sorvettula 1998: 273.) Ennen vuotta 1957 sairaanhoitajan koulutukseen sisältyivät myös terveydenhoitajan erikoistumisopinnot.

Keskiasteen koulu-uudistus 1980-luvulla toi suuren muutoksen myös hoitotyön koulutukseen. Perus- ja erikoistumiskoulutus yhdistettiin ja koulutus muuttui 3,5-vuotiseksi ylioppilas pohjaiseksi tai 4,5-vuotiseksi peruskoulupohjaiseksi koulutukseksi. Myös opetuksen painotus muuttui: hoitotyö

on hallittava tiedollisesti ja taidollisesti eikä se ole vain osoitettujen tehtävien suorittamista. Ammattikorkeakouluihin hoitotyön koulutus siirtyi 1990-luvulla.

4.1.1. Ylihoitajat

Suomalainen järjestelmä tuotti vanhempia ja nuorempia sairaanhoitajia, josta vain vanhempi koulutettu sairaanhoitaja saattoi ryhtyä ylihoitajaksi. Ylihoitajan rooli oli olla työnjohtaja, joka huolehti päivittäisen toiminnan sujumisesta. (Sorvettula 1998: 289, 291–292.) Varsinainen koulutus ylihoitajille ja osastonhoitajille alkoi vuonna 1947, kun Sairaanhoitajien jatko-opistossa alkoi kolme kuukautta kestävä kasvatusopillinen kurssi. Lukuvuonna 1952–53 aloitettiin kliinisen sairaanhoidon opintosuunta eli opetus osastonhoitajan työstä (Sorvettula 1998: 293). 1950- ja -60 -luvuilla osastonhoitajilta vaadittiin osastonhoitajan pätevyyteen johtava erikoiskoulutus ja ylihoitajalta ja apulaisylihoitajalta sairaanhoitajien hallinnollinen jatkokoulutus (Sorvettula 1998: 414).

4.1.2. Apusisaret ja apuhoitajat

Toinen maailmansota toi mukanaan tarpeen vähemmän koulutetusta henkilökunnasta paikkamaan sairaanhoitajapulaa. Suomen Punainen Risti aloitti vuonna 1939 apusisarkoulutuksen kahden vuoden kokeiluna, jota sitten jatkettiin. Koulutukseen kuului kahden viikon koulutus sekä kahden kuukauden sairaalaharjoittelu. Vuosina 1941–1945 apusisarten harjoittelu-aika piteni kuuteen kuukauteen. Sorvettulan (1989: 356–357) mukaan apusisaret osoittivat toiminnallaan, että sairaalatyössä on olemassa tehtäviä, joita voidaan osoittaa sairaanhoitajia vähemmän koulutetun henkilökunnan tehtäväksi. (Sarkio 2007: 269–270).

Apuhoitajien koulutuskokeilu aloitettiin kesällä 1946 sairaaloiden yhteydessä toimivilla apuhoitajakursseilla. Koulutuksen pituus oli kahdeksan kuukautta ja sitä edelsi kolmen kuukauden ennakkoharjoittelu. Koulutus vakinaistettiin vuonna 1950. Apuhoitajien tehtäväksi tuli potilaiden perushoito, ruoka- ja vuodehuollon sekä siivouksen tehtäviä. (Sarkio 2007: 273.)

Vuonna 1960 apuhoitajien koulutuksen pituudeksi tuli 12 kuukautta. Vuonna 1969 koulutuksessa siirryttiin lukukausijärjestelmään, jolloin koulutus pituudeksi tuli kaksi lukukautta ja syksystä 1978 kolme lukukautta. Apuhoitajia koulutettiin keskiasteen uudistukseen eli vuoteen 1987 saakka. Tällöin siirryttiin terveydenhuollon peruslinjalle, josta saavutettiin perushoitajan tutkinto. (Könnilä 1999: 28.)

4.2. SAIRAANHOITAJIEN KOULUTUS NYKYÄÄN

Suomessa terveydenhoitoalan henkilökuntaa koulutetaan nykyään kolmella eri tasolla: korkeakouluissa, ammattikorkeakouluissa sekä ammatillisissa oppilaitoksissa. Korkeakouluista valmistuu terveystieteiden kandidaatteja, maistereita, lisensiaatteja sekä tohtoreita. Ammattikorkeakouluista valmistuu sairaanhoitajien lisäksi useita muita terveydenhuollon ammatillaisia kuten kättilöjä, ensihoitajia ja terveydenhoitajia. Ammatillisesta koulutuksesta puolestaan saa lähihoitajan pätevyuden.

Tässä tutkimuksessani keskityn sairaanhoitajien, kättilöiden, terveydenhoitajien, ensihoitajien sekä lähihoitajien koulutukseen ja siihen miten ne ovat kehittyneet vuosien varrella. En siis käsittele tarkemmin korkeakoulututkintoja enkä kaikkia terveydenhuoltoalan AMK-tutkintoja.

4.2.1. Sairaanhoitajien peruskoulutus

Sairaanhoitaja on hoitotyön asiantuntija, jonka työhön kuuluu mm. hoitotyön ja lääkehoidon suunnittelu ja toteutus, elintoimintojen tarkkailu ja hoitotoimenpiteiden ja tutkimuksien tekeminen. Sairaanhoitaja toteuttaa ja kehittää hoitotyötä, joka on samanaikaisesti terveyttä edistävää ja ylläpitävää, sairauksia ehkäisevää ja parantavaa sekä kuntouttavaa. (Sairaanhoitajaliitto.)

Sairaanhoitajakoulutus siirtyi ammattikorkeakouluihin vuonna 1996. Suomessa on tällä hetkellä 25 ammattikorkeakoulua, joista useimmissa voi opiskella hoitotyön koulutusohjelmassa. Lisäksi Ahvenanmaalla toimii Högskolan på Åland, jossa on myös hoitotyön ohjelma. Hoitotyön koulutusohjelmasta valmistuu kättilöitä, sairaanhoitajia ja terveydenhoitajia. Kättilön ja terveydenhoitajan tutkintoihin sisältyy myös sairaanhoitajan pätevyys.

Pääsyvaatimuksena sairaanhoitajakoulutukseen on 18 vuoden ikä ja ylioppilastutkinto tai vastaava. Koulut voivat järjestää valintansa mukaan valintakokeita ja soveltuvuustestejä. Sairaanhoitajaopiskelijoita aloittaa vuosittain noin 2 400, hakijoita on noin kolminkertainen määrä.

Sairaanhoitajien koulutusta säätelevät laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä, laki ammattikorkeakouluista ja opetus- ja sosiaaliministeriön ohjeet. Lisäksi koulutus on vertailukelpoinen vastaavien eurooppalaisten tutkintojen kanssa, sillä se on järjestetty Euroopan

unionin direkttiivien mukaisesti (esim. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/55/EU ammattipätevyyden tunnustamiseksi).

Suomalainen sairaanhoitajakoulutus kestää kolme ja puoli vuotta. Opintojen laajuus on 210 opintopistettä. Koulutus koostuu hoitotyön ammatillisista opinnoista, kieliopinnoista ja tieto- ja viestintätekniikan opinnoista. Ammattikorkeakoulut saavat päättää opetussuunnitelmistaan itse, joten koulutusten rakenteissa ja painotuksissa voi olla eroja koulusta riippuen. Varsinaisia erikoistumisopintoja ei ole, mutta opintojen loppupuolella opiskelijat valitsevat jonkin suuntautumisvaihtoehdon eri ammattiopinnoista. Näitä voivat olla esim. pediatria, geriatria tai mielenterveys- ja päihdetyö.

Ammattiopinnoista puolet on hoitotyön harjoittelua, joka suoritetaan joko perusterveydenhuollon tai erikoissairaanhoidon sairaaloissa ja hoitolaitoksissa tai toimintayksiköissä. Harjoittelusta osa voidaan toteuttaa ammattikorkeakoulun harjoittelutiloissa ja -tilanteissa, jotta opiskelija saa ennen harjoitteluun lähtöä riittävät perusvalmiudet esimerkiksi lääkehoidon osalta. Lisäksi harjoitteluun sisältyy opinnäytetyö. 90 opintopisteen harjoittelu vastaa EU:n ammattipätevyysdirektiivin 2005/36/EY klinisen opetuksen määrää.

Hoitotyön ammatillisten opintojen tarkoituksena on perehdyttää opiskelija ammatillisen tehtäväalueen keskeisiin kokonaisuuksiin ja sovellutuksiin. Hoitotyön harjoittelun tavoitteena on tietojen ja taitojen soveltaminen työelämässä sekä käytännön työtehtäviin perehtyminen.

Tutkinnon suorittanut sairaanhoitaja on hoitotyön asiantuntija, joka työskentelee eri-ikäisten asiakkaiden kanssa heidän terveyteensä, hyvinvointiinsa ja sairauksiinsa liittyvissä kysymyksissä. Sairaanhoitaja voi työskennellä sosiaali- ja terveydenhuollossa, järjestöissä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana esimerkiksi sairaalan vuodeosastolla, poliklinikalla tai leikkausosastolla, kotisairaanhoidossa, erilaisissa kuntoutus- ja hoitokodeissa tai lääkäriasemilla. Hän voi toimia myös asiantuntijuus- ja konsulttitehtävissä, vapaaehtoisjärjestöjen palveluksessa tai kansainvälisissä tehtävissä. (Metropolia.)

4.2.2. Sairaanhoitajien erikoistumisopinnot

Erikoissairaanhoitajan tutkinto lakkautettiin 1990-luvun alkupuolella. Sen jälkeen sairaanhoitajat ovat voineet lisätä erikoisosaamistaan erilaisten täydennyskoulutusten avulla. Terveystieteiden ammattihenkilöillä on lakisääteinen täydennyskoulutusvelvoite, mutta täydennyskoulutukselle ei ole

asetettu vähimmäis- tai enimmäismääriä. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä (STM 2002) sosiaali- ja terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi on todettu, että keskimäärin 3-10 täydennyskoulutuspäivää vuodessa voitaisiin pitää hyvänä lähtökohtana. Sairaanhoidajaliiton mukaan jokainen sairaanhoitaja tarvitsee vähintään kuusi lisäkoulutuspäivää vuodessa ammattitaitojen säilyttämiseksi (Täydennyskoulutus).

Ammattikorkeakoulut järjestävät 30–60 opintopisteen laajuisia erikoistumisopintoja, jotka eivät johda tutkintoon. On mahdollista myös suorittaa oppisopimustyyppistä täydennyskoulutusta korkeakouluissa (Erikoistumisopinnot). Sairaanhoidajaliitto myöntää myös vuosittain erityispätevyys-nimikkeitä kliinisen hoitotyön, hoitotyön tiedonhallinnan tai johtamisen alueella pätevöityneille sairaanhoitajille (Erityispätevyys).

Suomessa on aloitettu sairaanhoitajien lääkkeenmääräämiskoulutus vuonna 2011. Ensimmäiset rajatun lääkkeenmääräämiskoulutuksen käyneet sairaanhoitajat saivat Valviralta lääkkeenmääräämisluvan kesällä 2012 (Työnkuvat).

4.2.3. Ylempi AMK

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto on tarkoitettu jo työelämässä oleville korkeakoulututkinnon suorittaneille, jotka haluavat syventää ja laajentaa erikoisosaamistaan. Koulutuksen laajuus on 60–90 opintopistettä ja opinnot kestävät kokopäiväisinä vuodesta puoleentoista. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto tuottaa saman kelpoisuuden julkiseen virkaan kuin yliopistoissa ja muissa tiedekorkeakouluissa suoritettu ylempi korkeakoulututkinto. Pääsyvaatimuksena ylempään ammattikorkeakoulututkintoon on AMK-tutkinto tai muu soveltuva korkeakoulututkinto sekä kolmen vuoden työkokemus (Opintopolku).

Ylempää ammattikorkeakoulututkintoa voi opiskella terveysalalla viidessä eri koulutusohjelmassa (OKM 2012):

1. terveyden edistämisen koulutusohjelma
2. sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma
3. hyvinvointiteknologian koulutusohjelma
4. kuntoutuksen koulutusohjelmana

5. kliinisen asiantuntijan koulutusohjelmalla.

Lisäksi järjestetään ruotsinkielisenä koulutusohjelmalla kliinisen hoitotyön koulutusohjelma sekä englanninkielisenä Master's Degree Programme in Emergency and Critical Care Nursing. Saavutettava tutkintonimike on esimerkiksi sairaanhoitaja (ylempi AMK), Master of Health Care.

4.3. PERUSHOITAJASTA LÄHIHOITAJAKSI

Sosiaali- ja terveysalan ammatillinen perustutkinto on lähihoitaja. Sitä edelsi perushoitajan koulutus, joka alkoi kokeiluluonteisena vuonna 1984. Koko maassa koulutus aloitettiin vuonna 1987. Koulutus kesti peruskoulupohjaisena 2,5 vuotta ja ylioppilaspohjaisena 1,5 vuotta. Apuhoitajan virkanimike muuttui perushoitajaksi vuonna 1988.

Lähihoitajan perustutkintoon johtava koulutus on aloitettu vuonna 1993 (kokeiluluonteisena jo edellisellä vuonna kolmessa koulussa). Lähihoitajan ammattinimike virallistettiin seuraavana vuonna. Lähihoitajakoulutuksen alkaessa lakkautettiin mm. kodinhoitajan, perushoitajan, kehitysvammaisten hoitajan, päivähoitajan ja hammashoitajan koulutukset (Könnilä 1999: 29).

Lähihoitaja on toisen asteen oppilaitoksesta valmistuva sosiaali- ja terveysalan ammattilainen, joka on pätevä sosiaali- ja terveysalan perustason hoito- ja hoivatyöhön sekä kuntoutuksen tukemiseen. Lähihoitaja voi työskennellä esimerkiksi asiakkaan kotona, sairaalassa, terveyskeskuksessa tai päiväkodissa. Työnantaja voi olla julkinen sektori (kunnat, kuntayhtymät ja valtio), mutta myös järjestö tai yksityinen ammatinharjoittaja, jotka tuottavat yhä enemmän alan palveluja. Palvelujen tuottamista säätelevät sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö ja normit sekä ammattietiikka. (Lähihoitaja.)

Aluksi koulutuksen pituus oli peruskoulupohjalta 2,5 v ja ylioppilailta 1,5 v. Tutkinnon laajuus oli 100 opintoviikkoa. Vuonna 1999 koulutuspuitekeksi tuli peruskoulupohjalta 3 vuotta ja yo-pohjalta 2,5 vuotta. Aikuiskoulutuksena tutkinnon voi suorittaa noin kahdessa vuodessa. Tutkinnon laajuus on 120 ov. Koulutuksen voi suorittaa myös aikuiskoulutuksena, näyttötutkintona ja oppisopimuskoulutuksena. Lähihoitajakoulutusta järjestävät toisen asteen ammatilliset oppilaitokset sekä aikuiskoulutuskeskukset. Koulutus antaa myös kelpoisuuden jatkaa opintoja ammattikorkeakoulutasolla. (Super.)

Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnossa on yhdeksän suuntautumisvaihtoehtoa, joista opiskelija valitsee tutkintoonsa yhden. Lisäksi tutkintoon sisältyy yhteisiä ammatillisia opintoja. Lähihoitajan koulutuksen suuntautumisvaihtoehtoja ovat asiakaspalvelu ja tietohallinta, ensihoito, kuntoutus, lasten ja nuorten hoito ja kasvatusta, mielenterveys- ja päihdetyö, sairaanhoito ja huolenpito, suu- ja hammashoito, vammaistyö ja vanhustyö.

4.4. KÄTILÖ

Kättilöliiton internetsivujen⁷ mukaan

Kättilö on henkilö, joka osallistuttuaan säännöllisesti kättilökoulutukseen, mikä kyseisessä maassa asianmukaisesti on hyväksytty, on suorittanut menestyksekkäästi edellä mainitun kättilökoulutuksen ja näin hankkinut vaaditun pätevyyden tullakseen rekisteröidyksi kättilöluetteloon ja/tai saadakseen laillisen luvan harjoittaa kättilötyötä. Hänen on kyettävä antamaan tarvittavaa ohjausta, hoitoa ja neuvontaa naisille raskauden, synnytyksen ja lapsivuoteen aikana, kyettävä hoitamaan synnytykset omalla vastuullaan ja hoitamaan vastasyntyntä ja pientä lasta. Tämä hoito käsittää ennaltaehkäisevät toimenpiteet, epänormaalin tilan selville saamisen sekä äidissä että lapsessa, lääkärin avun hankkimisen ja hätätoimenpiteiden suorittamisen silloin kun lääkärin apua ei ole saatavilla. Hänellä on tärkeä tehtävä terveysneuvonnassa ja -kasvatuksessa, ei ainoastaan naisten, vaan myös heidän perheittensä ja koko yhteiskunnan piirissä. Työn tulisi käsittää synnytystä edeltävää kasvatusta ja vanhempainvalmennusta. Sen tulisi ulottua tietyille aloille gynekologiaa, perhesuunnittelua ja lastenhoitoa. Hän voi harjoittaa ammattiaan sairaaloissa, neuvoloissa, terveyskeskuksissa, kotiolosuhteissa tai muiden terveyspalveluiden piirissä.

Tämän kättilön määritelmän ovat hyväksyneet Kansainvälinen kättilöliitto, kansainvälinen naistentautien ja synnytyslääkärien liitto sekä WHO.

---

⁷ <http://www.suomenkatiloliitto.fi>

Kätilöiden koulutus alkoi Suomessa jo 1800-luvun alussa, kun ensimmäinen ruotsinkielinen kätilökurssi järjestettiin 1819 Turussa. Sitä ennen kätilöitä oli koulutettu Tukholmassa, mutta taloudellisten syiden ja kielitaitovaatimusten vuoksi sinne oli vaikea löytää suomalaisia opiskelijoita. Niinpä Suomessa oli vain muutamia kymmeniä koulutettuja kätilöitä ja erityisesti maaseudulla synnytyksissä avustivat itseoppineet naiset. (Sarkio 2007: 54.)

Ensimmäisen suomenkielinen kurssi järjestettiin vuonna 1858 Helsingissä, jonne synnytyslaitos oli siirtynyt 1830-luvulla. Koulutuksen pituudeksi vakinaistui yksi vuosi. Vuoden 1939 kätilökoulutuksen asetuksessa koulutuksen pituudeksi määriteltiin 15 kuukautta ja pohjakoulutusvaatimukseksi asetettiin kansakoulu. Koulutukseen sisältyi synnytyksen ja vastasyntyneen, pikkulapsen sekä sukupuolitautilien hoidon opetusta. Vuonna 1934 koulutus piteni taas kahteen vuoteen, mutta jos hakijalla oli jo sairaanhoitajan koulutus, kätilöksi saattoi valmistua 13 kuukaudessa. (Sarkio 2007: 54–55.)

Kätilöiden ja sairaanhoitajien koulutus muodostivat myöhemmin pohjan muun hoitohenkilöstön koulutukselle. Kätilöiden koulutuksen lopettamista erillisenä ohjelmana esitettiin jo 1940- ja -50-luvuilla, mutta se yhdistettiin erikoissairaanhoitajakoulutukseen vasta vuonna 1968, kun asetus sairaanhoitotoimen harjoittajien ja muun vastaavanlaisen henkilöstön kouluttamisesta (418/1968) astui voimaan. (Sarkio 2007: 55.) Kätilöiden oma koulutuslinja ja tutkintonimike palautettiin keskiasteen koulutusuudistuksen myötä vuonna 1987.

Nykyään kätilöiden tutkinto suoritetaan ammattikorkeakoulussa. Koulutuksen laajuus on 270 opintopistettä, josta 135 suoritetaan harjoittelussa. Opintojen kesto on 4,5 vuotta ja se on laajin terveydenhuoltoalan koulutuksista. Kätilöt saavat valmistuttuaan sekä kätilön että sairaanhoitajan (AMK) pätevyyden. Kätilön koulutusta ohjaa mm. EU:n kätilödirektiivi 80/155/ETY, jonka ensimmäisessä artiklassa määritellään koulutuksen sisältöä ja neljännessä artiklassa kätilön tehtävät. Kätilön työn ammattieettiset perusteet on puolestaan määritelty Suomen kätilöliiton asettaman laatutyöryhmän puolesta (Laatutyöryhmä 2004). Työryhmän määritelmän mukaan kätilön ammattietiikan perustana ovat ihmisarvo, ihmiskäsitys ja asiakkaan oikeuksien huomioonottaminen.

Kätilöiden opinnot koostuvat teoriaopinnoista, itsenäisestä opiskelusta, simulaatio- ja laboraatioopinnoista sekä harjoittelusta. Kätilökoulutuksen kaksoistutkinto antaa EU-direktiivien mukaisen pätevyyden, joten valmistuneella on mahdollisuus hakea ammatinharjoittamislupaa muista EU-maista.

4.5. TERVEYDENHOITAJA

Terveydenhoitaja on hoitotyön ja erityisesti terveydenhoitajatyön, terveyden edistämisen ja kansanterveystyön asiantuntija ihmisten elämänsä eri vaiheissa. Terveydenhoitajan tekemästä työstä on viime vuosina alettu käyttää käsitettä terveydenhoitajatyö, mikä tarkoittaa vain terveydenhoitajan ammattipätevyyden omaavan henkilön tekemää työtä, jossa korostuu vahva terveyden edistämisen näkökulma. Terveydenhoitotyö-käsite puolestaan kuvaa minkä tahansa ammattiryhmän tekemää terveydenhoitotyötä. Ajankohtaisissa valtakunnallisissa suosituksissa ja osaamiskuvauksissa käytetään terveydenhoitajan työstä edelleen terveydenhoitotyö-käsitettä. (Terveydenhoitaja.)

1920-luvulla Mannerheimin Lastensuojeluliitto alkoi kouluttaa terveystyöntekijöitä, jotka korvasivat aiemmin toimineet tuberkuloosihoitajattaret, huoltosisaret ja kouluhoitajattaret. Ensimmäiselle terveystyöntekijäkurssille vuonna 1924 otettiin 12 sairaanhoitajaa ja yksi diakonissa. Sairaanhoitajakoulutus oli keskittynyt jo sairastuneiden hoitoon, terveystyöntekijöiden oli tarkoitus keskittyä ennaltaehkäisyyn sekä sosiaalisiin ongelmiin. (Sorvettula 1998: 124–126.)

Terveystyöntekijäkeskitys Sorvettulan (1998: 127) mukaan äitiyden ja pienten lasten huoltoon, koululasten terveyden parantamiseen, tuberkuloosin leviämisen ehkäisemiseen sekä kotien ja yleisten terveydellisten olojen kohottamiseen. Sairaiden hoito oli sallittua ainoastaan poikkeustapauksissa. Terveystyöntekijäkoulutus siirtyi valtion vastuulle vuonna 1931. Vuoteen 1945 saakka Terveydenhuolto-opisto oli terveystyöntekijöiden ainoa koulutuspaikka.

Nykyään terveydenhoitajia valmistuu ammattikorkeakouluista terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehdosta. Terveydenhoitajat ovat terveydenhoitajatyön, terveyden edistämisen ja kansanterveystyön ammattilaisia. Koulutuksen aikana saavutetaan myös sairaanhoitajan (AMK) pätevyys. Opintojen kesto on neljä vuotta ja laajuus 240 opintopistettä, joista sata suoritetaan harjoittelussa. Opinnot sisältävät teoriaa, itsenäistä opiskelua ja monimuoto-opintoja.

Terveydenhoitajien kaksioistutkinto antaa valmiudet työskennellä sekä perusterveydenhuollossa että erikoissairaanhoidossa. Terveydenhoitajat työskentelevät mm. neuvoloissa, koulu-, opiskelu- ja työterveydenhuollossa ja kotihoidossa. He voivat työskennellä myös itsenäisinä yrittäjinä ja kansainvälisissä tehtävissä.

Kuten sairaanhoitajalla, myös terveydenhoitajalla on lakisääteinen velvollisuus ylläpitää ja kehittää ammattitaitoaan (L559/1994). Työnantajan velvollisuus on huolehtia siitä, että terveydenhoitajalla on mahdollisuus osallistua riittävästi täydennyskoulutukseen. Laki kansanterveyslain muuttamisesta (992/2003) ja laki erikoissairaanhoitolain muuttamisesta (993/2003) edellyttävät terveyskeskuksilta ja sairaanhoitopiirien kuntayhtymiltä huolehtimista siitä, "että terveydenhuollon henkilöstö peruskoulutuksen pituudesta, työn vaativuudesta ja toimenkuvasta riippuen osallistuu 3-10 päivää vuodessa heille järjestettyyn täydennyskoulutukseen".

4.6. ENSIHOITAJA

Ensihoitaja on akuutin sairaanhoidon asiantuntija, joka voi työskennellä ensihoitoketjun jokaisessa vaiheessa hälytyskeskuksesta hoitolaitokselle. Tyypillisesti ensihoitaja on onnettomuuspaikalla ja ambulanssissa toimiva henkilö, mutta hän voi työskennellä myös kouluttajana, esimiestehtävissä tai ensihoidon suunnittelu- ja kehittämistehtävissä. (Ensihoitaja.)

Ensihoitoasetuksessa (340/2011) on määritelty koulutustaso, joka vaaditaan hoitotasoisessa ja perustasoisessa ambulanssissa toimimiseen. Ennen ensihoitoasetuksen voimaantuloa ensihoitohenkilöstöä koskevia sitovia kelpoisuusvaatimuksia ei ollut. Kelpoisuusvaatimusten puuttuessa ensihoidossa työskenneltiin vaihtelevalla koulutustaustalla. Nykyisin ensihoitoasetuksen 8 §:n mukaan hoitotasoisessa yksikössä vähintään toisen on oltava ensihoitaja AMK tai ensihoitoon suuntautunut laillistettu sairaanhoitaja. Perustasolla vähintään toisella on oltava ensihoitoon suuntautunut terveydenhuollon ammattitutkinto. Koska ensihoitajat työskentelevät pareina, sekä perus- että hoitotasolla toiselle ensihoitajalle riittää muu terveydenhuollon tutkinto tai pelastajatutkinto tai sitä vastaava tutkinto. (Valvira 2014.)

Ensihoidon koulutusohjelma on laajuudeltaan 240 opintopistettä ja suoritus aika neljä vuotta. Tällä hetkellä ensihoitajaksi voi opiskella seitsemässä ammattikorkeakoulussa.⁸ Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira myöntää ammattikorkeakouluista valmistuville ensihoitajille

---

⁸ Arcada, Helsinki; Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, Kotka; Metropolia Ammattikorkeakoulu, Helsinki; Saimaan Ammattikorkeakoulu, Lappeenranta; Savonia-ammattikorkeakoulu, Kuopio; Tampereen ammattikorkeakoulu, Tampere; Turun ammattikorkeakoulu, Turku.

ammattinharjoittamisoikeuden laillistettuna sairaanhoitajana. Ensihoitajat saavat valmistuttuaan kaksi tutkintonimikettä, ensihoitaja (AMK) ja sairaanhoitaja (AMK).

Ensihoitajan opintoihin sisältyy luonnon- ja lääketieteellisiä aineita, käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteellisiä aineita sekä ensihoitoon painottunutta hoitotyötä. Ammattiopintoihin sisältyy sairastuneen tai vammautuneen potilaan tutkiminen ja hoitotarpeen määrittely, sairaankuljetus- ja hätäkeskustoiminta sekä ensihoitotyö poikkeusoloissa. Koulutuksen aikana opiskelija oppii työskentelemään ensihoitotiimin jäsenenä ja potilaan hoitajana yhtä hyvin itsenäisesti kuin lääkärit saamiensa hoito-ohjeiden mukaisesti.

Ensihoidosta on alkamassa myös perustason koulutuskokeilu, joka on voimassa vuoden 2018 loppuun. Koulutuskokeilut toteutetaan sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon osana, perustason ensihoidon koulutusohjelmana/osaamisalana. Tutkintonimike on ensihoitaja (pt) tai ensihoitaja perustaso. (SEHL.)

Terveydenhoidon henkilökuntaa valmistuu siis nykyään kolmelta eri tasolta: korkeakouluista, ammattikorkeakouluista sekä ammatillisesta koulutuksesta. Näistä korkeakoulutus tähtää enemmän opetus-, tutkimus- ja hallinnollisiin tehtäviin, ammattikoulutus taas suorittaviin tehtäviin ja ammattikorkeakoulutus kliinisenhoitotyön tehtäviin. Edellä esitellyistä terveydenhoidon ammattilaisista sairaanhoitajien kohdalla voidaan nähdä eniten variantteja, lähtien jo käytöstä poistuneista apuhoitajista opistotasoisten sairaanhoitajien kautta nykymuotoiseen koulutukseen. Seuraavassa kappaleessa luon katsauksen brittiläiseen sairaanhoitajakoulutukseen ja tutkin, löytyykö näiden kahden maan väliltä vastaavuuksia toisaalta koulutusjärjestelmistä ja toisaalta käytetyistä termeistä.

5. SAIRAANHOITAJIEN KOULUTUS ISO-BRITANNIASSA

Nykyaikaisen sairaanhoitajakoulutuksen perustajana pidetään englantilaista Florence Nightingalea (1820–1910). Nightingalen syntymäpäivänä 12.5. vietetäänkin nykyään sairaanhoitajan päivää.

Kuva 9. Florence Nightingale.⁹

Nightingale perusti vuonna 1860 ensimmäisen sairaanhoitajakoulun, joka tunnetaan nykyään nimellä Florence Nightingale School of Nursing and Midwifery. Nightingalen vuonna 1859 kirjoittama teos *“Notes on Nursing”* oli koulun opinto-ohjelman perusta. Kirja oli ensimmäinen, joka käsitteli sairaanhoitajien koulutusta ja hoitotyötä ammattina. Sairaanhoito oli perinteisesti ollut naisille kuuluvaa kutsumustyötä, mutta Nightingale korosti sairaanhoitajan velvollisuuksia ja kuuliaisuutta sekä toisaalta omakohtaisen ajattelun merkitystä. (Sarkio 2007: 5.)

---

⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Florence_Nightingale

Ensimmäiset Nightingale-koulun kouluttamat sairaanhoitajat valmistuivat vuonna 1865. Koulutus oli myös kansainvälisesti kiinnostavaa ja myös suomalaisia sairaanhoitajia kävi Lontoossa oppia saamassa (Sarkio 2007: 56).

Nightingale-koulun koulutus kesti vuoden ennen vuotta 1889, sen jälkeen opiskeluaika pidennettiin kolmevuotiseksi. Ensimmäisen vuoden jälkeen saattoi halutessaan osallistua tutkintoon, jonka perusteella sai rajoitetut sairaanhoitajan oikeudet. Koko kolmen vuoden koulutuksen jälkeen pätevyyskokeen läpäissyt sairaanhoitaja sai oikeuden harjoittaa ammattia rekisteröitynä sairaanhoitajana. Sen jälkeen oli mahdollisuus osallistua vielä 6–24kk mittaisiin erikoistumisopintoihin esimerkiksi lasten tai tartuntatautien alalla. (Sarkio 2007: 61.)

Brittiläisten sairaanhoitajien virallinen rekisteröinti alkoi vasta 1919 kolme vuotta aikaisemmin perustetun brittiläisen sairaanhoitajien ammattiliiton the College of Nursing (myöhemmin the Royal College of Nursing) kampanjoinnin myötävaikutuksella (RCN 2015). Kättilöiden rekisteröinti sen sijaan oli alkanut jo 1902 annetun lain myötä.

1940-luvulla sairaanhoitajien tarve kasvoi. Perustettiin kaksivuotinen sairaanhoitajan koulutus (*state enrolled nurse*), joka oli vuoden lyhyempi kuin varsinaisten sairaanhoitajien (*state registered nurse*). Tämä kaksivuotinen koulutus lakkautettiin 2010-luvun koulutus uudistuksen myötä, jossa sairaanhoitajien koulutus muutettiin yliopistotasoiseksi. Aiemmin eripituinen koulutus asetti hoitajat hyvin eriarvoiseen asemaan, jota korostettiin jopa vaatetuksella: kaksivuotisen koulutuksen käyneet kantoivat vihreää univormua, kolmivuotisen sinistä. Kaksivuotinen koulutus ei myöskään tarjonnut mahdollisuutta ylennyksiin tai korkeampiin sairaanhoitajien virkoihin. (LPN.)

5.1. SAIRAANHOITAJIEN KOULUTUS NYKYÄÄN

5.1.1. Ei-rekisteröity hoitohenkilökunta

Hoitohenkilökunnalta, jota ei ole rekisteröity, ei vaadita yleensä mitään erityistä koulutusta. He toimivat erilaisissa avustavissa tehtävissä (esimerkiksi potilaiden siirtely, leikkaussalivälineistä huolehtiminen, ateria- ja siivouspalvelut) rekisteröityjen henkilöiden valvonnan alaisuudessa. Nykyään myös heiltä kuitenkin toivotaan jonkinlaista terveydenhoitoalan koulutusta ja usein sitä järjestetäänkin työnantajan toimesta. Rekisteröimättömien on mahdollista esimerkiksi hankkia rekisteröidyn sairaanhoitajan pätevyys osallistumalla oppisopimuskoulutuksen kaltaiseen

pätevöitymiskoulutukseen. Maaliskuussa 2015 on lanseerattu Care Certificate -tutkinto, joka ei-rekisteröidyn hoitohenkilökunnan tulee suorittaa työllistymistä seuraavien kahdentoista viikon aikana. Koulutuksesta saatu todistus osoittaa heidän hallitsevan työn vaatimat perustiedot ja -taidot (Care Certificate 2015).

5.1.2. Rekisteröintiin johtava koulutus

Jotta sairaanhoitaja voi harjoittaa ammattiaan Iso-Britanniassa, hänen tulee rekisteröityä *Nursing and Midwifery Council* -organisaatiossa. Ennen rekisteröintiä hänen tulee suorittaa NMC:n hyväksymä koulutus. Tällä hetkellä sairaanhoidon koulutusta tarjoaa lähes 80 NMC:n hyväksymää oppilaitosta. Sisäänpääsyvaatimuksia ei ole yhtenäistetty, vaan jokainen koulutusta tarjoava oppilaitos voi päättää niistä itse. (Educating Nurses and Midwives.)

Vuoden 2013 syyskuusta lähtien sairaanhoitajien koulutus on siirretty yliopistoihin. Sitä ennen valmistuneilla sairaanhoitajilla ei yleensä ole akateemista loppututkintoa. Sairanhoitajien koulutus (kandidaatin tutkinto) kestää kolme vuotta (4600 tuntia) ja se on jaettu puoliksi teoriaopintoihin ja puoliksi käytännön harjoitteluun. Koulutuksen päätyttyä opiskelija saavuttaa sekä akateemisen loppututkinnon että ammatillisen kelpoisuuden (*1st level registered nurse*). On mahdollista myös opiskella osa-aikaisesti työskentelyn ohella, jolloin tutkinnon saavuttaminen kestää noin 5-6 vuotta, tai saada hyvitystä aiemmasta työkokemuksesta tai opinnoista, jolloin tutkinnon voi saavuttaa lyhyemmässä ajassa. (Careers in Nursing 2014: 20.)

Opintojen ensimmäisen vuoden aikana hankitaan sairaanhoidon peruskoulutus. Toisesta vuodesta lähtien keskitytään valittuun erikoistumisalaan, joita ovat (Careers in Nursing 2014: 8):

1. aikuisten sairaanhoito (*adult nursing*)
2. lasten sairaanhoito (*children's nursing*)
3. oppimisvaikeudet (*learning disability nursing*)
4. mielenterveysongelmat (*mental health nursing*)

Oppilaitoksesta riippuen erikoistumisala valitaan jo koulutukseen pyrkiessä tai vasta ensimmäisen vuoden aikana. Jotkut yliopistot tarjoavat myös mahdollisuutta valita kaksi erikoistumisalaa, jolloin koulutuksen pituus on neljä vuotta. Erikoistumisalaa on myös mahdollista vaihtaa vielä valmistumisen jälkeenkin suoritettavilla lisäopinnoilla. Maksimissaan puoli vuotta koulutuksesta voidaan hankkia myös ulkomailla (NMC 2010: 8).

Valmistumisen jälkeen sairaanhoitaja merkitään Nursing and Midwifery Councilin (NMC) rekisteriin ja hän saa tittelin *Registered Nurse RNA, RNC, RNLD* tai *RNMH* erikoistumisalan mukaan. Termiä ”*registered nurse*” voidaan siis käyttää vain NMC:n rekisterissä olevista sairaanhoitajista.¹⁰ NMC on asettanut kullekin erikoistumisalalle standardeja, jotka sairaanhoitajan tulee työssään täyttää (Standards). NMC ylläpitää myös sairaanhoitajien ja kätilöiden koodia, jossa määritellään mm. hoitohenkilökunnalta edellytetty käytös (Code 2008).

Sairanhoitajien oletetaan jatkavan koulutustaan myös valmistumisen jälkeen. Kaikilta sairaanhoitajilta edellytetään vähintään 35 tunnin koulutusta joka kolmas vuosi ammatillisten valmiuksien ylläpitämiseksi. Erikoistuakseen erikoissairanhoitajaksi on kandidaatin tutkinnon jälkeen suoritettava maisteriopintoja ja mahdollisesti jopa tohtorikoulutusta.

Nykyään kaikki *district nurse* - ja *health visitor* -koulutuksen saaneet sairaanhoitajat saavat koulutuksen myös lääkkeiden määräämiseen. Vuodesta 2012 lähtien heillä on ollut oikeus määrätä kaikkia samoja lääkkeitä kuin lääkäreilläkin.

5.2. KÄTILÖ

Kätilöiden koulutus Iso-Britanniassa on samantyyppistä kuin sairaanhoitajien. Myös kaikkien kätilön ammattia harjoittavien tulee olla NMC:n rekisteröimiä samoin kuin sairaanhoitajien. Kätilöiden koulutus kestää kolme vuotta ja sisältää puolet teoriaa ja puolet käytännön harjoittelua. Sairanhoitajille on tarjolla lyhennettyjä (18 kk) kursseja, joiden avulla aikuisten sairaanhoitoon erikoistuneet voivat hankkia myös kätilön pätevyyden. Ilman muodollisia pätevyyskriteerejä kätilön koulutukseen pyrkivien tulee osallistua ensin kaksi vuotta kestäväan valmistavaan koulutukseen. Ilman rekisteröintiin oikeuttavaa koulutusta on mahdollista työskennellä avustavissa tehtävissä (*maternity support workers, healthcare assistants*). Kätilöiden koulutukseen pyrkivien sisäänpääsyvaatimuksia ei ole yhtenäistetty, vaan yliopistot voivat itsenäisesti päättää vaatimuksista (Careers in Midwifery 2013: 11).

---

¹⁰ 7.1.: The Central Council shall continue to maintain a register of qualified nurses, midwives and health visitors.
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/24/enacted>

Kätilöiden on mahdollista erikoistua johonkin perinataalihoidon erikoistumisalueeseen jatko-opintojen kautta. Rekisteröidyt kätilöt voivat edetä esimiestehtäviin tai siirtyä yliopistojen palvelukseen opetus- ja koulutustehtäviin. Konsultoivat kätilöt (*consultant midwife*) ovat kokeneita ja usein ammattikuntansa parhaiten palkattuja kätilöitä (Midwifery).

5.3. TERVEYDENHOITAJA

Terveydenhoitajakoulutuksen (*public health nurse, health visitor*) edellytyksenä on jo aiemmin hankittu sairaanhoitajan tai kätilön koulutus. Tämän lisäksi tulee suorittaa yliopistotasoinen *specialist community public health nursing/health visiting* (SCPHN/HV) -koulutus, joka pätevöittää toimimaan terveydenhoitajan tehtävissä. Jatkokoulutuksen sisäänottovaatimukset vaihtelevat eikä mitään tiettyä työkokemusta vaadita.

Koulutus kestää yleensä vähintään vuoden (52 viikkoa). Osa-aikaisena suoritettu koulutus tulee suorittaa 156 viikon aikana. Sopivaksi katsottu aiempi työkokemus voidaan lukea hyväksi opintoihin. Sairaanhoitajan ja terveydenhoitajan koulutuksia voidaan joissain tapauksissa myös yhdistää.

Terveydenhoitajatyö on terveydenhoidon erikoisala, jossa keskitytään kansanterveyden edistämiseen. Terveydenhoitajat voivat erikoistua omien kykyjensä ja mielenkiinnon kohteidensa mukaan esimerkiksi lapsiin, turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelyyn, kotiväkivaltaan tai romaniväestöön. Terveydenhoitajat voivat edetä urallaan esimerkiksi esimies- tai opetustehtäviin. Avustavana terveydenhoitajana voi toimia esimerkiksi *health visiting assistant*. (Careers in Health Visiting.)

5.4. ENSIHOITAJA

Ensihoitajat (*paramedic*) ovat usein ensimmäisiä terveydenhoidon ammattilaisia onnettomuuspaikoilla. Useimmiten he työskentelevät yhden tai kahden hengen ambulanssi-tiimissä. Ensihoitajia koulutetaan nykyään yliopistoissa. Koulutus kestää kahdesta viiteen vuoteen, riippuen opiskelijan taustasta ja onko opiskelu kokopäivätoimista vai osa-aikaista. Yliopistot voivat itsenäisesti päättää sisäänpääsyvaatimuksista. Kuten sairaanhoitajat ja kätilöt, myös ensihoitajat

tulee rekisteröidä, jotta he voivat harjoittaa ammattiaan. Ensihoitajien rekisteröinnistä vastaa the Health and Care Professions Council (HCPC). (Careers in the ambulance service 2014)

Avustavat ensihoitajat (*emergency care assistant/assistant practitioner*) käyvät kuudesta yhdeksään viikkoa kestävästä kurssista, jonka aikana opetetaan potilaiden käsittelyä, ensiapua, turvallista ajoa ja muita perustaitoja. Kurssi sisältää sekä taitojen arviointia että kirjallisia kokeita. Kurssin hyväksytysti suorittaneet työskentelevät valvonnan alla tietyn ajan ennen kuin voivat siirtyä työskentelemään itsenäisesti. Saatuaan enemmän kokemusta avustava ensihoitaja voi hakeutua ensihoitajakoulutukseen.

Vanhempi ensihoitaja (*senior/specialist paramedic*) on asiantuntija, joka voi antaa ensihoitoa ja hoitoa lievissä tapauksissa ilman lääkärin apua. Tällaisen ensihoitajan virkanimike voi olla esimerkiksi *emergency care practitioner*. (Senior paramedic.)

5.5. REKISTERÖITYJEN SAIRAAHOITAJIEN VIRKANIMIKKEET

Suurin osa rekisteröidyistä sairaanhoitajista toimii Iso-Britannian julkisen terveydenhoitojärjestelmän NHS:n palveluksessa. Mahdollisten virkanimikkeiden joukko on hyvin laaja ja luon tässä siihen vain lyhyen katsauksen osoittaakseni, millainen kirjo termejä sairaanhoidon sektorilla on olemassa. En kuitenkaan tarkastele tarkemmin virkanimikkeitä, kuten olen jo aiemmin todennut, toisaalta juuri sen vuoksi, että niitä on niin paljon, toisaalta sen vuoksi, että nimikkeitä käytetään hyvin eri lailla eri puolilla maata eivätkä nimitykset siten ole yhteneväisiä.

Rekisteröidyt sairaanhoitajat voidaan koulutuksen ja kokemuksen perusteella jakaa seuraaviin luokkiin:

- *first level nurse*
- *second level nurse*
- *specialist nurse*
- *manager*

Näistä *first level nurse* on sairaanhoitaja, joka on suorittanut sairaanhoitajien koulutuksen hyväksytysti, on rekisteröity sairaanhoitajaksi ja jolla on oikeus harjoittaa ammattiaan. *Second level nurse* on alemman tason sairaanhoitaja, joita ei enää kouluteta, mutta joita on edelleen työmarkkinoilla. *Specialist nurse* on erikoistunut sairaanhoitaja, joka on saanut jonkinasteista lisäkoulutusta ja *manager* puolestaan on edelleen päteväitynyt korkeamman tasoisiin hallinnollisiin tehtäviin. Seuraavissa kappaleissa tarkastelen lyhyesti näitä eri luokkia tarkemmin.

5.5.1. First level nurse

Valtaosa Iso-Britannian sairaanhoitajista on ensimmäisen tason ”tavallisia” sairaanhoitajia (*first level nurse/level one nurse/registered nurse*). Suurin osa heistä työskentelee klinisen sairaanhoidon parissa sairaaloissa osastojen työntekijöinä (*staff nurse*) tai kuntien palveluksessa (*community staff nurse*). Aiemmin näitä sairaanhoitajia kutsuttiin nimityksillä RGN (*registered general nurse*), RSCN (*registered sick children's nurse*), RMN (*registered mental nurse*), RNMH (*registered nurse mentally handicapped,*) RFN (*registered fever nurse*) ja SRN (*state registered nurse*).

Sairaaloissa ja kunnissa on käytössä monia eri virkanimikkeitä, joiden käytössä on eroja eri puolilla maata. Rekisteröity sairaanhoitaja voi työskennellä esimerkiksi seuraavilla virkanimikkeillä (alkaen alemman tason viroista):

- staff nurse, junior sister, charge nurse, deputy sister
- senior staff nurse, ward manager/sister
- senior sister, senior ward manager

Esimerkiksi *charge nurse* voi periaatteessa olla minkä tasoinen sairaanhoitaja tahansa, riippuen missä päin Isoa-Britanniaa hän työskentelee. Toisissa NHS-sairaanhoitopiireissä heitä ei ole lainkaan, joissakin he ovat juuri uransa aloittaneita hoitajia ja toisissa taas he toimivat osastonjohtajina. Myöskään uskonnollista alkuperää oleva *sister*-nimitys ei ole verrannollinen koko maassa, vaan voi viitata lähes minkä tasoiseen sairaanhoitajaan tahansa.

5.5.2. Second level nurse

Alemman tason sairaanhoitajien (*second level nurse*, kutsutaan myös nimityksillä EN *enrolled nurse* tai SEN *state enrolled nurse*) kaksivuotista (Skotlannissa 20 kk) koulutusta ei enää järjestetä.

He saavat silti edelleen laillisesti toimia sairaanhoitajan ammatissa. Monet toisen asteen sairaanhoitajista ovat kuitenkin jo jääneet eläkkeelle tai jatkokouluttaneet itsensä ensimmäisen tason sairaanhoitajiksi.

Aiemmin oli käytäntönä, että jos sairaanhoitajaoppilas ei kolmannellakaan kerralla päässyt läpi sairaanhoitajakokeesta, hänet rekisteröitiin SEN-hoitajaksi. Aiemmin SEN- ja SRN -hoitajien välillä oli sairaalahierarkiassa suuri ero. SEN-hoitajia ei voitu esimerkiksi ylentää *ward sister*-hoitajaksi. Nykyään ero ensimmäisen ja toisen tason hoitajien välillä on kaventunut ja EN/ SEN-sairaanhoitaja voidaan nimittää esimerkiksi *deputy charge nurse* -virkaan julkisen terveydenhuollon palveluksessa ja *deputy home manager* -asemaan yksityisellä puolella. SEN-sairaanhoitajien tilalla voi nykyään toimia usein vähemmän pätevä *healthcare assistant*, jonka virkanimikkeenä voi olla esimerkiksi *senior healthcare assistant*, *senior auxiliary nurse*, *senior clinical support worker*, *care team leader* tai *senior care assistant*.

5.5.3. Specialist nurse

Erikoistuneilla sairaanhoitajilla on peruskoulutuksen lisäksi monen vuoden työkokemus joltakin erikoisalalta sekä usein myös lisäkoulutuksen kautta hankittu pätevyys. Erikoistuneita sairaanhoitajia ovat mm. seuraavissa viroissa toimivat (luettelo ei ole tyhjentävä):

- *general practice nurse, nurse practitioner, senior practice nurse, advanced nurse practitioner, specialist practitioner*
- *neonatal nurse, theatre nurse, prison nurse, school nurse*
- *specialist community public health nurse*, (jonka perinteinen nimitys on *district nurse*), *health visitor, occupational health nurse*
- *clinical nurse specialist, nurse consultant*
- *lecturer practitioner, practice education facilitator*

5.5.4. Manager

Monet kliinisessä sairaanhoitotyössä pitkään työskennelleet sairaanhoitajat siirtyvät urallaan jossain vaiheessa pois varsinaisesta hoitotyöstä erilaisiin hallinnollisiin johtotehtäviin joko julkisen tai

yksityisen terveydenhuollon piiriin. Tällaisia virkoja ovat esim. *regional manager, service manager, clinical nurse manager* (tai *nurse lead*) ja *modern matron*. Muita hallinnollisia tehtäviä ovat mm. *clinical manager, estates and facilities manager, general manager, practice manager, information manager, financial manager, clinical manager* ja *human resources manager*.

Ylihoitajat (*modern matron, clinical nurse manager*) palautettiin hiljattain brittiläiseen sairaanhoitojärjestelmään. Ennen vuotta 1967 ylihoitajat olivat sairaaloissa virkaiältään vanhimpia hoitajia, jotka olivat vastuussa muista hoitajista ja sairaalan henkilökunnasta ja valvoivat potilaiden hoitoa ja sairaalan toimintaa. Ylihoitajan suoria alaisia olivat sisaret (*sisters*). Nykyään ylihoitajat huolehtivat pääasiassa hallinnollisista tehtävistä eikä heillä ole suoria potilaskontakteja. *Matron*-sairaanhoitajia on myös aina ollut Iso-Britannian sotavoimien palveluksessa.

5.5.5. Ei-rekisteröity henkilökunta

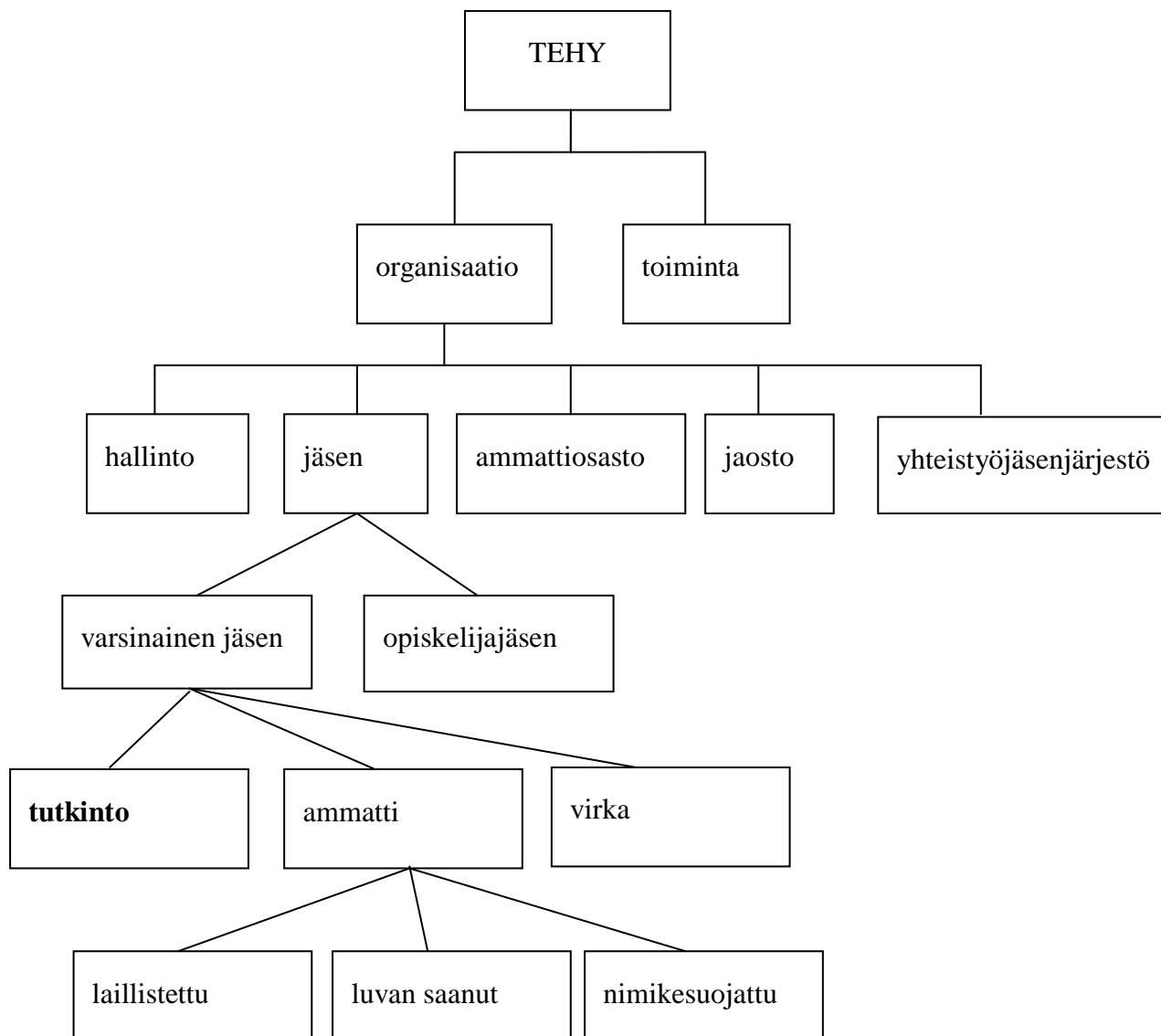
Ei-rekisteröityjä eli alemman tason avustavaa terveydenhoitohenkilökuntaa ovat esimerkiksi *healthcare assistant (HCA), nursing auxiliary, auxiliary nurse, clinical support worker, care assistant* ja *nursing assistant*. Rekisteröimätön henkilökunta toimii rekisteröityjen sairaanhoitajien valvonnan alaisena erilaisissa avustavissa ja käytännön hoitotehtävissä. Kokeneilla henkilöillä virkanimike voi olla esimerkiksi *assistant practitioner* tai *senior HCA*.

6. KÄSITEANALYYSI

Suonuudin (2006: 11) mukaan ”kaiken sanastotyön tulee perustua käsitteiden analysointiin ja niiden välisten suhteiden selvittämiseen”. Tässä jaksossa teen tuota analysointia, selvitän käsitteiden välisiä suhteita ja käyn läpi tekemäni käsitejärjestelmät. Olen jakanut käsitekaaviot osiin, jotta niitä olisi helpompi käsitellä tässä työssä. Kussakin diagrammissa on merkitty tummennettuna se käsite, josta seuraava diagrammi jatkuu. Kuten Suonuuti (2006: 18) on todennut, käsitteet voivat liittyä toisiinsa monilla eri tavoilla ja niiden välillä voi olla useammalla kuin yhdellä tavalla luokiteltava suhde. Valitsemani tapa käsitellä suhteita ei varmastikaan ole ainoa oikea eikä ainoa mahdollinen.

Olen lähtenyt liikkeelle Tehystä (kuva 10), joka on tämän tutkimuksen tilaaja. Voidaan sanoa, että Tehy koostuu toiminnasta ja organisaatiosta. Organisaatio puolestaan jakautuu hallintoon, jäseniin, ammattiosastoihin, jaostoihin ja yhteistyöjäsenjärjestöihin. Toiminta puolestaan voitaisiin jakaa edelleen kotimaiseen ja kansainväliseen toimintaan, nämä edelleen edunvalvontaan ja muuhun toimintaan jne. En ole tätä jakoa kuitenkaan tehnyt, koska se on tutkimukseni kannalta epärelevanttia. Koska tässä tutkimuksessa keskitytään jäsenten tutkintoihin, en ole myöskään analysoinut organisaatiosta muita kuin jäseniä, jotka jakautuvat vieruskäsitteisiin varsinainen jäsen ja opiskelijajäsen.

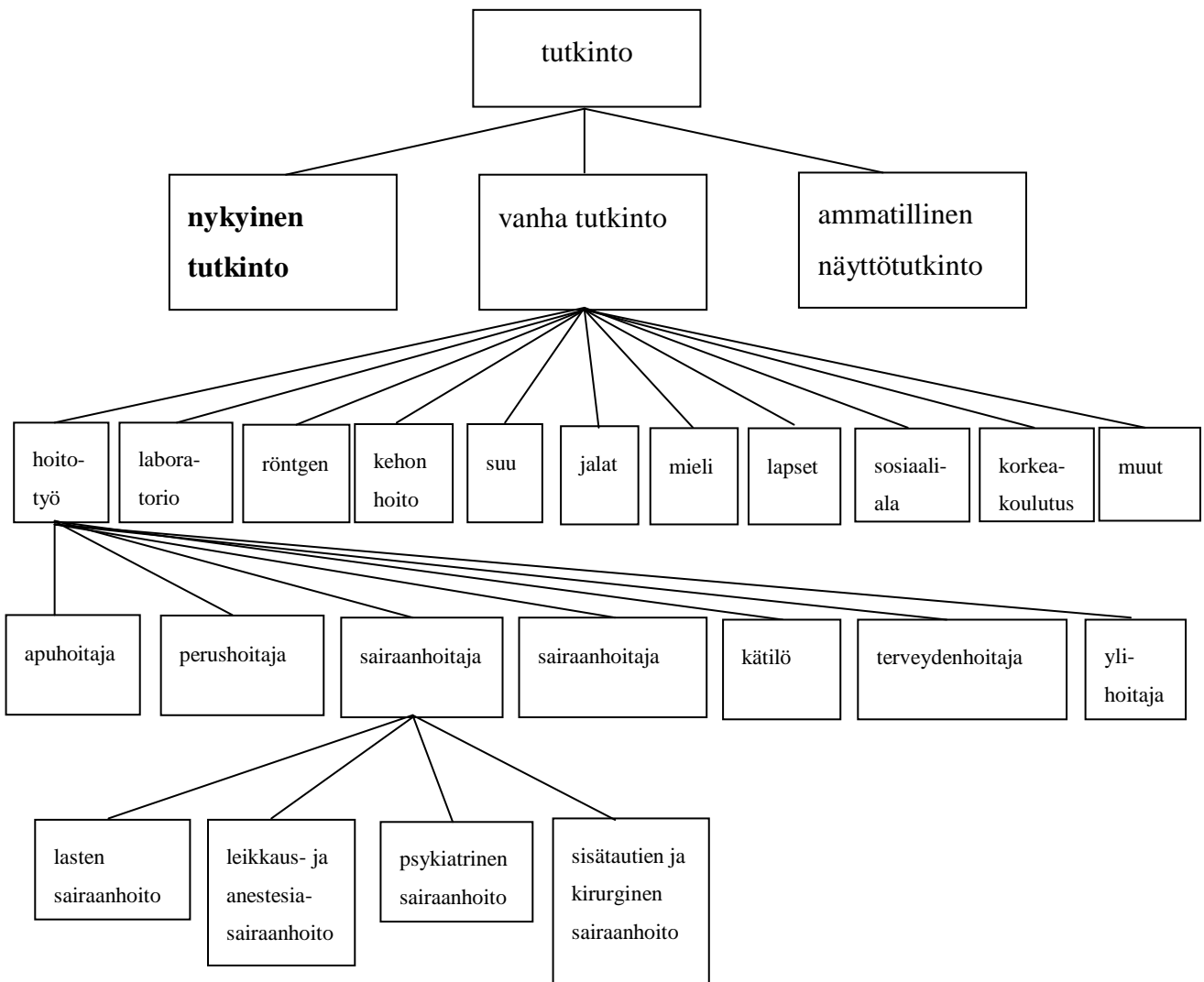
Varsinaisia jäseniä voidaan luokitella joko tutkintojen, virkojen tai ammattinimikkeiden perusteella. Vaikka tässä tutkimuksessani en ottanut tarkasteluun virka- tai ammattinimikkeitä, olen ammattinimikkeiden kohdalle merkinnyt laillistetun, luvan saaneen ja nimikesuojatun ammattinimikkeen. Näitä käsittelin edellä kappaleessa 3.1.

Kuva 10. Tehyn moniulotteinen käsitejärjestelmä

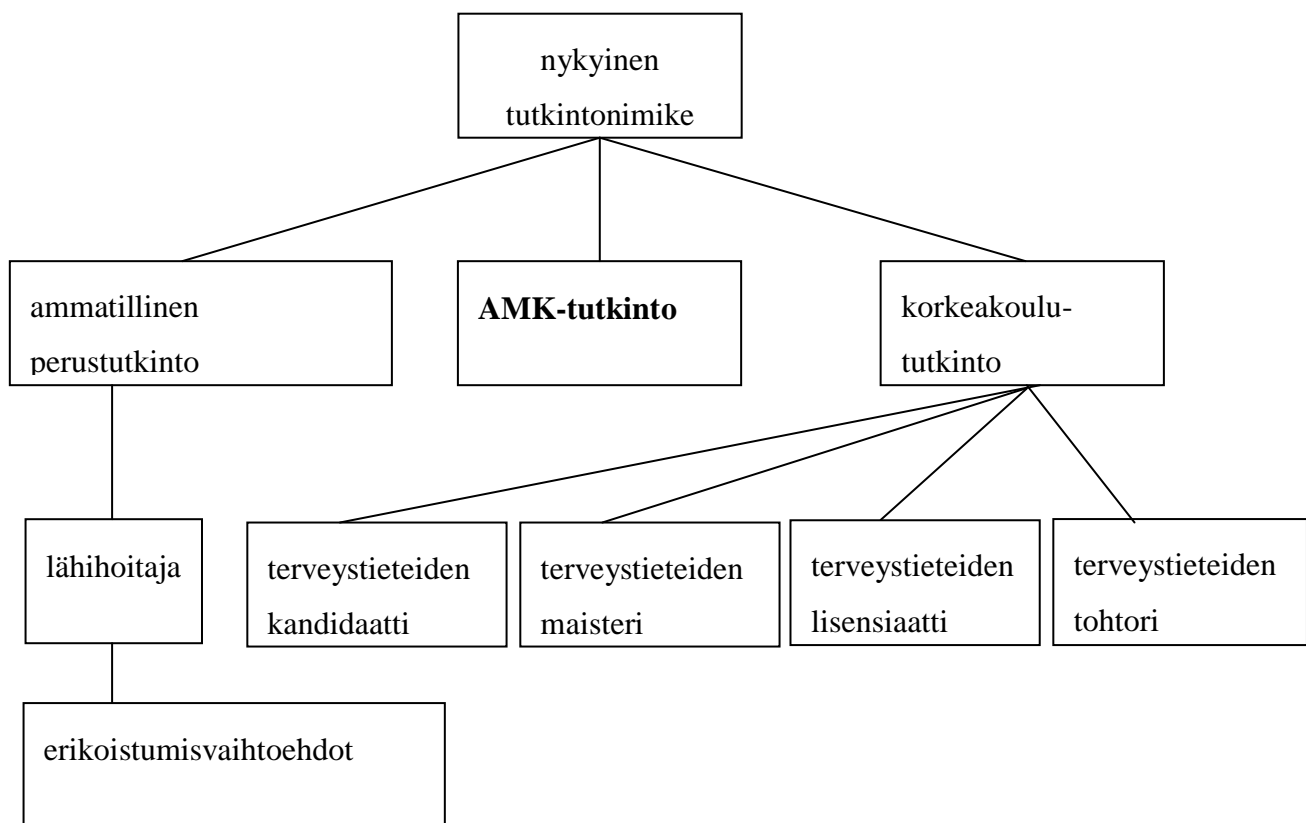
Tehyn jäseniä voivat olla sosiaali- ja terveystieteiden alan tutkinnon suorittaneet henkilöt. Nämä tutkinnot (kuva 11) voidaan jakaa edelleen vieruskäsitteisiin nykyinen tutkinto, joita voi suorittaa nykyisessä koulutusjärjestelmässä, sekä vanha tutkinto, joita ei enää voi suorittaa, mutta joiden haltijoilla on edelleen oikeus harjoittaa ammattiaan, sekä ammatillinen näyttötutkinto, joka hankitaan työn ja opiskelun yhdistelmänä. Ammatillisia näyttötutkintoja en käsittele tässä tutkimuksessani.

Kuva 11. Vanhat tutkintonimikkeet

Vanhat tutkintonimikkeet olen jaotellut aihepiirien mukaan. Esimerkiksi 'laboratorio' jakaantuisi edelleen laboranttiin ja laboratorionhoitajaan, kehonhoito puolestaan toimintaterapeuttiin, kuntohoitajaan ja niin edelleen. Sairaanhoitaja löytyy kuviosta kaksi kertaa sen vuoksi, että olen eritellyt sairaanhoitajan tutkinnon, jossa ei ole valittavissa erikoistumisopintoja, sekä sitä vanhemman sairaanhoitajatutkinnon, jossa oli valittavissa erikoistumisjaksot (kaksi eri aikana voimassa ollutta tutkintoa). Tässä tutkimuksessani keskityn hoitotyön tutkintoihin, joita ovat apuhoitaja, perushoitaja, sairaanhoitaja (opistotasoinen tutkinto), sairaanhoitaja erikoistumisjaksoineen (myös opintotasoinen tutkinto), kättilö, terveydenhoitaja ja ylihoitaja. Koska ylihoitajan koulutuksen saaneita ei enää liene työmarkkinoilla, pudotin sen tarkasteluista pois.

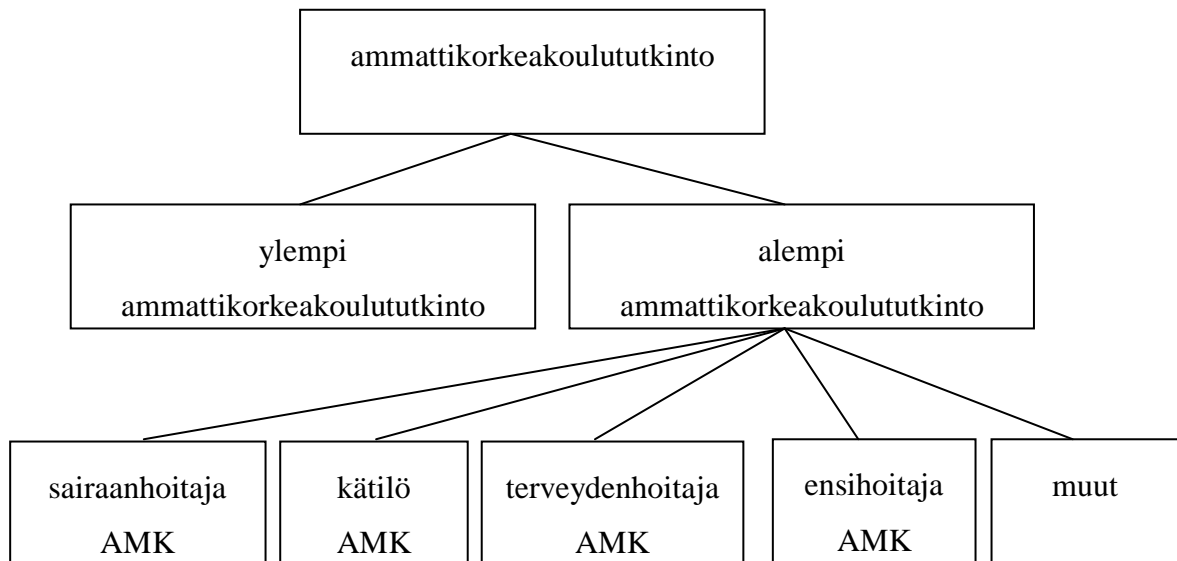

Kuva 12. Nykyiset tutkintonimikkeet

Nykyiset sosiaali- ja terveysalan tutkinnot (kuva 12) voidaan jakaa edelleen ammatillisiin tutkintoihin (josta valmistuu lähihoitajia yhdeksästä eri suuntautumsvaihtoehdosta), ammattikorkeakoulututkintoihin sekä korkeakoulututkintoihin. Korkeakoulututkinnot puolestaan voidaan jakaa edelleen kandidaatintutkintoihin, maisterintutkintoihin, liseniaatintutkintoihin sekä tohtorintutkintoihin. Kuten olen jo aiemmin todennut, en tässä tutkimuksessani käsittele korkeakoulututkintoja tarkemmin.

Ammattikorkeakoulututkinnot jakautuvat alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin (kuva 13). Näistä olen ottanut tähän analyysiin mukaan alemmat ammattikorkeakoulututkinnot ja niistä erityisesti sairaanhoitajan pätevyyden antavat tutkinnot sairaanhoitaja AMK, kätilö AMK, terveydenhoitaja AMK sekä ensihoitaja AMK. Näiden lisäksi sosiaali- ja terveydenhoitoalalla voi suorittaa yhdeksän muutakin tutkintoa, mutta ne eivät ole tämän tutkielman kannalta kiinnostavia (luettelo AMK-tutkinnoista löytyy kappaleesta 1.2). Myös piirrosteknisesti näiden kaikkien

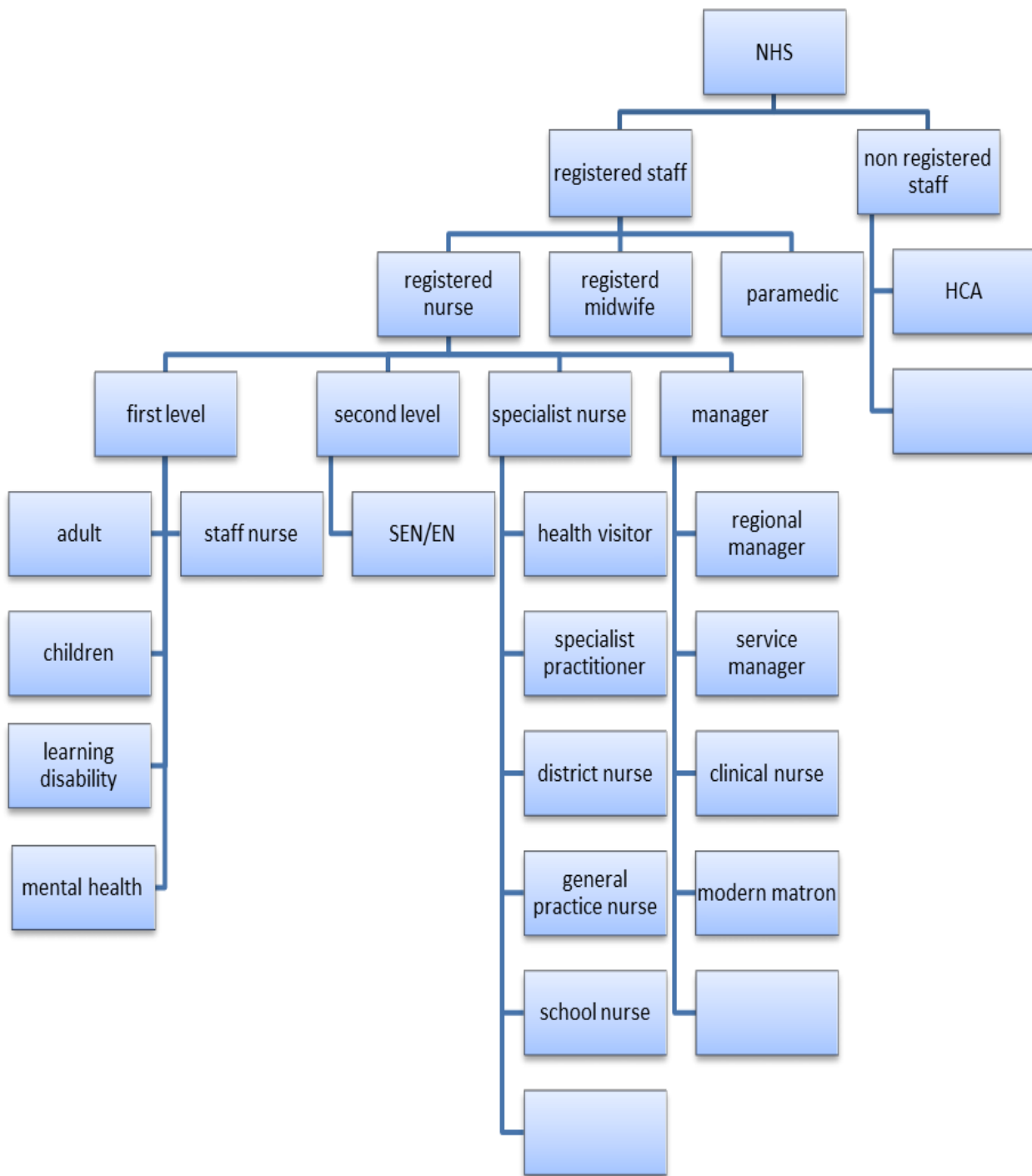
tutkintojen esittäminen olisi haastavaa, minkä vuoksi olen esittänyt ne kaaviossa ainoastaan muutos-
sanalla.

Kuva 13. Ammattikorkeakoulututkinnot.

Kuvassa 14 on diagrammi brittiläisestä sairaanhoitajakoulutuksesta. Malli on hyvin pelkistetty ja lähtee liikkeelle NHS-järjestelmästä eli Iso-Britannian sairaanhoitojärjestelmästä, jolloin rakenne on samantapainen kuin suomalaisen järjestelmän kaavio, jossa on lähdetty liikkeelle Tehystä.

NHS-järjestelmän palveluksessa on sekä rekisteröityä että rekisteröimätöntä terveydenhoitohenkilökuntaa. Ei-rekisteröidyistä otin vain esimerkinomaisesti HCA:n (health care assitant). Rekisteröimättömiä on toki paljon muitakin, kuten edellä on tullut ilmi. Rekisteröity henkilökunta voidaan jakaa sairaanhoitajiin, kättilöihin ja ensihoitajiin, koska nämä ammattiryhmät täytyy rekisteröidä ammatinharjoittamista varten. Sairaanhoitajat voidaan edelleen jakaa ensimmäisen ja toisen tason sairaanhoitajiin, erikoistuneisiin sairaanhoitajiin sekä hallinnollisia toimia hoitaviin sairaanhoitajiin. Ensimmäisen tason varsinaiset sairaanhoitajat voidaan jakaa toisaalta erikoistumisalansa mukaisesti tai virkansa mukaisesti. Erikoistuneista sairaanhoitajista, johtotason sairaanhoitajista sekä ensimmäisen tason sairaanhoitajista samoin kuin ei-rekisteröidystä henkilökunnasta olen maininnut vain muutamia mahdollisia nimikkeitä esimerkinomaisesti ja merkinnyt tyhjällä laatikolla, että vaihtoehtoja on näiden lisäksi useita muitakin.

Kuva 14. Brittiläinen sairaanhoitajakoulutusjärjestelmä.

Diagrammi ei ole täysin vertailukelpoinen suomalaisen järjestelmän kanssa, koska olen käsitellyt suomalaista järjestelmää tarkemmin ja nimenomaan koulutuksen kannalta, kun taas tämä kaavio esittelee sekä koulutusta että virkoja. Britanniassa sairaanhoitajien koulutuksessa on löydettävissä oikeastaan vain kaksi termiä: first level nurse ja second level nurse, josta ensimmäinen viittaa ”normaaliin” sairaanhoitajaan ja jälkimmäinen lyhyemmän kaksivuotisen koulutuksen käyneeseen

sairaanhoitajaan, joka on suurin piirtein verrannollinen suomalaisen lähihoitajan koulutuksen kanssa ja jota ei enää järjestetä. Virkanimikkeiden kirjo sen sijaan on laaja molemmissa maissa.

Kuten jo aiemmin olen maininnut, tähän tutkielmaan valikoituivat lopulta seuraavat termit:

- apuhoitaja
- perushoitaja
- lähihoitaja
- sairaanhoitaja kaikkine variantteineen
- terveydenhoitaja
- kätilö
- ensihoitaja

Seuraavissa kappaleissa käyn läpi näitä termejä tarkemmin ja pyrin löytämään niille käänösvastineet ottaen huomioon termien harmonisoinnin periaatteet¹¹. Termit esittelen seuraavanlaisena termitietueena:

termin numero
termi
termivastine englanniksi
määritelmä
selite

Koska sanastoni muodostuu edellä esitellyistä käsitekaavioista poimituista termeistä, numerointina käytän näiden poimitujen termien juoksevaa numerointia. En ole siis huomionnut muita käsitekaavioissa olevia termejä. Olen asettanut termi jossain määrin mielivaltaiseen järjestykseen, mutta aloittaen alemman tason ja aiemmin järjestetyistä koulutuksista edeten AMK-tason tutkintoihin.

---

¹¹ Suonuudin (2006: 33) mukaan käsitteiden harmonisointi vaatii aina eri käsitejärjestelmien vertailua. Termien harmonisoinnissa mitään kieltä ei saa pakottaa sille vieraaseen muottiin tai ottamaan vastaan kyseiselle kielelle vieraita terminmuodostustapoja.

6.1. APUHOITAJA

Apuhoitajia koulutettiin Suomessa vuoteen 1987 saakka. Koulutus oli pituudeltaan kahdeksasta kuukaudesta puoleentoista vuoteen. Apuhoitaja oli avustava hoitaja, jonka tehtävät olivat potilaiden pesemistä ja muita perustehtäviä. Apuhoitajan koulutus muutettiin perushoitajan koulutukseksi keskiasteen uudistuksen yhteydessä.

Brittiläisessä järjestelmässä avustavaan hoitohenkilökuntaan kuuluvat esimerkiksi *nursing assistant*, *auxiliary nurse* tai *healthcare assistant*. Heiltä ei yleensä vaadita mitään tiettyä koulutusta, mutta tehtävät (perushoito, ruoka- ja vuodehuolto, siivous) vastaavat apuhoitajan tehtäviä. Sen sijaan *assistant practitioner* -nimike vastaa koulutukseltaan (noin 1,5 vuotta) apuhoitajan 1980-luvun koulutusta, mutta NHS:n mukaan tehtävät ovat vaativampia kuin mitä apuhoitajan tehtävät ovat olleet (Assistant Practitioner). Cambridge Dictionaries Online antaa termille '*auxiliary nurse*' määritelmän 'someone whose job is to help nurses to take care of people' (Cambridge).

USAssa käytössä on vastaava termi *nurse's aide* tai *nursing assistant*, jonka tehtävät ovat potilaiden perushoitoa ja päivittäisistä rutiineista suoriutumista: esimerkiksi potilaiden pesemistä, ruokkimista, kuljetusta sekä vuoteiden sijaamista (Health Careers a).

Tämän perusteella suositukseni onkin, että apuhoitajan tehtävästä käytetään brittiläisessä kontekstissa termiä *auxiliary nurse* tai *healthcare assistant*. Suositeltavana muotona pidän näistä ensimmäistä vaihtoehtoa, koska se on lähempänä suomalaista termiä ja sitä käytetään nykyään Isossa-Britanniassa vähemmän, mikä antaa termille myös historiallista perspektiiviä.

Amerikkalaisessa kontekstissa taas on mahdollista käyttää termejä *nurse's aide* tai *nursing assistant*.

Näillä perusteilla apuhoitaja esiintyy sanastossani seuraavasti:

1

apuhoitaja

en GB *auxiliary nurse*, *healthcare assistant*

en US *nurse's aide*, *nursing assistant*

hoitotyön perustutkinto, jonka on voinut suorittaa vuosien 1946 ja 1987 välillä

myös: hoitotyön perustutkinnon suorittanut terveydenhuollon ammattihenkilö

Koulutuksen on voinut suorittaa vuosien 1946 ja 1987 välillä.

Koska apuhoitajaa voidaan ajatella sekä koulutuksena että ammattihenkilönä, olen antanut termille molemmat määritelmät.

6.2. LÄHIHOITAJA JA PERUSHOITAJA

Yksi Tehyn asettamista kysymyksistä oli lähihoitaja ja perushoitaja-termien kääntäminen, koska ne ovat herättäneet monia kysymyksiä. Opetushallituksen vuonna 1998 julkaisema Ammatillisen koulutuksen tutkintonimikkeet englanniksi -sanastossa lähihoitajan vastineeksi annetaan Vocational qualification in Social and Health Care, Practical nurse. Termin 'practical nurse' oikeellisuus on kuitenkin aiheuttanut pohdintaa eivätkä kaikki ole tunteneet tätä käännösvastinetta omakseen. Koska tämä kysymys oli erityisen mielenkiintoinen, tutkin termin taustoja myös muiden englanninkielisten maiden kuin Iso-Britannian osalta saadakseni selville lähihoitajan ja perushoitajan käännösvastineen.

Mosby's Medical Dictionary määrittelee *licensed practical nurse* -termin näin:

a person educated in basic nursing techniques and direct patient care whose qualifications and education have been examined by a state board of nursing and who has legal authorization to practice. (...) Also called licensed vocational nurse.

Medical Dictionary for the Health Care Professions and Nursing (2012) määrittelee puolestaan termin näin:

a nurse who has graduated from an accredited practical nursing program, which is usually 12-16 months long. A practical nurse is licensed by a regulatory body and usually works under the supervision on a registered nurse or physician.

Yhdysvaltojen Bureau of Labor Statistics (2014-2015) tuntee sekä *licensed practical nurse* että *licensed vocational nurse* -nimikkeet. Jälkimmäinen on käytössä Kaliforniassa ja Teksasissa. Työnkuvaan kuuluu huolehtia perusterveydenhoidosta (potilaiden pesu, haavanhoito, katetrien laitto, verenpaineen mittaus jne.). Eri osavaltioiden välillä on jonkin verran eroja siinä, millaisia tehtäviä heille voidaan antaa. LPN tai LVN -koulutus kestää noin vuoden ja sen voi suorittaa opistotasolla. Opiskelijoiden täytyy myös suorittaa National Council Licensure Examination -tutkinto hyväksytyksi tullakseen rekisteröidyksi ammatinharjoittajaksi (Bureau of Labor Statistics 2014-2015).

Health Careers -sivustolta löytyvän esittelyn mukaan LPN antaa perushoitoa, työskentelee sairaanhoitajien alaisuudessa, tarkkailee ja ruokkii potilaita ja ottaa näytteitä, monien muiden tehtävien ohella (Health Careers b).

Näiden määritelmien perusteella voitaneen melko turvallisesti todeta, että *licensed practical nurse* -termi on käytössä Yhdysvalloissa. Koulutuksessa on kuitenkin merkittävä ero verrattuna suomalaiseen lähihoitajan koulutukseen: pituus on Yhdysvalloissa yleensä noin vuoden tai hiukan yli, kun taas suomalainen lähihoitajan koulutus kestää vähintään kaksi vuotta, peruskoulupohjalta jopa 3 vuotta. Suomalaiset lähihoitajat eivät myöskään välttämättä työskentele sairaanhoitajien alaisuudessa, vaan hoitavat tehtävänsä itsenäisesti.

Kanadassa puolestaan tunnetaan *registered practical nurse* -nimike (ks. esimerkiksi the Registered Practical Nurses Association of Ontario). Australiassa ja Uudessa Seelannissa käytössä ovat brittiläiset nimikkeet *enrolled nurse* ja *division two/second level nurse*. Kanadassa RPN-koulutus kestää kaksi vuotta ja sen jälkeen voi erikoistua esimerkiksi kuntoutukseen, synnytysoppiin tai leikkaushoitoon (RPNAO). Australiassa koulutus kestää 12-18 kk ja sen jälkeen voi valita lukuisista erikoistumisaloista. Australiassa suoritettu koulutus tulee myös rekisteröidä maan ao. viranomaisessa ammatin harjoittamisen mahdollistamiseksi (AU).

Isossa-Britanniassa on aiemmin järjestetty alemman tason sairaanhoitajien kaksivuotista koulutusta, mutta uudistuksen myötä sairaanhoitajien koulutus on yhtenäistetty niin, että kaikki uudet opiskelijat aloittavat kandidaattitasoisen opiskelun. Näin kaksivuotisen koulutuksen saaneet *enrolled nurse* (EN) ja *state enrolled nurse* (SEN) -sairanhoitajat tulevat poistumaan brittiläisestä järjestelmästä sitä mukaa, kun he jäävät eläkkeelle tai kouluttautuvat uudelleen. Vastaavan tasoisen koulutuksen muualla hankkineita ei myöskään enää hyväksytä brittiläiseen rekisteriin ilman lisäkoulutusta.

Suomalainen lähihoitajan koulutus on selvästi näistä pisin, peruskoulupohjalta kolme vuotta ja yo-pohjaisena noin kaksi vuotta. Kuitenkin voidaan todeta, että koulutuksen *tarkoitus* on sama sekä Yhdysvalloissa, Suomessa, Kanadassa että Australiassa: tuottaa perusterveydenhoitoon ammatillisen koulutuksen saaneita hoitajia. Lisäksi ammatinharjoittamisen edellytyksenä on, että koulutuksen jälkeen henkilö rekisteröidään maan terveydenhoitohenkilökunnan rekisteriä hoitavan viranomaisen toimesta. Tämän perusteella voidaan päätellä, että

3

lähihoitaja

en Vocational qualification in Social and Health Care

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto

Koulutus Suomessa alkanut vuonna 1993.

ammattinimike lähihoitaja

en GB	enrolled nurse, state enrolled nurse
en US	licensed practical nurse (suositeltava)
en CA, TX	licensed vocational nurse
en CAN	registered practical nurse
en AUS	enrolled nurse
en NZ	enrolled nurse / registered nurse division 2

sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon hyväksytysti suorittanut ja Valviran rekisteröimä terveydenhuollon ammattihenkilö

Suosittelvimpana muotona näistä pitäisin kuitenkin amerikkalaista vaihtoehtoa (*licensed practical nurse*), koska se on yleisesti tunnettu ja osoittaa, että kyseessä on rekisteröity ammatinharjoittaja. Mielestäni termin käännösvastineessa tulee kuitenkin olla mukana *licensed*-sana osoittamassa, että henkilö on rekisteröity ammatinharjoittajaksi. Kansainyhteisön maihin suunnatessa voidaan myös käyttää näissä maissa yleisesti käytössä olevaa *enrolled nurse* -nimitystä, joskin esimerkiksi Australiassa LPN on yhtä hyväksyttävä (AHPRA 2014). Brittiläisen version ongelmana kuitenkin on, että EN ja SEN -koulutusta ei enää järjestetä, minkä vuoksi termikin on vanhentumassa.

Perushoitajan käsitteen sen sijaan voi mielestäni kääntää termillä *practical nurse*, koska kyseessä on vanha tutkintonimike eikä kyseistä koulutusta enää järjestetä. Mahdollinen on myös Iso-Britanniassa käytössä oleva *assistant practitioner* -termi, joka on avustavaan hoitohenkilökuntaan kuuluva, yleensä ammatillisen koulutuksen (*BTEC higher national diploma*) saanut henkilö. Näin saadaan ero näiden kahden eriaikaan voimassa olleen ja sisällöltään toisistaan poikkeavan koulutusjärjestelmän välille. Perushoitaja on sanastossa esitetty numerolla kaksi, koska se on ajallisesti ennen lähihoitajaa järjestetty koulutus.

2

perushoitaja

en US practical nurse

en GB assistant practitioner

hoitotyön kouluasteinen tutkinto, jonka on voinut suorittaa vuosien 1984 ja 1993 välillä

myös: hoitotyön kouluasteisen tutkinnon suorittanut terveydenhuollon ammattihenkilö

Koulutuksen on voinut suorittaa vuosien 1984-1993 välillä.

6.3. SAIRAAHOITAJA JA ERIKOISSAIRAAHOITAJA

NMC määrittelee hoitajan näin: “a nurse is defined as a person registered as a nurse with the Nursing and Midwifery Council”. European Tuning -projekti, jonka avulla pyrittiin löytämään hoitohenkilökunnan koulutukselle yhtenäiset standardit, määritteli puolestaan rekisteröidyn sairaanhoitajan näin:

...a professional person achieving a competent standard of practice at first cycle level following successful completion of an approved academic and practical course. The registered nurse is a safe, caring, and competent decision maker willing to accept personal and professional accountability for his/her actions and continuous learning. The registered nurse practices within a statutory framework and code of ethics delivering nursing practice (care) that is appropriately based on research, evidence and critical thinking that effectively responds to the needs of individual clients (patients) and diverse populations. (Tuning 2011:20.)

Kansainvälinen sairaanhoitajien neuvosto (International Council of nurses, ICN) puolestaan antaa seuraavan määritelmän: “Nurses have four fundamental responsibilities: to promote health, to prevent illness, to restore health and to alleviate suffering. The need for nursing is universal” (ICN 2012:1).

Voitaneen turvallisesti vetää johtopäätös, että sairaanhoitaja ammatinharjoittajana on termi, joka tunnetaan hyvin kaikkialla maailmassa. Käytän tällaisesta termistä nimitystä universaali. Tämän perusteella sairaanhoitaja-termin käänkösvastineen löytäminen näyttäisi kohtuullisen yksinkertaiselta. Sanastokeskus TSK:n termipankki TEPA antaa sairaanhoitajalle yhden käänköksen (TEPA):

fi **sairanhoitaja**

en registered nurse

(Lähde: työterveyslaitoksen monikielinen toiminimikkeistö (Työterveyslaitos, 1988)

Potilaiden kannalta ei liene suurta merkitystä sillä, onko suomalaisen sairaanhoitajan koulutus hankittu opisto- vai ammattikorkeakoulutasoisena – molemmat pätevöittävät toimimaan sairaanhoitajan tehtävissä. Iso-Britanniassa sairaanhoitajien koulutus koki isomman muutoksen vasta vuonna 2013, kun koulutus siirrettiin yliopistotasoiseksi kandidaatin koulutukseksi, tätä ennen ei sairaanhoitajia koulutettu akateemisesti. Termi *registered nurse* on kuitenkin myös siellä ollut käytössä kuvaamassa koulutuksen saanutta ja ammatinharjoittamiseen oikeutettua rekisteröityä sairaanhoitajaa. *Staff nurse* -termillä viitataan useimmiten rekisteröityyn sairaanhoitajaan, joka työskentelee sairaalassa, terveyskeskuksessa tai muussa vastaavassa hoitolaitoksessa. Samat termit löytyvät myös Yhdysvalloista (ks, esimerkiksi American Nurses Association). Sen sijaan esimerkiksi opetushallituksen ammatilliset tutkintonimikkeet englanniksi -teoksessa sairaanhoitajalle annetaan termiksi pelkkä *nurse*, mikä ei ole mielestäni riittävä.

Jos halutaan tehdä ero suomalaisten sairaanhoitajien eri aikoina hankittujen koulutuksien välille, täytyy määritelmiä tehdä useampia: opistoasteinen koulutus, johon sisältyy erikoistumisopintoja, hoitotyön koulutus, jonka aikana on erikseen valittu erikoistumisopinnot sekä ammattikorkeakoulututkinnot. Lisäksi voidaan määritellä universaali sairaanhoitaja-termi, jolla tarkoitetaan hoitotyön ammattilaista, ammatinharjoittajaa, joka on saanut laillistuksen sairaanhoitajan ammatin harjoittamiseksi.

4

sairaanhoitaja

en registered nurse

hoitotyön tutkinnon suorittanut laillistettu ammattihenkilö

Termiä voidaan käyttää kaikista sairaanhoitajista, jotka ovat suorittaneet hyväksytyin koulutuksen ja saaneet laillistuksen sairaanhoitajan ammatin harjoittamiseksi.

5

hoitotyön opistotutkinto, sairaanhoitaja

en diploma in nursing, registered nurse

1990-luvulla suoritettu hoitotyön opistotasoinen tutkinto

Nykyisen suomalaisen koulutusjärjestelmän mukaan sairaanhoitajatutkinnon voi suorittaa ammattikorkeakoulussa. Tämä vastaa myös nykyistä brittiläistä kandidaatti-järjestelmää. Yhdysvalloissa on mahdollista opiskella eri tasoilla: joko alemman tasoisia diploma-tutkintoja tai yliopistoissa kandidaatin ja maisterin tutkintoja. Koulutuksissa on eroja eri osavaltioiden kesken.

6

sairaanhoitaja AMK

en Bachelor of Health Care (Nursing)

hoitotyön ammattikorkeakoulututkinto

Koulutus alkanut Suomessa vuonna 1993.

Mielenkiintoinen kysymys on myös erikoissairaanhoitajien termistö. Tästä oli lähes mahdoton saada täyttä selvyyttä, koska en löytänyt riittävän tarkkaa lähdettä enkä edes opetushallituksesta saanut täyttä varmuutta asiaan. Erikoissairaanhoitaja voi olla virkanimitys, mutta usein siihen viitataan myös erillisenä koulutuksena. Erikoistumisjakso eriytettiin vuonna 1957 sairaanhoitajan peruskoulutuksesta, jonka jälkeen oli mahdollista vuoden työskentelyn jälkeen hakeutua vuoden kestäväälle erikoistumisjaksolle. Erikoistumisjakso sisällytettiin sairaanhoitajan koulutukseen uudelleen 90-luvun alkupuolella keskiasteen koulutusuudistuksessa. Oletettavasti erikoistumiskoulutus lakkautettiin vuonna 1994. Opetushallituksen Ammatillisen koulutuksen tutkintonimikkeet englanniksi -teoksen mukaan aiemmassa järjestelmässä opiskelleet sairaanhoitajat, jotka ovat erikoistuneet johonkin tiettyyn erikoisalaan, eivät kuitenkaan saa erikoissairaanhoitajan titteliä, vaan erikoistumisala ilmoitetaan sairaanhoitaja-nimekkeen perään lisättävällä määreellä. Oletukseni kuitenkin on, että puhuttaessa erikoissairaanhoitajista viitataan nimenomaan tähän erikoistumiskoulutukseen.

7

sairaanhoitaja, lasten sairaanhoito

en registered nurse, paediatric nursing

lasten hoitotyöhön erikoistuneen sairaanhoitajan tutkinto

Tutkinto on suoritettu vuosien 1957 ja 1994 välillä. Ennen erikoistumisopintoja on pitänyt työskennellä hoitotyössä vähintään vuoden ajan.

8

sairaanhoitaja, leikkaus- ja anestesia-sairaanhoito

en registered nurse, operating theatre and anaesthesiological nursing

leikkaus- ja anestesia-sairaanhoitoon erikoistuneen sairaanhoitajan tutkinto

Tutkinto on suoritettu vuosien 1957 ja 1994 välillä. Ennen erikoistumisopintoja on pitänyt työskennellä hoitotyössä vähintään vuoden ajan.

9

sairaanhoitaja, psykiatrinen hoito

en registered nurse, psychiatric nursing

psykiatriseen hoitotyöhön erikoistuneen sairaanhoitajan tutkinto

Tutkinto on suoritettu vuosien 1957 ja 1994 välillä. Ennen erikoistumisopintoja on pitänyt työskennellä hoitotyössä vähintään vuoden ajan.

10

sairaanhoitaja, sisätautien ja kirurginen sairaanhoito

en registered nurse, medical-surgical nursing

sisätautien ja kirurgisen sairaanhoitoon erikoistuneen sairaanhoitajan tutkinto

Tutkinto on suoritettu vuosien 1957 ja 1994 välillä. Ennen erikoistumisopintoja on pitänyt työskennellä hoitotyössä vähintään vuoden ajan.

Kuitenkin on mielestäni mahdollista puhua myös erikoissairaanhoitajasta koulutuksena. Isossa-Britanniassa käytetään *specialist nurse* -termiä, kun puhutaan pidemmälle kouluttautuneista ja johonkin tiettyyn erikoisalaan erikoistuneista sairaanhoitajista. Yhdysvalloissa puolestaan käytössä on mm. *advanced practice registered nurse* -termi. Molemmissa maissa tunnetaan myös *nurse practitioner*, jolla yleensä tarkoitetaan pidemmälle kouluttautunutta sairaanhoitajaa, jolla on myös tietyn erikoisalan työkokemusta. *Nurse practitioner* yleensä on hankkinut korkeakoulutasoisen koulutuksen, minkä vuoksi se ei kuitenkaan suoraan vastaa suomalaista erikoissairaanhoitajaa.

TSK:n termipankki TEPA antaa erikoissairaanhoitajalle yhden käännösvastineen (TEPA):

fi **erikoissairaanhoitaja**

en specialized nurse

(Lähde: Työterveyslaitoksen monikielinen toiminimikkeistö (Työterveyslaitos, 1988))

Itse suosittelisin jälleen lisäämään tuohon *registered*-sanan ilmaisemaan, että kyseessä on laillinen ammatinharjoittaja. Vaikka sellaista termiä kuin *specialized nurse* ei nykykäytännöstä löydy, sen käyttö lienee kuitenkin perusteltua sen vuoksi, että se toisaalta kertoo kyseessä olevan johonkin alaan erikoistuneen sairaanhoitajan, ja toisaalta antaa termille hiukan vanhahtavan sävyn, mikä puolestaan on perusteltua siksi, ettei koulutusta ole järjestetty enää muutama vuosi sitten. Sanan molemmat kirjoitusmuodot *specialised* ja *specialized* ovat mielestäni yhtä hyväksyttäviä.

11

erikoissairaanhoitaja

en specialized registered nurse

en GB specialist nurse

en US advanced practice registered nurse

hoitotyön tutkinto, jossa on suoritettu sekä sairaanhoitajan tutkinto että vuoden mittaiset erikoistumisopinnot

Tutkinto on voitu suorittaa vuosien 1957 ja 1994 välillä. Ennen erikoistumisopintoja on pitänyt työskennellä hoitotyössä vähintään vuoden ajan.

6.4. KÄTILÖ

Kätilöiden koulutukset eivät tällä hetkellä poikkea suuresti toisistaan Suomen ja Iso-Britannian välillä. Molemmissa maissa koulutus on noin kolme-neljä vuotta kestäväää kandidaattitasoista koulutusta. Kätilön ammatti lienee niin yleisesti tunnettua ja tavoitteiltaan samantyyppistä, ettei sen käänkösvastineiden etsimisessä ole suurtakaan ongelmaa. Isossa-Britanniassa käytetään termiä *registered midwife*, Yhdysvalloissa puolestaan tunnetaan koulutustasosta riippuen mm. *certified professional midwife (CPM)*, *certified nurse-midwife (CNM)*, *licensed midwife (LM)* ja *registered midwife (RM)* (MANA).

12

kätilö

en diploma in midwifery

naisten, synnytyksiin ja vastasyntyneiden hoitotyöhön erikoistuneen sairaanhoitajan opistotutkinto

ammattinimike kätilö, registered midwife, licensed midwife

13

kätilö AMK

en Bachelor of Health Care, Midwifery

naisten, synnytysten, vastasyntyneiden ja perheiden hoitotyöhön erikoistuneen sairaanhoitajan ammattikorkeakoulututkinto

ammattinimike kätilö, registered midwife, licensed midwife

6.5. TERVEYDENHOITAJA

Terveydenhoitajia on Suomessa koulutettu 1920-luvulta lähtien. Nykyään koulutus järjestetään ammattikorkeakouluissa ja terveydenhoitajat pätevöityvät myös sairaanhoitajiksi. Iso-Britanniassa terveydenhoitajat erikoistuvat terveydenhoitotyöhön sairaanhoitaja- tai kättilöopintojen jälkeen. Työnkuva ja koulutus ovat samantyyppiset molemmissa maissa keskittyen sairauksien ennaltaehkäisyyn ja terveyden edistämiseen. Usein voidaan sanoa, että terveydenhoitajan työ alkaa siitä, mihin kättilön päättyy.

Suomalaisessa käytännössä (ks. esim. OPH 2009) terveydenhoitaja käännetään usein termillä *public health nurse*. Kuitenkin brittiläinen järjestelmä tuntee myös termit *health visitor* ja *district nurse*, joiden tehtävät ovat hyvin samantyyppiset kuin suomalaisen terveydenhoitajan. Näitä hoitotyön ammattilaisia työskentelee esimerkiksi lasten ja nuorten terveydenhoidon parissa suomalaista neuvolajärjestelmää vastaavissa paikoissa. *Public health nurse* taas tunnetaan paremmin Yhdysvalloissa. Niinpä voidaan päätellä, että

14

terveydenhoitaja

en diploma in nursing, public health nurse/health visiting

yleisen hoitotyön opistotutkinto

ammattinimike terveydenhoitaja

en GB health visitor, public health nurse tai district nurse (vanh.)

en US public health nurse

hoitotyön ja erityisesti terveydenhoitotyön laillistettu ammattihenkilö

15

terveydenhoitaja AMK

en Bachelor of Health Care, Public Health Nursing/Health Visiting

hoitotyön ja erityisesti terveydenhoitajatyön, terveyden edistämisen ja kansanterveystyön ammattikorkeakoulututkinto, joka antaa myös sairaanhoitajan pätevyyden

ammattinimike terveydenhoitaja

en GB health visitor, public health nurse tai district nurse (vanh.)

en US public health nurse

hoitotyön ja erityisesti terveydenhoitotyön laillistettu ammattihenkilö

6.6. ENSIHOITAJA

Suomessa ensihoitajan koulutus on ammattikorkeakoulutasoista ja ensihoitaja suorittaa myös sairaanhoitajan pätevyuden. Iso-Britanniassa puolestaan ensihoitajien koulutus ei ole yhdistetty sairaanhoitajiin vaan on oma koulutusalsansa. Molemmissa maissa ammatinharjoittaminen vaatii ao. viranomaisen tekemää rekisteröitymistä. Ensihoitajan tehtävät ovat kuitenkin yhteneväiset molemmissa maissa: ensihoitajat huolehtivat äkillisesti sairastuneista ja kiireellistä hoitoa tarvitsevista potilaista, ovat usein ensimmäisiä onnettomuuspaikoilla ja toimivat yksin tai tiimissä sairaankuljetustehtävissä. Määritelmä on yhteneväinen myös Yhdysvalloissa.

16

ensihoitaja AMK

en Bachelor of Health Care, emergency care and paramedical science

akuutin sairaanhoidon ammattikorkeakoulututkinto

Ensihoitajan tutkinnon suorittaneella henkilöllä on myös sairaanhoitajan pätevyys.

ammattinimike ensihoitaja, paramedic

7. LOPUKSI

Olen tässä työssäni käsitellyt sairaanhoitaja-terminologiaa ja pyrkinyt löytämään eri aikoina hankituille koulutuksille vastaavat termit englanniksi. Työn tekeminen on ollut haastavaa mutta mielenkiintoista. Ennen tähän työhön ryhtymistä en juurikaan tuntenut sairaanhoidon terminologiaa, joten olen joutunut selvittämään ensin itselleni, mitä kaikkia titteleitä ja termejä alalla on. Tämä on myös minkä tahansa sanastotyön lähtökohta: ensin selvitetään tausta-aineiston avulla mitä termejä ja käsitteitä alalla on ja sitten sanastotyön perustyökalu eli käsiteanalyysin avulla analysoidaan nämä aineistot.

Vaikka osasin odottaa, että tehtävä ei ole helppo, se kuitenkin yllätti monitahoisuudellaan. Jouduin moneen kertaan pohtimaan tutkimusongelman rajausta ja kysymyksen asettelua: mikä on tutkielman kannalta riittävä määrä termejä? Mitkä ovat keskeiset käsitteet? Onko analyysini riittävä ja oikea? Erityisen haastavana koin erikoissairanhoitaja-termin, jonka sisältöön oli vaikea saada varmuutta: onko kyse puhekielisestä ilmauksesta vai onko koulutuksesta saatu joskus erikoissairanhoitajan arvo? Tähän kysymykseen en saanut tutkimukseni aikana täyttä varmuutta käytettävissäni olevien resurssien puutteellisuuden vuoksi.

Pohdin työn aikana myös usein jo sosioterminologien esiin nostamaa kysymystä kielen standardisoimisesta. Jos käsitteet voidaan määrittellä usealla eri tavalla ja myös käsitejärjestelmät muodostaa useasta eri lähtökohdasta, miten voidaan tietää mikä näistä on kulloinkin oikea ja juuri tähän kontekstiin sopivin tapa. Lisäksi jos määritelmä on käsitteen sanallinen kuvaus, kuinka voidaan arvioida, että tälle käsitteelle on löydetty juuri ne oikeat käsitepiirteet, jotka yksilöivät sen kaikissa mahdollisissa konteksteissa. Ajattelu on kuitenkin hyvin subjektiivinen näkemys ja jokaisella on oma tapansa mieltää asioita. Kuitenkin on nähtävä, että erikielisten termien vastaavuuksien löytämisen kannalta on tärkeää, että käsitteiden sisältö määritellään – muutoin olisi vaikea hahmottaa, millä termeillä viitataan samoihin asioihin.

Termityö hoitotyön alalla on tärkeää, koska sille on selvä tilaus. Hoitohenkilökunnan liikkuvuus lisääntyy koko ajan, jolloin on tarpeen tuntea alalla käytetty termistö. Toisaalta EU:n puolelta on painetta yhtenäistää koulutuksia, mikä helpottaa liikkumista, mutta ei poista sitä faktaa että koulutuksia on aikaisemmin ollut hyvin erilaisia ja niiden vertailu on vaikeaa. Toki tämä ongelma tulee poistumaan sitä mukaa kun vanhojen koulutusten haltijat poistuvat työmarkkinoilta.

Oma työni perustui hyvin pitkälle komparatiivisen tutkimuksen lisäksi käsiteanalyysiin. Tutkimalla kahden maan (Suomi ja GB) koulutusjärjestelmiä ja näissä maissa vuosien aikana koulutetun terveydenhoitohenkilökunnan tutkintoja, olen pyrkinyt kokoamaan omaa sanastotyön palapeliäni: millaisia tutkintoja on ollut ennen ja nyt, mitä nämä koulutukset sisältävät ja millaisia valmiuksia ne antavat. Näistä taustatiedoista käsin analysoin suomalaista ja brittiläisestä järjestelmää ja pyrin sitä kautta löytämään koulutuksille vastaavuuksia. Tämän analyysin perusteella pyrin antamaan termeille määritelmät. Termien määrittely oli haastavaa, koska kaikista suomalaisista koulutuksista ei ollut tarjolla riittävästi tietoa, jotta voisin olla täysin varma määritelmäni paikkansapitävyydestä. Tämä koskee erityisesti eri erikoissairaanhoitajien termien määrittelyä.

Vaikka sanastotyön periaatteet on helppo omaksua, ei niiden soveltaminen käytäntöön ole aina niin yksinkertaista. Jo näinkin pienen sanaston kokoaminen on yllättävän vaikeaa ja olisi vaatinut enemmän kokemusta kuin mitä minulla on. Varsinkin kun ala on itselle vieras, ei työ sujunut aina niin helposti kuin olisi voinut toivoa. Otin kuitenkin kokemuksen tilaisuutena oppia ja kehittyä.

Mielestäni hoitotyön termien määrittelyä olisi tärkeä myös jatkaa. Tätä tukee myös sairaanhoitajien kansainvälisen neuvoston (the International Council of Nurses) ja terveydenhoitoalan standardisointijärjestön (the International Health Terminology Standards Development) aloittama sanastohanke, jonka aikana pyritään keräämään kattava termikokoelma hoitotyön alalta. Tämän hankkeen avulla voidaan helpottaa eri järjestelmien välistä yhteistyötä. Jo nyt termilistoja on tehty esimerkiksi ruotsiksi ja englanniksi – toivottavasti myös suomeksi saadaan tällainen aikaiseksi hankkeen aikana.

Sanastotyön tärkeimpiä tehtäviä mielestäni onkin standardisointi huolimatta elävän ja muuttuvan kielen sille asettamista haasteista. Kun systemaattisella sanastotyöllä saadaan aikaan yleisesti hyväksyttävät sanastot, mielellään monikielisenä, tulee erikoisalan kieli helpommin omaksuttavaksi myös suurelle yleisölle. Erityisen tärkeänä pidän tätä hoitotyössä, joka ei välttämättä aina helposti aukea maallikolle, mutta joka on hyvin henkilökohtainen alue. Onkin tärkeää, että siinä käytetään potilaalle ymmärrettävää kieltä. Kukapa meistä ei olisi joskus tuntenut, että tarvitsisi sanakirjaa ymmärtääkseen mitä hoitohenkilökunta puhuu.

Aloitin tutkielmani tekemisen syksyllä 2011 ja saatoin sen päätökseen keväällä 2015. Väliin ehtivät perhe- ja työelämän monet vaatimukset uusine asuin- ja työpaikkoineen. Haluankin esittää kiitokseni puolisololleni Arille, joka jaksaa aina tukea ja kannustaa ponnistuksissani (ja toisinaan tarpeen vaatiessa hiukan potkiakin eteenpäin), sekä hyvälle ystävälleni Outi Saloselle, joka on

innostanut minua kokeilemaan kääntäjän töitä ja jaksanut tukea työ- ja perhe-elämän vaatimuksissa. Kiitos myös vanhemmilleni arvokkaasta lastenhoitoavusta! Lisäksi kiitän sisartani ja Tehyn kansainvälisten asioiden päällikköä Sari Koivuniemeä, jonka ansiosta tämä työ on nähnyt päivänvalon. Edelleen haluan kiittää Tampereen yliopiston Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteen yksikköä inspiroivasta opiskeluympäristöstä ja joustavuudesta tutkimukseni suhteen.

LÄHTEET

Adaption. Cursing and Midwifery Council. Adaption and aptitude tests.

<http://www.nmc.org.uk/registration/joining-the-register/trained-in-the-eu-or-eea1/adaption-and-aptitude-tests/>. Tarkasteltu 12.4.2015.

AHPRA 2014: Internationally qualified nurses and midwives Australian Health Practitioner Regulation Agency July 2014. <http://www.nursingmidwiferyboard.gov.au/Registration-and-Endorsement/International.aspx>. Tarkasteltu 4.5.2015.

Ailasmaa, Risto 2010: Sosiaali- ja terveystalveluiden ulkomaalainen henkilöstö ja suomalaiset ulkomailla. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos.

http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr18_10.pdf Tarkasteltu 4.5.2015.

Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon: Koulutuksesta valmistuvien ammatillinen osaaminen, keskeiset opinnot ja vähimmäisopinnot. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:24.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/tr24.pdf?lang=fi>
Tarkasteltu 4.5.2015.

Assistant practitioner. NHS Careers. <http://www.nhscareers.nhs.uk/explore-by-career/wider-healthcare-team/careers-in-the-wider-healthcare-team/clinical-support-staff/assistant-practitioner/>. Tarkasteltu 4.5.2015.

AU. What is an enrolled nurse. Nursing and midwifery in Western Australia. Government in Western Australia. http://www.nursing.health.wa.gov.au/career/en_what.cfm. Tarkasteltu 15.4.2015.

Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor: Occupational Outlook Handbook, 2014-15 Edition. Licensed Practical and Licensed Vocational Nurses.
at <http://www.bls.gov/ooh/healthcare/licensed-practical-and-licensed-vocational-nurses.htm>.
Tarkasteltu 15.4.2015.

- Cambridge. Cambridge Dictionaries Online. Cambridge University Press 2015.
<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/auxiliary-nurse>. Tarkasteltu 4.5.2015.
- Care Certificate 2015: The Care Certificate. Health Education England. NHS.
<http://hee.nhs.uk/work-programmes/the-care-certificate-new/> Tarkasteltu 13.4.2015.
- Careers in health visiting NHS Careers HV09 Nov 2011, Crown copyright 2011.
http://www.nhscareers.nhs.uk/media/1487600/Careers_In_Health_Visiting.pdf. Tarkasteltu 15.4.2015.
- Careers in management. NHS Careers, December 2014 NHSCB06 Dec 2014. Crown Copyright 2014. <http://www.nhscareers.nhs.uk/media/1916305/2902913-careers-in-management-final-web-accessible-.pdf>. Tarkasteltu 12.4.2015.
- Careers in midwifery. NHS Careers NHSCB71 November 2013. Crown Copyright 2013.
http://www.nhscareers.nhs.uk/media/1487625/2901400_careers_in_midwifery_final_for_website_291113.pdf. Tarkasteltu 12.4.2015.
- Careers in nursing. NHS Careers NHSCB70 February 2014.
http://www.nhscareers.nhs.uk/media/1487628/2901731_nhs_careers_in_nursing_final_for_web.pdf. Tarkasteltu 12.4.2015.
- Careers in the ambulance service. NHS careers NHSCB05 November 2014. Crown Copyright 2014.
<http://www.nhscareers.nhs.uk/media/1916288/2902912-careers-in-ambulance-9219-final-version-wl.pdf>. Tarkasteltu 12.4.2015.
- Careers in the wider healthcare team. NHS Careers NHSCB11 April 2015. Crown Copyright 2015.
http://www.nhscareers.nhs.uk/media/1961558/2903568-careers-healthcare-booklet-v2_0w-web-version.pdf. Tarkasteltu 2.5.2015.
- Code 2008: The Code. Standards of conduct, performance and ethics for nurses and midwives. nursing and Midwifery Council 1.5.2008.
<http://www.nmc.org.uk/globalassets/sitedocuments/standards/the-code-a4-20100406.pdf>. Tarkasteltu 2.5.2015.

Educating nurses and midwives. An NMC factsheet, February 2014.

<http://www.nmc.org.uk/globalassets/sitedocuments/factsheets/nmc-factsheet---education.pdf>.

Tarkasteltu 4.5.2015.

Ensihoitaja. Opiskelupaikka. Ensihoidon koulutusohjelma.

<http://www.opiskelupaikka.fi/Koulutus/Ammattikorkeakoulu/AMK-Sosiaali- ja-terveysala- ja-liikunta-ala/Ensihoidon-koulutusohjelma>. Tarkasteltu 8.5.2015.

Erikoistumisopinnot. Sairaanhoidajaliitto. Erikoistumisopinnot ammattikorkeakouluissa.

<https://sairaanhoitajat.fi/artikkeli/erikoistumisopinnot-ammattikorkeakouluissa/>. Tarkasteltu 14.4.2015.

Erityispätevyys. Sairaanhoidajaliitto. Erityispätevyyden hakeminen ja uusiminen.

<https://sairaanhoitajat.fi/artikkeli/erityispatevyyden-hakeminen/>. Tarkasteltu 2.5.2015.

Eugen Wüster Prize. Infoterm 2.7.2014.

http://www.infoterm.info/activities/eugen_wuester_prize.php. Tarkasteltu 8.5.2015.

Finland. NMC. <http://www.nmc.org.uk/registration/joining-the-register/trained-in-the-eu-or-eea1/eu-registration-authorities/finland/>. Tarkasteltu 12.4.2015.

Florence Nightingale. http://en.wikipedia.org/wiki/Florence_Nightingale. Tarkasteltu 6.4.2015.

Haapa-aho, Marja 2009: Löytääkö opiskelija paikkansa – kohtaako työ tekijänsä: Tehyn selvitys tiettyjen tehyläisten ammattien koulutuspaikkojen ja alalle valmistuneiden lukumääristä sekä työllistymisestä ja eläkkeelle siirtymisestä. Tehyn julkaisusarja B: Selvityksiä

Haarala, Risto 1981: Sanastotyön opas. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 16. Helsinki

Hanks, P. 2006 Lexicography: Overview. 113-128.

Health Careers a: Nurse's Aide/Nursing Assistant. Explore Health Careers.Org.

http://explorehealthcareers.org/en/Career/120/Nurses_AideNursing_Assistant. Tarkasteltu 10.5.2015.

Health Careers b: Vocational/ Licenced Practical Nurse.

http://explorehealthcareers.org/en/Career/22/VocationalLicensed_Practical_Nurse.

Tarkasteltu 10.5.2015.

ICN 2014: ICN and IHTSDO extend collaboration to advance harmonisation of health terminology.

Press information, International Health Terminology Standards Development Organisation
ICN/PR 2014#17.

http://www.icn.ch/images/stories/documents/news/press_releases/2014_PR_17_ICN-IHTSDO.pdf. Tarkasteltu 4.5.2015.

ICN 2012: The ICN Code of Ethics for Nurses. The International Council of Nurses (ICN). Geneva, Switzerland. http://www.icn.ch/images/stories/documents/about/icncode_english.pdf.

Tarkasteltu 4.5.2015.

Infoterm 2004: 30 Years of Infoterm. www.infoterm.info/pdf/about_us/30_years_infoterm.pdf.

Tarkasteltu 2.5.2015.

ISO: About ISO. www.iso.org/iso/home/about.htm. Tarkasteltu 31.1.2013.

Juhta 2011: JHS 179 ICT-palvelujen kehittäminen: Kokonaisarkkitehtuurin kehittäminen. Juhta Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunta. <http://docs.jhs-suositukset.fi/jhs-suositukset/JHS179/JHS179.pdf>. Tarkasteltu 3.4.2015.

Kalpa, Hanna; Kuusisto-Niemi, Sirpa; Virtanen, Martti; Outinen, Maarit; Mäkelä, Marjukka; Mäntysaari, Mikko; Maanittu, Maisa 1997: Sosiaali- ja terveydenhuollon sanastot: Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasasiakirjasanasto; Sosiaali- ja terveydenhuollon laatusanasto. Ohjeita ja luokituksia, Stakes 1997:2.

Kalliokuusi, Virpi 1999: Määrittelyn monet kasvot. ss. 43-57 Teoksessa Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta. Tekniikan Sanastokeskus, Helsinki.

Kalliokuusi, Virpi - Nykänen Olli 1999. ”Sanastotyön sanastoa.” Teoksessa Toimikunnista termitalkoisiin: 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta, toim. Kaisa Kuhmonen, 170–181. Helsinki: Tekniikan Sanastokeskus.

- Kalliokuusi, Virpi - Seppälä Katri 1999: Vastinetyö sanastoprojektissa. ss. 77-90 Teoksessa Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta. Tekniikan Sanastokeskus, Helsinki.
- Koivuniemi, Sari 2012: Maahanmuuttajataustainen koulutettu hoitohenkilöstö sosiaali- ja terveydenhuollon työyhteisöissä. Tehyn julkaisusarja B Selvityksiä 1/12.
- Käyttöopas. Direktiivi 2005/36/EY. Tärkeimmät tiedot ammattipätevyyden tunnustamisesta. 66 kysymystä, 66 vastausta. Euroopan komissio.
http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/docs/guide/users_guide_fi.pdf. Tarkasteltu 2.5.2015.
- Könnilä, Paula 1999. Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulutus muuttuvassa ympäristössä. Acta Universitatis Tamperensis 646. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Laatutyöryhmä 2004: Laatuäätälötyöhön - äätälötyön eettiset ja laadulliset perusteet. Suomen äätälöliitto.
http://files.kotisivukone.com/suomenkatiloliitto.kotisivukone.com/tiedostot/tiedolla_taidolla_tunteella.pdf. Tarkasteltu 2.5.2015.
- LPN. Licensed practical nurse. Wikipedia 31.3.2015.
https://en.wikipedia.org/wiki/Licensed_practical_nurse. Tarkasteltu 6.4.2015.
- Lähihoitaja. Koulutusnetti. Opetushallitus. <http://www.koulutusnetti.fi//index.php?file=505>. Tarkasteltu 5.10.2012.
- MANA. What is a Midwife. Midwives Alliance North America. <http://mana.org/about-midwives/what-is-a-midwife>. Tarkasteltu 4.5.2015.
- Matikainen, Maija Leena (2001): Suomalais-englantilainen sanasto hoito-, kuntoutus- ja sosiaalialan henkilökunnalle. Tehy ry, Jyväskylä.
- Medical Dictionary for the Health Professions and Nursing (2012). Farlex.
- Metropolia: Sairaanhoidaja AMK. <http://www.metropolia.fi/koulutusohjelmat/terveys-ja-hoitoala/hoitotyö/hoitotyö/>. Tarkasteltu 10.2.2013

- Midwifery. NHS Careers. <http://www.nhscareers.nhs.uk/explore-by-career/midwifery/>. Tarkasteltu 8.4.2015.
- Mosby's Medical Dictionary (2009), 8. painos, Elsevier.
- Nieminen, Paula – Hyrkäs, Katariina (2011): Terveystieteiden sanasto, 2.painos. Sanoma Pro.
- NHS: The NHS in England. <http://www.nhs.uk/NHSEngland/Pages/NHSEngland.aspx>. Tarkasteltu 4.5.2015.
- NMC 2010: Standards for pre-registration nursing education. Nursing and Midwifery Council 16.9.2010. <http://www.nmc.org.uk/globalassets/sitedocuments/nmc-publications/standards-for-pre-registration-nursing-education-16082010.pdf>. Tarkasteltu 11.4.2015.
- Nordterm 2007: NORDTERM. Säännöt.
<http://www.nordterm.net/filer/publikationer/stadgar/NordtermsVedtekter2007.pdf>.
Tarkasteltu 30.1.2013.
- Nuolijärvi, Pirkko 1999: Yleiskielen ja erikoiskielen raja – veteen piirretty viiva. s.12-16, Terminfo 4/1999.
- Nuopponen, Anita 1999: Mihin terminologian teoriaa ja menetelmiä voidaan hyödyntää? s. 92-98 Teoksessa Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta. Tekniikan Sanastokeskus, Helsinki.
- Nursing in the United Kingdom. Wikipedia.
https://en.wikipedia.org/wiki/Nursing_in_the_United_Kingdom. Tarkasteltu 6.4.2015.
- Nykänen, Olli 1999a: TSK – 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta. s. 6-15 Teoksessa Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta. Tekniikan Sanastokeskus, Helsinki.
- Nykänen, Olli 1999b: Kuinka piirrän käsitejärjestelmiä? s. 16-28 Teoksessa Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta. Tekniikan Sanastokeskus, Helsinki.
- Nykänen, Olli – Kalliokuusi, Virpi 1999: Sanastotyön sanastoa. Teoksessa Toimikunnista termitalkoisiin : 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta. Tekniikan sanastokeskus, Helsinki.

- OKM. 2012. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavat koulutusohjelmat 2012.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/Yhteenvedo_ylempaan_AMK-tutkintoon_johtavista_koulutusohjelmista_2012.pdf. Tarkasteltu 2.5.2015.
- OPH 1998: Ammatillisen koulutuksen tutkintonimikkeet englanniksi. Suositus käännöksiksi. 3. uudistettu painos. Opetushallitus, Oy Edita Ab, Helsinki.
- Opintopolku. Ylempi AMK-tutkinto – kehity asiantuntijana. Opetushallitus.
<https://opintopolku.fi/wp/ammattikorkeakoulu/ylempi-amk-tutkinto-kehity-asiantuntijana/>.
Tarkasteltu 8.5.2015.
- Picht, Herbert – Draskau, Jennifer 1985: Terminology: An introduction. The Copenhagen School of Economics. The University of Surrey, Department of Linguistic and International Studies, Surrey, England.
- Paramedic. NHS Careers. <http://www.nhscareers.nhs.uk/explore-by-career/ambulance-service-team/careers-in-the-ambulance-service/paramedic/>. Tarkasteltu 15.4.2015.
- Pihkala, Teija 2001: Sosioterminologia: lyhyt oppimäärä. Terminfo 1/2001, s. 6-7.
- Rautiainen, Elina - Vallimies-Patomäki, Marjukka 2014: Kliinisen hoitotyön lisäkoulutus. Nykytilanne ja kehittämisehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:9.
- RCN 2015: Our History. Royal College of Nursing. http://www.rcn.org.uk/aboutus/our_history.
Tarkasteltu 2.5.2015.
- Rey, Alain 1995. Essays on Terminology. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia
- RPNAO: How do I become a RPN? Registered Practical Nurses Association of Ontario.
<https://www.rpnao.org/rpncareers/how-rpn>. Tarkasteltu 4.5.2015.
- Sager, Juan C. 1990. A Practical Course in Terminology Processing. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia

Sairaanhoitajaliitto: Opiskelu sairaanhoitajaksi. <https://sairaanhoitajat.fi/artikkeli/opiskelu-sairaanhoitajaksi/>. Tarkasteltu 14.4.2015.

Sanastotyön käsikirja 1989: Soveltavan terminologian periaatteet ja työmenetelmät. SFS-käsikirja 50. Toim. Tekniikan Sanastokeskus ry. Suomen Standardisoimisliitto SFS, Jyväskylä.

Sairaanhoitajakoulutus tänä päivänä. Sairaanhoitajalehti 2/2008.

http://www.sairaanhoitajaliitto.fi/ammattilliset_urapalvelut/julkaisut/sairaanhoitajalehti/2_2008/muut_artikkelit/sairaanhoitajakoulutus_tana_paiv/. Tarkasteltu 4.10.2012.

Sarkio, Maria, 2007: Sairaanhoitajaksi kasvattaminen. Sairaanhoitajakoulutus ja siinä käytetyt oppikirjat Suomessa vuoteen 1967 asti. Helsingin yliopisto, Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 208.

Schmitz, K-D 2006: Terminology and Terminological Databases

SEHL Ensihoidon perustason koulutuskokeilut käynnistyvät. Suomen ensihoitajien liitto.

http://www.sehl.fi/ensihoito/ensihoidon_perustason_koulutus. Tarkasteltu 14.4.2015.

Senior paramedic. NHS Careers. <http://www.nhscareers.nhs.uk/explore-by-career/ambulance-service-team/careers-in-the-ambulance-service/senior-paramedic/>. Tarkasteltu 11.4.2015.

Sorvettula, Maija 1998: Johdatus suomalaisen hoitotyön historiaan. Suomen sairaanhoitajaliitto Ry. Gummerus, Jyväskylä.

Standards for competence for registered nurses. Nursing and Midwifery Council.

<http://www.nmc.org.uk/globalassets/sitedocuments/standards/standards-for-competence.pdf>
Tarkasteltu 11.4.2015.

STM 2002: Valtioneuvoston periaatepäätös terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön esitteitä 2002:6.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/113585/esite2002_6.pdf?sequence=1.

Tarkasteltu 4.5.2015.

Suonuuti, Heidi 1997: Guide to Terminology. Nordterm 8. Tekniikan Sanastokeskus.

Suonuuti, Heidi 1999: Käsitemallin analyysi työmenetelmänä. s. 29–42. Teoksessa Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta. Tekniikan Sanastokeskus, Helsinki.

Suonuuti, Heidi 2006: Sanastotyön opas. Sanastokeskus TSK Helsinki.

Suomen Sairaanhoitajaliitto. Opiskelu sairaanhoitajaksi. <https://sairaanhoitajat.fi/artikkeli/opiskelu-sairaanhoitajaksi/>. Tarkasteltu 14.4.2015.

Super. Tutkinnot ja pätevyudet. Suomen lähi- ja perushoitajaliitto.

<http://www.superliitto.fi/tyoelamassa/tutkinnot-ja-patevyudet/> Tarkasteltu 8.5.2015.

Terminologian sanasto. Tekniikan sanastokeskus, TSK 9. Helsinki 1986.

TEPA. Sanastokeskus TSK:n termipankki. <http://www.tsk.fi/tepa/netmot.exe?UI=figr&height=156>. Tarkasteltu 12.4.2015.

Terveydenhoitaja. Terveydenhoitajaliitto.

<http://www.terveydenhoitajaliitto.fi/fi/terveydenhoitajaliitto/terveydenhoitaja>. Tarkasteltu 8.5.2015.

Toimikunnista termitalkoisiin: 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta. Toim. Kaisa Kuhmonen. Tekniikan sanastokeskus, Helsinki 1999.

Tuning 2011: Tuning Educational Structures in Europe. Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Nursing. Deusto University Press, Bilbao.

http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/key_documents/tuningnursingfinal.pdf. Tarkasteltu 4.5.2015.

Työnkuvat. Sairaanhoitajaliitto. Sairaanhoitajan laajennetut työnkuvat.

<https://sairaanhoitajat.fi/arkisto/painopistealueet/sairaanhoitajan-laajennetut-tyonkuvat/>. Tarkasteltu 14.4.2015.

Täydennyskoulutus: Sairaanhoitajaliitto. Sairaanhoitajan täydennyskoulutus.

<https://sairaanhoitajat.fi/koosteet/sairaanhoitajan-taydennyskoulutus/>. Tarkasteltu 2.5.2015

Valvira 2014: Valtakunnallinen selvitys ensihoidosta. Selvityksiä 2:2014.

http://www.sehl.fi/files/1053/Valtakunnallinen_selvitys_ensihoidosta.pdf. Tarkasteltu 4.5.2015.

Valvira: Ammattioikeudet. <http://www.valvira.fi/luvat/ammattioikeudet>. Tarkasteltu 8.5.2015.

Lait, asetukset ja standardit

Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä 28.6.1994/564.

www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940564 Tarkasteltu 28.4.2015.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/36/EY ammattipätevyyden tunnustamisesta.

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2005L0036:20080821:FI:PDF>. Tarkasteltu 2.5.2015.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/55/EU ammattipätevyyden tunnustamisesta

annetun direktiivin 2005/36/EY ja hallinnollisesta yhteistyöstä sisämarkkinoiden tietojenvaihtojärjestelmässä annetun asetuksen (EU) N:o 1024/2012 (IMI-asetus) muuttamisesta. [http://eur-](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:354:0132:0170:FI:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:354:0132:0170:FI:PDF](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:354:0132:0170:FI:PDF)

Tarkasteltu 2.5.2015.

ISO 704:2009 Terminology work — Principles and methods.

<https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:704:ed-3:v1:en> Tarkasteltu 3.5.2015.

Laki ammattipätevyyden tunnustamisesta 30.11.2007/1093.

www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071093 Tarkasteltu 2.5.2015.

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 28.6.1994/559.

www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559 Tarkasteltu 2.5.2015.

Neuvoston direktiivi kätilöntoimeen ryhtymistä ja kätilöntoimen harjoittamista koskevien lakien,

asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:31980L0155&from=EN> Tarkasteltu 28.4.2015.

Nurses, Midwives and Health Visitors Act 1997.

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/24/contents/enacted> Tarkasteltu 29.4.2015.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus ensihoitopalveluista 6.4.2011/340.

www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110340 Tarkasteltu 2.5.2015.

Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/201013 Tarkasteltu

3.5.2015.

LIITE

Sairaanhoitajasanasto

1

apuhoitaja

en GB auxiliary nurse, healthcare assistant
en US nurse's aide, nursing assistant

hoitotyön perustutkinto, jonka on voinut suorittaa vuosien 1946 ja 1987 välillä

myös: hoitotyön kouluasteisen tutkinnon suorittanut terveydenhuollon ammattihenkilö
Koulutuksen on voinut suorittaa vuosien 1946 ja 1987 välillä.

2

perushoitaja

en US practical nurse
en GB assistant practitioner

hoitotyön kouluasteinen tutkinto, jonka on voinut suorittaa vuosien 1984 ja 1993 välillä

myös: hoitotyön kouluasteisen tutkinnon suorittanut terveydenhuollon ammattihenkilö
Koulutuksen on voinut suorittaa vuosien 1984-1993 välillä.

3

lähihoitaja

en Vocational qualification in Social and Health Care

Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto
Koulutus Suomessa alkanut vuonna 1993.

ammattinimike lähihoitaja

en GB enrolled nurse, state enrolled nurse
en US licensed practical nurse (suositeltava)
en CA, TX licensed vocational nurse
en CAN registered practical nurse
en AUS enrolled nurse
en NZ enrolled nurse / registered nurse division 2

sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon hyväksytysti suorittanut ja Valviran rekisteröimä terveydenhuollon ammattihenkilö

4

sairaanhoitaja

en registered nurse

hoitotyön tutkinnon suorittanut laillistettu ammattihenkilö

Termiä voidaan käyttää kaikista sairaanhoitajista, jotka ovat suorittaneet hyväksytyt koulutuksen ja saaneet laillistuksen sairaanhoitajan ammatin harjoittamiseksi.

5

hoitotyön opistotutkinto, sairaanhoitaja

en diploma in nursing, registered nurse

1990-luvulla suoritettu hoitotyön opistotasoinen tutkinto

6

sairaanhoitaja AMK

en Bachelor of Health Care (Nursing)

hoitotyön ammattikorkeakoulututkinto

Koulutus alkanut Suomessa vuonna 1993.

7

sairaanhoitaja, lasten sairaanhoito

en registered nurse, paediatric nursing

lasten hoitotyöhön erikoistuneen sairaanhoitajan tutkinto

Tutkinto on suoritettu vuosien 1957 ja 1994 välillä. Ennen erikoistumisopintoja on pitänyt työskennellä hoitotyössä vähintään vuoden ajan.

8

sairaanhoitaja, leikkaus- ja anestesiasairaanhoito

en registered nurse, operating theatre and anaesthesiological nursing

leikkaus- ja anestesiasairaanhoitoon erikoistuneen sairaanhoitajan tutkinto

Tutkinto on suoritettu vuosien 1957 ja 1994 välillä. Ennen erikoistumisopintoja on pitänyt työskennellä hoitotyössä vähintään vuoden ajan.

9

sairaanhoitaja, psykiatrinen hoito

en registered nurse, psychiatric nursing

psykiatriseen hoitotyöhön erikoistuneen sairaanhoitajan tutkinto

Tutkinto on suoritettu vuosien 1957 ja 1994 välillä. Ennen erikoistumisopintoja on pitänyt työskennellä hoitotyössä vähintään vuoden ajan.

10

sairaanhoitaja, sisätautien ja kirurginen sairaanhoito

en registered nurse, medical-surgical nursing

sisätautien ja kirurgisen sairaanhoitoon erikoistuneen sairaanhoitajan tutkinto

Tutkinto on suoritettu vuosien 1957 ja 1994 välillä. Ennen erikoistumisopintoja on pitänyt työskennellä hoitotyössä vähintään vuoden ajan.

11

erikoissairaanhoitaja

en specialized registered nurse

en GB specialist nurse

en US advanced practice registered nurse

hoitotyön tutkinto, jossa on suoritettu sekä sairaanhoitajan tutkinto että vuoden mittaiset erikoistumisopinnot

Tutkinto on voitu suorittaa vuosien 1957 ja 1986 välillä. Ennen erikoistumisopintoja on pitänyt työskennellä hoitotyössä vähintään vuoden ajan.

12

kätilö

en diploma in midwifery

naisten, synnytyksiin ja vastasyntyneiden hoitotyöhön erikoistuneen sairaanhoitajan opistotutkinto

ammattinimike kätilö, registered midwife, licensed midwife

13

kätilö AMK

en Bachelor of Health Care, Midwifery

naisten, synnytysten, vastasyntyneiden ja perheiden hoitotyöhön erikoistuneen sairaanhoitajan ammattikorkeakoulututkinto

ammattinimike kätilö, registered midwife, licensed midwife

14

terveydenhoitaja

en diploma in nursing, public health nurse/health visiting

yleisen hoitotyön opistotutkinto

ammattinimike terveydenhoitaja

en GB health visitor, public health nurse tai district nurse (vanh,)

en US public health nurse

hoitotyön ja erityisesti terveydenhoitotyön laillistettu ammattihenkilö

15

terveydenhoitaja AMK

en Bachelor of Health Care, Public Health Nursing/Health Visiting

hoitotyön ja erityisesti terveydenhoitajatyön, terveyden edistämisen ja kansanterveystyön ammattikorkeakoulututkinto, joka antaa myös sairaanhoitajan pätevyyden

ammattinimike terveydenhoitaja

en GB health visitor, public health nurse tai district nurse (vanh,)

en US public health nurse

hoitotyön ja erityisesti terveydenhoitotyön laillistettu ammattihenkilö

16

ensihoitaja AMK

en Bachelor of Health Care, emergency care and paramedical science

akuutin sairaanhoidon ammattikorkeakoulututkinto

Ensihoitajan tutkinnon suorittaneella henkilöllä on myös sairaanhoitajan pätevyys.

ammattinimike ensihoitaja

en paramedic

ENGLISH SUMMARY

Introduction

Working abroad has become more and more popular among nurses, especially after Finland joined the European Union. Common rules and regulations on the recognition of professional qualifications have made it easier for labor force to move from country to country. The content of healthcare professionals' education has not been unified, however, which makes it sometimes difficult to determine if they correlate with similar educations in another country. This information is relevant, however, when assessing whether a nurse or another healthcare professional is eligible for a position abroad.

In this study I have compiled a small vocabulary of the nursing profession. First I look into the basic theories of concept analysis and terminology. I have chosen two sets of educational systems, namely Finland and Great Britain, and by comparing them I try to examine, if it is possible to find correspondence between these two systems and the terminology used in them. Most of the material used was gathered in the Internet. By using the background information of these two educational systems to I'll draw concept systems of nursing education and give definitions to the terms. By using these basic rules of terminology work, I will be able to compile a small nursing vocabulary Tehy-English.

This study has arisen from an actual need in the Union of Health and Social Care Professionals Tehy, which is the largest trade union of the health care sector in Finland. One of its duties is to advice its members wanting to move abroad. As Great Britain is one of the most popular

destinations for these emigrants, I chose to take the British system into this study instead of, for example, the American. I have examined the American terms briefly when appropriate to get a better overview of the terms and especially to get an idea of the variants used.

One of the most common questions to the international department of Tehy is “how should I translate my degree?” This has been the starting point for my study and the question in my mind throughout this project. During my research I found out that the amount of degrees and positions in the field of health and social care is so vast, that within the scope of this thesis it would be too arduous to try and define all of them. I therefore decided to limit my study to the various degrees within nursing. Nurses’ education has evolved over the decades producing slightly different degrees with different qualifications. Nursing education in Britain has also gone through a big reform in the past years, streamlining the British system with the EU standards.

Previous research in this area does not provide definitions to the terms used in various vocabularies and word lists. It is therefore difficult to know, if they correspond with the degree one has. It has been my intention to give a more precise answer to this question.

Terminology work

In this chapter I will take a look into the basic principles of terminology work. I’ll go over the basic concepts of object, concept, definition and term and explain how concept analysis is done. I will also examine the phases of a terminology project and finally what methods should be used when compiling a multilingual vocabulary.

The basis for any terminology work is identification of concepts, establishment of concept systems, formulation of definitions, and, finally, selection and formation of terms (Suonuuti 1997, 9). Any language, Finnish and English included, is not a uniform system but is compilation of various dialects, genres and other subsections. Language for general purposes (LGP) is the language

used in everyday life, in schools, newspapers and on the radio. LGP is the language most of us understand. Language for special purposes (LSP), on the other hand, uses specific terms and concepts that only those, who have specialized in that field, understand. It is possible to communicate within that LSP only if both parties are familiar with the terms used. LSP is not restricted solely to professionals, however, and nobody speaks only one or the other.

LSP and LGP interact with each other and sometimes it might even be difficult to draw the line between LGP and LSP, as similar rules of logic, clearness, and precision apply to and should be used in both of them. LGP should be understandable to the public also, as vague or ambiguous terms might lead to problems for example when dealing with public officials.

Often when people talk about LSP, they in fact refer to terminology. Terminology is a useful tool when we need to give names to matters around us in order to be able to discuss them (Rey 1995, 96–98). Nuopponen (1999, 92) states that the theory and methods of terminology have been born from the need to unify the terms used in LSP, in other words from the need to standardize. Often terminology is linked with dictionaries and vocabularies.

The systematic work for developing terms began in the 19th century. The Austrian professor Eugen Wüster is said to be the father of terminology and the works based on his lectures the foundation of terminology work. His theory of terminology as a tool for standardization has also been criticized, as some believe that language is not easily standardized. The socioterminologists believe that it is fairly impossible to state what a LSP is, as nearly all fields require interdisciplinary knowledge (Pihkala 2001).

Terminology is the study of concepts, concept systems, definitions, and terms (*Sanastotyön käsikirja* 1989, 22). The basic element of terminology work is concept. When we think of any object surrounding us, we pick characteristics we feel best describe it. These characteristics form a

unit of thought called a concept. Concepts are abstract, however, and in order to be able to talk about them, we need definitions and terms (*Sanastotyön käsikirja* 1989, 24).

The relations between concept, object, definition and term can be illustrated as a pyramid, with the concept on top and object, definition and term forming the base (Figure 1.)

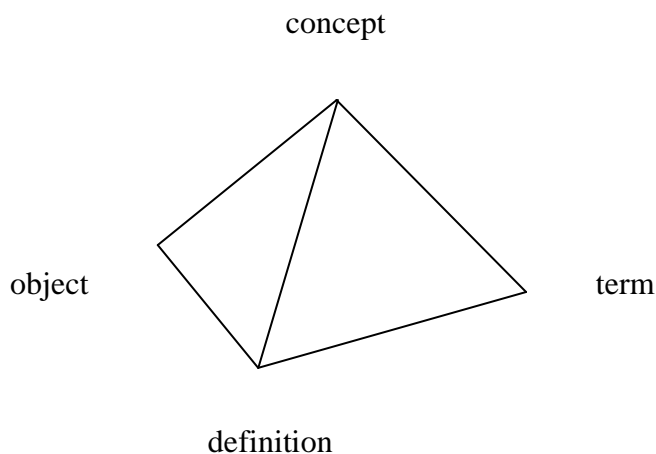

Figure 1. Relations among object, concept, definition and term (Suonuuti 1997, 10).

Concepts do not stand alone, but are always related to other concepts in one way or the other. In terminology work it is important to analyze these relations and arrange them into concept systems. The three basic concept systems are called generic, partitive, and associative relations (Suonuuti 1997:11). In a generic relation a superordinate concept is divided into subordinate concepts. This kind of concept system is represented as a tree diagram. Partitive concept system is illustrated as a rake diagram, with the superordinate concept relating to the concept as a whole and the subordinate concepts relating to the parts of that whole. Associative relations can represent a number of relations, such as cause and effect, activity and location, or material and product.

When forming the definitions, it should be taken into account that the definitions are written in a clear, brief and useful way. The definition should include all essential characteristics, including the delimiting ones needed to differentiate that concept from others. Definition errors (too broad, too

narrow) should also be avoided. According to Suonuuti (1997) “carefully written definitions should contain only information required to place the concept correctly in the concept system”.

After the concepts have been defined and their relations have been analyzed, the terms for each concept can be selected. A term can be one word, a compound word, or an expression. Even abbreviations may sometimes be used. Terms must be evaluated to make sure that they are linguistically correct, and if needed, recommendations for preferred terms should be given. Finally, the terminological entries can be made and the vocabulary compiled.

TEHY

Tehy, the initiator of this thesis, is the largest trade union for health and social care professionals in Finland. It represents qualified health care professionals and students in both the private and the public sector. It has over 150,000 members, most of them women.

One of the challenges today for Tehy is consulting the nurses who want to work abroad. About 4000 healthcare professionals have emigrated in the recent years. One of the most popular destinations for them is Great Britain. When moving abroad for work, it is important to know, if the qualification one has corresponds to the qualifications needed in the other country. In my study I have tried to answer this question.

The profession of nursing is a regulated profession in the European Union. This means that any nurse wanting to practice nursing within the EU, must first pass a certain education in order to become a licensed nurse and to have the right to practice his or her profession. In Finland the regulations 559/1994 and 564/1994 define the scope of regulated professions in Finland; the European Union directive 2013/55/EU determines the conditions for recognition of professional qualifications. The national licensing authority for health care professionals in Finland is the National Supervisory Authority for Health and Welfare (Valvira), in Great Britain it is the Nursing

and Midwifery Council (NMC). These two bodies maintain a register of healthcare professionals who are licensed to practice their profession in their respective countries.

Nurses' education in Finland

In the next two chapters I explain the educational system of nurses in Finland and in Great Britain. By comparing the two systems I will then draw concept systems and by analyzing them I try to find similarities in the terms used.

The education of nurses in Finland is said to have begun in 1889, when the Helsinki common hospital started its first professional course for nurses. There had been nurses working in hospitals even before that, but they were uneducated and often referred to as servants.

With the registration of nurses the usage of uneducated nurses began to diminish. In the 1950's the number of nursing schools began to increase rapidly. In 1957 the specializing courses were separated from the basic training, making it possible for those wishing to specialize and advance in their career to do so. With the reforms to schooling in the 1980's, the specializing ended and all nurses received the same education. In 1993 the nurses' education was commenced on the polytechnic level (or Universities of Applied Sciences, as they are most commonly referred to in Finland), producing nurses with Bachelor's degrees. The training lasts three and a half years, combining both theory and practice.

Bachelor's, Master's, and Doctoral programs in nursing are available in some Finnish universities also. These degrees are often oriented towards research, managerial or teaching positions.

Midwives, public health nurses, and paramedics are all educated in polytechnics today as well. The length of their training is 4 or 4.5 years. All of these are dual degrees, giving competence of a nurse in addition to the midwife's, public health nurse's or paramedic's degree.

The vocational degree of ‘*lähihoitaja*’ (practical nurse) can be achieved in vocational colleges and adult education centers as well as through apprenticeship. The training lasts from 1.5 years to 2.5 years, depending on the student’s background. Practical nurses may choose from nine different branches, specializing in children, mental health or dental care, among others.

Nurses’ education in Great Britain

The founder of modern nursing training is said to be Florence Nightingale, who set up her first nursing school in London in 1860. Her book *Notes on Nursing* is the foundation for nursing as a profession. Her ideas and doctrines spread widely, influencing the education of nurses in other countries, including Finland, as well.

In order to be able to work as a nurse in Britain, one must register with the Nursing and Midwifery Council after having completed a nursing degree. In Britain the education of nurses was transferred to universities in 2013. The two-year education of state enrolled nursing (SEN) qualification can no longer be obtained, as all new nurses are to receive a Bachelor’s degree. The nursing students choose one of the four branches of nursing: children, adult, learning disabilities, or mental health. Nurses are also expected to carry on with training even after the completion of a degree. (NHS Careers)

The training of midwives is similar to nurses. Midwives need to be registered with the NMC. Public health nurses (also known as health visitors) are nurses or midwives who have completed the specialist community public health nursing/health visiting training in addition to their basic training.

Paramedics receive their training in universities and need also to be registered after the completion of a degree. Paramedics usually work in teams of two with an emergency care assistant.

In my research I have concentrated mainly on the nursing degrees. To demonstrate the variety of terms used in the nursing profession, I thought it useful, however, to explain in brief the range of posts the registered nurses may apply to.

The first level nurses (registered nurses) work mainly as staff nurses. They work in hospitals or in communities. Most of them are employed by the National Health Service (NHS). The variety of titles includes staff nurses, junior/deputy/senior sisters, charge nurses, and ward managers, among others. The second level nurses (enrolled nurses or state enrolled nurses) are no longer trained, but they still are a part of the labor force. Some of them have retired and some have chosen to be trained as first level registered nurses. Second level nurses coming from other countries are no longer registered in Britain; instead they need to train themselves to the level of a first level registered nurse if they wish to work in Britain.

Specialist nurses such as theatre nurses, district nurses, nurse practitioners, health visitors, and nurse consultants have received specific training after their initial degree. They might hold a Master's degree or even a doctorate.

Managers are nurses who have moved on from clinical work to other positions, often teaching in universities or administrative positions in the public or private sector. Such positions include regional managers, service managers, nurse leads and modern matrons.

The NHS also employs a vast group of non-registered staff. This clinical support staff works together with healthcare professionals providing assistance in diagnosing, treating and caring for patients. Such positions may include the likes of healthcare assistants, auxiliary nurses, and clinical support assistants.

Concept Analysis

Suonuuti (2006, 11) states that all terminology work should be based on conceptual analysis. This analysis has been the basis for my work as well. In this chapter I shall explain how I selected the concepts to be included in the concept systems, how I structured the concept systems, collected terms and gave them definitions. In following the basic principles of terminology work I then try to find the equivalents for the selected terms and, finally, compile a small nursing vocabulary.

The terms I chose for my vocabulary include the following:

- *apuhoitaja*
- *perushoitaja*
- *lähihoitaja*
- *sairaanhoitaja*
- *terveydenhoitaja*
- *kätilö*
- *ensihoitaja*.

These terms have been selected because they all are professionals in nursing. As the purpose of my study is to give assistance to the Finnish nurses wanting to work abroad, it was justified to select these terms and exclude other professions and degrees in the field of health and social care. I also excluded the various terms for jobs and positions, as they proved to be too numerous for the purpose of this thesis.

The first concept system (figure 2) describes TEHY, the Union of Health and Social Care Professionals. For the purpose of this work, I have included a diagram with the member (*jäsen*) of TEHY as the starting point. Members can be divided by their degree (*tutkinto*), profession (*ammatti*) or position (*virka*) into subordinates. Professions can be further divided into legalized

(*laillistettu*), permitted (*luvan saanut*) and protected (*nimikesuojattu*) professions, as regulated in the Finnish law.

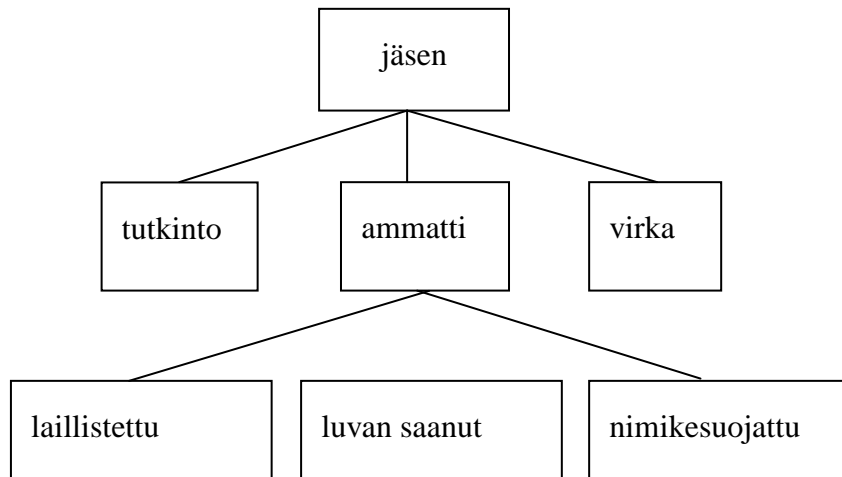

Figure 2. Members of TEHY.

In the next diagram (figure 3) I use the term ‘current degree’ (*nykyinen tutkintonimike*) as a superordinate concept and the various forms of degrees that can be obtained today in nursing as subordinate concepts.

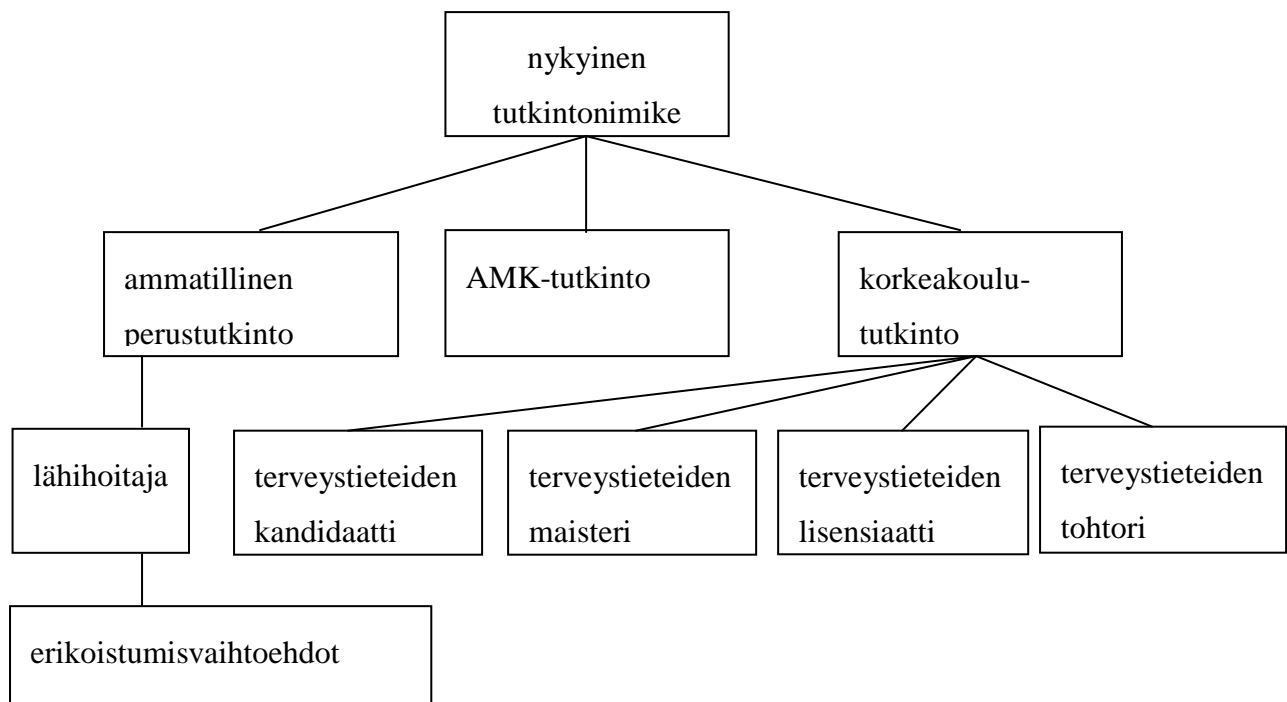

Figure 3. Current Finnish degrees in nursing.

The following diagram presents the degrees in the Universities of Applied Sciences (*ammattikorkeakoulututkinto*). Nurse (*sairaanhoitaja AMK*), midwife (*kättilö AMK*), public health nurse (*terveydenhoitaja AMK*) and paramedic (*ensihoitaja AMK*) are four of the thirteen degrees that can be obtained in the social and health sector. The others (*muut*) include such as physiotherapists, osteopaths, radiographers, naprapaths, and occupational therapists.

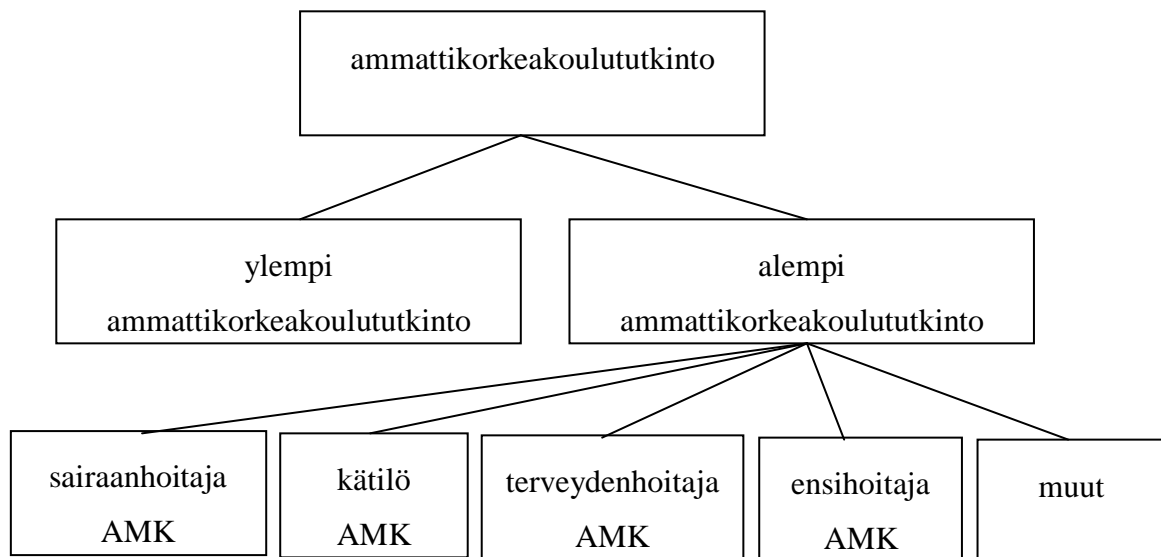

Figure 4. Degrees in the Finnish Universities of Applied Sciences.

After analyzing the concept systems, I'll examine in detail the terms mentioned previously. I give them definitions and by comparing the educational systems and the terms used in Finnish and British systems I'll try to find the equivalent terms. In those cases that the equivalence seems hard to find I will check the American system in order to see if the terms in American English (and in some cases also variants in Australia, Canada and New Zealand) could help with the formulation of the definitions.

During my research I found out that the terms ‘*kättilö*’ (midwife) and ‘*ensihoitaja*’ (paramedic) were quite universal. They could be defined similarly both in English and in Finnish. In the term ‘*terveydenhoitaja*’ there were some differences between British and American English, but the concept itself was quite clearly defined. In the nursing profession, however, there were in fact many different definitions, as in Finland the education of nurses has changed so much over the years. The system in Britain is simpler, as the nurses have been previously educated in two levels and now only in one level. Of course the different branches of nursing produce different titles of specialization, but the basic education has not changed as much as in Finland.

After making the analysis, I was able to form a simple vocabulary of the nursing profession. The following vocabulary contains the Finnish term and its equivalents in English:

1

apuhoitaja

en GB auxiliary nurse, healthcare assistant

en US nurse’s aide, nursing

2

perushoitaja

en US practical nurse

en GB assistant practitioner

3

lähihoitaja

en Vocational qualification in Social and Health Care

4

sairaanhoitaja

en registered nurse

5

hoitotyön opistotutkinto, sairaanhoitaja

en diploma in nursing, registered nurse

6

sairaanhoitaja AMK

en Bachelor of Health Care (Nursing)

7

sairaanhoitaja, lasten sairaanhoito

en registered nurse, paediatric nursing

8

sairaanhoitaja, leikkaus- ja anestesia-sairaanhoito

en registered nurse, operating theatre and anaesthesiological nursing

9

sairaanhoitaja, psykiatrinen hoito

en registered nurse, psychiatric nursing

10

sairaanhoitaja, sisätautien ja kirurginen sairaanhoito

en registered nurse, medical-surgical nursing

11

erikoissairaanhoitaja

en specialized registered nurse

en GB specialist nurse

en US advanced practice registered

12

kättilö

en diploma in midwifery

13

kättilö AMK

en Bachelor of Health Care, Midwifery

14

terveydenhoitaja

en diploma in nursing, public health nurse/health visiting

15

terveydenhoitaja AMK

en Bachelor of Health Care, Public Health Nursing/Health Visiting

16

ensihoitaja AMK

en Bachelor of Health Care, emergency care and paramedical science

Conclusions

In this study I have looked into the basic principles and methods of compiling a vocabulary. I have studied the theory of terminology and tried to apply it in reality. I have gathered information of the Finnish and British educational systems and the terms used in both countries. As a result, I have been able to compile a small vocabulary of nursing. I hope this vocabulary proves to be useful for Tehy and the nurses wanting to work abroad, or for anyone who wishes to find out the possible translations for various nursing degrees.

This work has been interesting and sometimes quite difficult. I was not familiar with the nursing terms in the beginning of my research, so it took some time to gather the background information and to find out which terms have been used over the years. I also found the forming of definitions to be challenging, because it was extremely troublesome to find reliable background material, especially on line and as regards to the older nursing degrees. Suonuuti (1997) states, that the most helpful asset in terminology work is long experience and practice. I found this to be very true, as the lack of it has affected my work.

I also think that it is important to continue with this work. Nurses and other healthcare professionals move freely within the European Union and in the future, as people get older and the younger generations fewer, we might see an increase in the number of foreign nurses in our country as well. It is therefore vital, that the specific language of nursing is made familiar to the public. This can be done with the help of systematic terminology work. The International Council of Nurses has already begun the work of terminology harmonization within nursing in order to facilitate the profession with its future challenges. I hope my small vocabulary in its part can serve for this same purpose.